

George Călinescu

ENIGMA OTILIEI

Vol. II

XIII

Stănică se lăsase târât acasă de Olimpia, dar ciuda i se zugrăvea pe față. Însă era un om incapabil de a brutaliza pe cineva și chiar de a se impotrivi voinței cuiva. Din această pricină, se credea bun la suflet, și era într-adevăr, atâta vreme cât îl stapânea sentimentul. Din păcate, sufletul lui era labil și cuprins de o dorință vie de schimbare și avuție. Pe Olimpia o înconjura cu cele mai mari atenții. Îi dedica o dragoste eternă, pentru ca apoi să se plictisească și să viseze o altă femeie, mai isteată, înduioșându-se totuși asupra sorții Olimpiei, după eventual un divorț, și făgaduindu-și de-a face o despărțire de o noblețe nemaipomenită, așa încât “întâia lui mare dragoste” să nu sufere nimic, și amândoi să rămână prieteni. Bineînțeles, aceste meditații Stănică nu le facea în fața Olimpiei, și unele ușoare insinuări se izbiră de neînțelegerea încăpățânată a femeii. Stănică se socoti atunci un martir neînțeles.

— Iubita mea, zise el pe drum, înconjurând mijlocul Olimpiei, știu, sunt un distrat, te neglijez. Spune-mi verde în față, osândește-mă, iubirea mea.

— Dragă, obiectă Olimpia cam acru, sunt măritată, avem o casă, de bine de rău, eu înțeleg să stau la casa mea. Mă ții mereu pe drumuri, toată ziua la mama. Ce vrei, în definitiv?

Stănică deveni deodată misterios și diplomat.

— Iubirea mea, așa e dacă nu stai de vorbă cu mine. Eu îți apăr interesele tale, mă zbat pentru ele. Stau acolo ca să observ, ca să iau măsuri.

— Ce măsuri să iei? Tata ți-a dat casa și niște bani, asta e totul, și nimic mai mult. Mama e și mai încăpățânată decât el. Ea are în cap pe Titi și pe Aurica, și nu mai poți scoate nimic de la ea.

— Da, da, oamenii nu sunt eterni, știi, nu vreau să te mâhnesc, ipoteza e îndepărtată, într-o zi o să moară și ea. Eu vreau s-o învăț să-și facă bine interesele, să-și consolideze averea, la care, într-o zi, poate să ai și tu parte.

— Lasă, că mama știe să-și facă mai bine interesele decât crezi. Și apoi, ești avocat, știi asta. S-a făcut act dotal, acum nu mai am nici un drept.

— Nu mă înțelegi. E moș Costache, care posedă avere și n-are deocamdată nici un moștenitor legal, afară de voi. Acolo ai dreptul, indirect, firește.

Olimpia păru interesată, dar văzu lucrurile în negru.

— E la mijloc nebuna aia de Otilia, nu cred eu că moșu are s-o laseașa, pe drumuri.

— Dar eu ce fac? zise cu aer jignit Stănică. Eu observ, trag ițele.

— Mai bine ți-ai vedea de afacerile tale. M-am plictisit să atârn deușa altuia.

Stănică și Olimpia ajunseră și intraseră în casa lor, și Olimpia își aruncase blana de vulpe pe marginea unui scaun și se dezbrăca, obosită. Dormitorul arăta un interior improvizat și neglijat, de oameni care nu fac gospodărie. Nici o mobilă nu se potrivea cu alta. Olimpia își scosese și rochia și, rămasă în jupon, își înnodă părul în jurul capului. Pieptul și spatele rămăseseră goale, viguroase.

Stănică, într-un elan de sentimentalism, veni tiptil și o sărută apăsător pe umăr.

— Ah, protestă Olimpia, lasă-mă, sunt foarte obosită. Stănică, contrariat, dădu altă ieșire sentimentelor lui.

— Olimpia, comoara mea, poate nu mă mai iubești. (Olimpia își aruncă ghetele din picioare, după ce desfăcuse nasturii cu un ac de cap.) E perfect explicabil. Ce sunt eu? Un nimic, un ratat! Ce ți-am adus eu? Nimic. Tinerețea ta, frumusețea ta meritau omagii mai mari. Dar mă sacrific. Mă dau îndărăt din fața viitorului tău, ca și când n-aș fi fost (Olimpia se întinse pe spate și căscă). Spune-mi un cuvânt și ești liberă. Îți rămân un sclav veșnic recunoscător, fiindcă, orice ai zice, tu ai fost întâia mea mare dragoste și vei fi unica. (Olimpia puse picior peste picior pe deasupra plapumei, privind în gol peste tăblia patului.) A, sau poate nu vrei despărțirea, de ochii lumii, nu mă disprețuiești până acolo încât să nu mă suferi în fața ochilor tăi. Dar poți și așa să fii fericită. Poate iubești pe cineva, spune-mi ca unui frate...

— Ce? zise aspru Olimpia, privindu-l fix. Stănică se fâstâci puțin.

— Zic, poate iubești pe cineva, aspiri, mă rog, la altcineva, s-a mai văzut cazuri. Eu sunt om inteligent, suntem oameni moderni, amândoi. Ne căutăm fiecare fericirea care ni se potrivește, fără să o stricăm pe asta de azi. Eu sunt un om preocupat, inapt pentru tine. Îți redau libertatea. Ne întâlnim, stăm la aceeași masă, ieșim în lume, nimeni nu știe nimic, cine ce-are cu noi. E sănătos, e inteligent.

— Cum adică, întrebă rar și ironic Olimpia, eu îmi iau un amant, tu îți iei o amantă și ne facem casa loc de întâlnire?

— Exagerezi. N-am vrut să spun asta. Ești în drept să iubești frumusețea, luxul, pe care eu nu ți le pot da.

— Și să-mi iau atunci un amant, care să-mi facă lux, și tu să trăiești de pe urma lui, nu?

— Olimpio, frumusețea mea, făcu Stănică, urcându-se în pat, măatingi în adâncul sufletului. Sunt legat de tine pentru vecie, uniunea noastră va fi pildă de constanță și lealitate. Lasă-ma să muncesc pentru tine, să-ți fac un altar demn de frumusețea ta. Ai să vezi tu cine e Stănică!

— Sufală-n lampă, ordonă Olimpia.

Stănică oftă și se execută. Gândul lui mergea departe de vorbe. Se gândea la Otilia și se învinovăța că nu știuse cum s-o ia, medita la Georgeta. S-o ia de nevastă pe aceasta din urmă nu era o afacere, deocamdată. I-ar fi stricat relațiile. Mult mai bine ar fi fost s-o mărite cu generalul său, măcar de formă, cu altul, ca apoi s-o lanseze el.

Ideea asta i se înfipse în minte. Georgeta măritată și apoi văduvă era o perlă. Trebuia distrusă odată situația aceea incertă de artistă. Stănică se întoarse cu spatele la Olimpia, care făcuse la fel, se înfășură bine în plapumă și adormi aproape numaidecât.

Când peste câțiva vreme Felix se duse din nou la Georgeta, află lucruri neașteptate.

— Uite, vezi ăsta, făcu Georgeta, arătându-i un portret al ei încreion, cam chinuit, plat, dar corect, academic, ghici, cine mi l-a făcut?

Felix nu putu să ghicească, fiindcă acea ușoară intuiție de ordin stilistic îi era împiedicată de raționament.

— Domnul Titi Tulea, simpaticul dumitale văr sau așa ceva.

— Dar de unde-l cunoști?

— Ah, nu știi, zise Georgeta, e o poveste întreagă. Mi l-a adus aicitam-nesam Stănică. Nu și nu, să-mi facă portretul. E un molău, care te privește fix și înghite mereu, de te-apucă capul. A venit nu știu de câte ori, săracul, până a terminat drăcia asta. Nici nu seamănă! Ce, așa bătrână sunt eu?

Începuse să mă cam îndese muțește, să mă apuce de mână. Am râs grozav. N-aș dormi cu ursul ăsta în casă, să mă tai. Dar pare de treabă, săracul, ce zici?

— Da! confirmă Felix.

— Si e de familie bună, nu?

— Sigur!

— În sfârșit, nu mă interesează! Numai, nu știu cum să scap de el. Mă jenez să-l bruschez, mi-e milă chiar, mă privește cu niște ochi! Doamne, sunt o fată bună!

— Și ce vrea? întrebă Felix, cu un început de egoism.

— Ce vrea? Dumnezeu știe. Îmi închipui eu ce-ar vrea el, dar astanu se poate. Fii pe pace.

De fapt, Titi își pierduse iarăși liniștea. Suna în fiecare zi aproape la ușa Georgetei, sub un pretext oarecare, ședea pe scaun zâmbind prosteste, fără să-i spună nimic, încerca s-o tragă de mână. Îi aducea desene înrămate și i le bătea în perete. Georgeta, fată cu gust, le scotea numaidecât, dar se repezea să le pună la loc când îl auzea venind.

Chestiunea devenea cam plictisitoare. Georgeta se hotărî să-l roage pe Stănică să pună odată capăt jocului. Stănică, auzind asta, sări în sus.

— Ești o nerecunoscătoare, nu-ți dai seama că eu îți vreau binele, cu sacrificiul fericirii mele, fiindcă idealul vieții mele ar fi să fii nevasta mea. Știi tu cum te iubește băiatul ăsta? Nebunește. O să-mi

spui: e așa și pe dincolo, bleg (recunosc), nu frumos, nu deștept. De acord. Țasta e tocmai omul care-ți trebuie. Generalul nu te ia de nevastă, că nu-l lasă rudele. Îl pun sub interdicție. Mai multe scoți de la el așa. Cât ai câștiga să fii măritată! Madam Tulea. Admirabil. Băiatul ăsta? Numai decît te ia de nevastă. Îți garantez eu consimțămîntul rudelor. Faci nuntă în regulă, intri în rîndul oamenilor, și pe urmă, dacă nu-ți place, îl lași în plata lui Dumnezeu.

— Cum o să fac una ca asta? Am scrupule. Nu-s așa infernală. Dacăm-aș mărita, înțeleg să rămân măritată, bineînțeles, cu condiția să nu-mi facă viața prea austeră.

— Păi, tocmai asta e. Titi e un băiat de zahăr, un om nul, artist, trece prin lume orbește. Lasă-mă pe mine să te pilotez. Ai să mă binecuvîntezi.

Georgeta își bătea joc în fond de Titi, dar omul i se părea blînd, de treabă. Ideea de a se mărita o înflăcăra subit. Făcu generalului cîteva aluzii glumețe la posibilitatea de a se mărita cu el, dar acesta o lua galant de bărbie și-i spuse:

— Meriți mai mult decît un reformat ca mine.

Poate că Stănică avea dreptate. Măritându-se, intra în altă lume. Putea apoi să divorțeze, dacă nu se înțelegeau, cu consimțămîntul chiar al lui Titi. Cu această fantezie în cap, primi pe Titi mai afabil. Acesta, știind pe dinafară lecția învățată în cealaltă scurtă căsnicie, declară solemn că dorește să-i dea numele.

— Cum? întrebă amuzată Georgeta. Titi repetă în sudori.

— Dar părinții dumitale ce zic?

Acum Titi, sigur pe bunăvoința Aglaei, își propuse să nu mai facă lucrurile în taină.

— Părinții mei aprobă. Însă trebuie să te vadă.

Georgeta rîse. Inteligența îi spunea că face prostii, un sentiment ciudat îi dădea brînci în această combinație falsă. Se lăsă dusă într-o bună zi de Stănică și Titi la Aglae. Felix nu știa absolut nimic. Simion

o primi cu mâinile deschise și-i zise apostolic:

— Fii binevenită pe muntele Olivierilor!

Fata, surprinsă, întrebă din ochi pe Stănică, dar acesta o trase înainte. Aglae o privi de la cap pînă la picioare cu o atenție ostentativă, ca spre a nu se păcăli, în schimb Aurica fu entuziasmată:

— Vai, zise ea, ce frumoasă sunteți, domnișoară. Mamă, o să fie fericirea lui Titi.

Aglae o cercetă, o întrebă de toate, îi făcu aluzii clare la necesitatea ca nora ei să fie o fată de treabă, nu o dezmațată, iscodi de are zestre. Stănică făcu minuni de prezență de spirit, mințind, luând vorba din gura Georgetei, înflorind: generalul deveni “unchiul general”, șantanul, “teatru”.

Georgeta era un fenomen de cumințenie, o artistă extraordinară, care împreună cu Titi ar fi dat familia tipică de artiști. Georgeta se căi că venise, după atîta interogatoriu, deși o ciudată mulțumire o cuprindea să se vadă luată în serios, îmbrățișată într-o familie, sărutată pe obraz. Juca o piesă inedită. Titi zise cu posomorârea aceea care era prevestirea unei încăpățănări de bou și pe care Aglae o cunoștea așa de bine:

— Mamă, eu vreau s-o iau pe domnișoara Georgeta.

— Dragă, zise Aglae, nu eu mă mărit, el se însoară. Îi placi, treabalui. Să fiți fericiți, asta e esențialul. Nu întreb cine ești și de unde vii.

Era în indiferența ei un ac care atinse pe Georgeta, hotărâtă tocmai prin asta să facă tot ce-i sta în putință să scape de condiția ei dintâi. După această întrevedere, Stănică întreținu flacăra în amîndouă părțile. Georgeta, zicea el într-o parte, are trusou, ceva parale (ceea ce era adevărat) și pe generalul protector. Titi, spunea el dincoace, va avea casă de locuit și va primi și el o sumă de bani, ceea ce iarăși era adevărat. Aglae se obișnuie atît de mult cu ideea, încît, deși aflase, nu se știe cum, ceva de Georgeta, fu câștigată cauzei. Era mîndră că va avea “artistă” în familie. Titi era un băiat cuminte, care asculta pe mama. La cea mai mică insinuație despre onestitatea Georgetei, răspundea înțepată:

— Mai bine așa, fată care a iubit și a schimbat și s-a potolit acum șiține la casă, decât stricate de astea cu mască de mironosițe. Mie-mi place. Eu n-o învinovățesc pe ea, ci pe bărbații care se țin de capul fetelor frumoase.

— Mamă, aprobă Aurica extaziată, frumoasă e! De ce nu m-amnăscut și eu așa?

Era decisă să ia lecții de frivolitate de la Georgeta. Astfel, în vreme ce Georgeta era îmbiată de viața casnică, familia Tulea glorifica pe demimondene.

În cele din urmă, Felix află combinația din chiar gura lui Stănică.

— Titi al dumitale, îi spuse acesta, dă o lovitură. O ia de neva-stă pe Georgeta. Fată faină! Lui Felix i se făcu negură înaintea ochilor și se-ntrebă singur de ce. În definitiv, nu iubea pe Georgeta și n-avea cu ea decât legături care nu-i obligă pe nici unul la nimic. În lipsa Otiliei, însă, puse în Georgeta ceva din puterea lui de prietenie pentru femei. I se păru odios ca o fată inteligentă, fie și ușoară ca Georgeta, să arunce ochii asupra lui Titi. Era ca și când ar fi stabilit o comparație între Titi și el. Felix se simți umilit, înșelat din nou în sentimentele lui față de femei. Se scrută bine și-și mărturisi că-i era ciudă pe Titi, că era gelos și invidios. Își zise la început că era cuminte să nu se amestece în chestiunea aceasta. Dar apoi, reprezentându-și noua situație, văzu că e mai grea. N-ar fi putut da niciodată ochii cu Titi și ceilalți fără a avea un sentiment de complicitate. Georgeta fusese amanta lui și fără îndoială că ar fi continuat să fie și mai departe, fiindcă nu și-o putea închipui pe fată făcând acum pe austeră. Căsătoria îi apăru din toate punctele de vedere absurdă, și necazul lui viril își găsi numaidecât un aliat în obligația de a deschide ochii Georgetei. După ce o învinovăți pe fată de discreție culpabilă (aceasta se apăra spunând că nu era nimic sigur, numai vorbe de-ale lui Stănică), o întrebă:

— Știi bine care e situația lui Titi, ce fel de om e?

— Nu! Îmi închipui că nu e criminal. Mă sperii.

— Titi a mai fost căsătorit.

Georgeta rămase cu gura căscată. Combinația lui Stănică, în aparență în favoarea sa, apărea acum ca o manoperă de a căpătu un june bleg, care sta pe capul părinților.

— Auzi dumneata! Spune-mi tot, Felix.

Felix îi povesti fără exagerări, dar cu o răceală ironică intenționată, toată istoria lui Titi. Căsătoria cu Ana, încăpățânările sale, maniile (printre care nu uită legănatul), supunerea la instrucțiile Aglaei, convingerea lui că Simion era nebun și că un factor ereditar apăsa și asupra lui Titi. Toată fantezia matrimonială a Georgetei, care se ținea numai de o vanitate de fată cu viață neregulată, se spulberă. Georgeta începu să râdă cu lacrimi.

— Felix, zise ea, orice om are un gărgăune. Eu, Georgeta, fată cu libertate de gândire și capabilă să sucesc capul la trei generali deodată, măritată cu un desenator? Dar e absurd. Felix, ești prietinel meu. Pe Stănică am să-l dau afară.

Însă nu-l dădu, atât de nevinovat părea la față când intră pe ușă chiar în acea zi. Mirosise parcă în aer schimbarea.

— Ascultă, Stănică, tot mai susții să mă mărit cu ursul tău?

— Eu? Cum desconsiderați bunele mele sentimente! Mă uitam latine și la Felix. Ce tinerețe și frumusețe! Vă invidiez. lubiți-vă, bucurați-vă de viață, dați-le dracului de prejudecăți. Știi de ce-am venit? Am venit să te întreb frățeste, vrei cu dinadinsul să-l iei pe Titi? Ei s-au prins, o iau în serios. Eu am făcut o glumă, acolo, dar sunt dator să te previu. Titi ăsta nu e cum îl vezi, e ca un catâr. Soacră-mea, nici ea nu e sfântă. E o onoare pentru mine să-mi fii cumnată, întâi de toate însă vreau să-ți fiu un prieten. Nu e așa, domnule Felix?

— Uite ce e, amice, zise Georgeta, întoarce-o cum vrei, că nu temai ascult. Spune-i pretendentului că eu nu mă mărit, iar soacrei că sunt o...

Felix îi făcu un gest de reproș din ochi. Găsea că face abuz de cinism. Stănică zise:

— Așa îmi consum eu sufletul, din bunătate. Intențiile mele sunt oneste, dar poți greși și face răul, căpătându-ți dușmani.

Stănică se plimbă de câteva ori prin casă, ridică capacele la câteva cutii-bibelouri, privi pe fereastră, apoi, negăsind nimic de spus, zise bună ziua și plecă. În ușa se întoarse însă brusc:

— Dă-mi douăzeci de lei, zise Georgetei, ca să te vadă Dumnezeu. Georgeta luă un napoleon dintr-o cutie și i-l aruncă. Stănică îl prinse din zbor. — Am sufletul ușurat, încheie el, ieșind pe ușă. Azi am făcut o faptă bună!

În acea seară, Georgeta pretinse ca Felix să rămână la ea. Rămase, dar satisfacția bărbătească îi fu alterată de un sentiment lăuntric că a devenit o secătură. În pat, Georgeta îl stimulează mereu să vorbească despre el. Voia să știe intențiile lui, planurile de viitor. Aceste întrebări, cam asemănătoare cu acele ale Otiliei, îi aduse aminte că trădează o imagine scumpă. Încercă să uite, vorbind Georgetei despre năzuințele lui. Îi spuse că voia să ajungă un doctor mare, om de știință, că universitatea avea să-i fie un mijloc de a putea lucra. Voia să descopere ceva, să dezlege o enigmă științifică, să contribuie la progresul medicinei. Îi vorbi înflăcărat de datoria generației lui de a face o muncă constructivă, de tristețea în care se află când vede că numele românesc nu răsună nicăiri în cultura universală. Era capabil de eforturi supra-omenești.

Georgeta îi ținea mâna pe umăr, încântată că un bărbat o crede, în sfârșit, aptă de convorbiri serioase. Era o fată destul de sprintenă la minte și cu multe lecturi, de un caracter, însă, vag literar și artistic, în limba franceză. Avea replica promptă, și generalului îi plăcea să stea de vorbă cu ea. Dar nu ieșea din frivolități.

— Entuziasmul tău îmi place, zise Georgeta. În viață însă mai sunt și alte bucurii. Mai târziu are să îți se urască de atâta studiu și ai să vrei să trăiești. Eu te văd făcând o căsătorie strălucită, cu o fată bogată, intrând în politică, ajungând deputat și poate și mai departe. Un băiat inteligent ca tine pătrunde oriunde.

Felix fu dezamăgit de platitudinea gândirii Georgetei, dar nu făcu nici o observație. I se păru dintr-o dată banală.

— De ce mă privești așa? îl întrebă Georgeta.

— Te privesc... așa... În sfârșit, e firesc să te privesc când vorbesc.

— Parcă ai vrea să-mi spui ceva.

— Vezi că, se hotărî deodată Felix, eu trebuie să plec. Am uitat să-ți spun că am lucrări grabnice mâine, trebuie să mă prepar pentru examene.

Ideea de a sta o noapte întreagă la Georgeta îl chinuia. Totul i se părea fals și căuta un pretext să fugă.

— Ascultă, Felix, ai curajul și spune-mi drept! Ți-e frică să rămâi la mine, crezi, cum să zic, că n-ar fi convenabil.

— Nu, nu, protestă Felix, încurcat, e așa cum îți spun eu.

Se îmbracă repede, intimidat de privirile Georgetei, care-l contempla, în prada celei mai vii îndoieli. Gestul era cam jignitor, dar își dădea silința să creadă că Felix nu mințea. Ideea că un tânăr ar fugi de ea i se părea, de altfel, absurdă.

Când Felix ieși în sală, însoțit de Georgeta, dădu ochii de un individ în vârstă, care zâmbea gales, scoțându-și mânușile. Nu auzise nimeni când venise.

— Oh, generalul! țipă Georgeta.

— *Oui, mon enfant, c'est justement ton general*¹ Te miră? Am văzut lumină. *Ce n'est pas de ma faute*...²

Felix deveni alb la față, ceea ce généralul, mereu zâmbitor, observă numaidecât. Era un bătrân simpatic, cu mustați albe, îmbrăcat foarte

¹ Da, fetițo, este chiar generalul tău (fr. — n. red.).

² Nu e din vina mea... (fr. — n. red.).

îngrijit, în haine de culoarea tabacului. În cap avea un melon, și în jurul gâtului o mare cravată de

mătase, neagră, cu trei derivații.

— Acesta-i tânărul dumitale prieten? Sunt încântat. Îmi dai voie, generalul Păsărescu.

Și generalul bătu ghetele militarește, și, înclinându-se, intinse mâna, ceremonios, lui Felix.

— Oh, zise el, fără nici o ironie, cu o sinceră părere de rău, sunt vinovat, n-am avut de lucru. V-am deranjat. Domnișoara Georgeta e o ștregăriță, nu-mi comunică exact orele când primește.

Georgeta fugi, fericită de întorsătura lucrurilor, să-și arunce o rochie pe ea.

— Cum ai zis că te cheamă, tinere? Întrebă generalul.

— Sima!

— Care Sima?

— Fiul doctorului Sima, din Iași.

— Care a fost în armată?

— Da!

— Dar l-am cunoscut pe Iosif, pe tatăl dumitale. Ei, ce întâmplare!

Generalul îl privi mai atent pe Felix, îl apucă de bărbie și părul încântat. Lui Felix, apucatul ăsta de bărbie i se făcuse nesuferit. Otilia, Georgeta, bărbați, femei, toți îl luau de bărbie, ca pe un copil mic.

— Dragul meu, te felicit, râse generalul, nemaigăsind ce să spună.

Umpluse anticamera cu efluvii de parfum. Felix făcu un gest de plecare.

— Vai de mine, protestă generalul, nu trebuie să pleci. Te-am deranjat. Cobor îndată.

— Trebuie numaidecât să plec, sunt așteptat, zise desperat Felix.

— Așa? se miră, politicoș, generalul. Știi, adăugă el, domnișoara Georgeta e o fată excelentă, merită prietenia noastră. Faci bine că vii s-o vezi. Se plictisește. Noi, bătrânii, pricepi, venim din amor propriu, ca să fim văzuți de alții. Numai dumneavoastră, tinerii, aveți arta de a le distra.

Deși bătrânul nu punea nici o maliție în vorbele sale, Felix ar fi intrat bucuros în pământ.

— Vino, dragă domnișoară, vrea tânărul să-ți spună bună seara.

Georgeta reapăru îmbrăcată, și cei doi jucară comedia despărțirii solemne. În vreme ce Felix alerga ca un nebun pe scări, generalul intră în salonul Georgetei și se așeză pe un scaun.

— Admirabil tânăr, zise el către Georgeta. Să nu-l strici, și te rog să nu-l mai pui în situații de astea penibile, reținându-l la orele când pot veni eu. Bietul băiat!

Georgeta se lăsă pe genunchii generalului.

În vremea aceasta, Felix mai mult fugea decât mergea. Sufletul lui era răscolit ca de o furtună mare.

Venise la București cu gânduri de muncă, cu ambiții mari, găsise o fată așa cum o visase, îi jurase iubire și stimă pe toată viața, și acum ajunsese să doarmă noaptea la o individă suspectă. Firește,

Georgeta era frumoasă, dar nu era decât o prostituată de lux. Probabil, gândi, își bătea joc de

ingenuitatea lui, voia să guste senzații proaspete. De aceea umblase să se mărite cu Titi. El, rivalul

lui Titi! Situația era scandaluoasă. Dar apoi rușinea întâlnirii, pe aceeași sală, cu generalul! Dacă

acesta l-ar fi insultat, atacat, ar fi fost cel puțin mândru că se bucură de o favoare disputată. Dar și

generalul, și el erau încurcați de întâlnire, de unde rezultă că pentru amândoi era compromițătoare.

Felix își exageră situația, socotind-o ca o decădere morală, și își făgădui o cură de ascetism. Avea

să se înfunde în cărți, să dea examene strălucite, să-i arate Otiliei cum știe el să se țină de cuvânt.

Examină din nou și cazul Otiliei. Plecase, e adevărat, dar n-avea nici o dovadă că-l trădase. Fata

scrisese, avea să se întoarcă, poate în curând, ce semnificație putea să aibă o plimbare de o lună,

două în străinătate? Așa se purta Otilia de obicei, și dacă moș Costache nu făcea mare caz, cu atât

mai puțin era el îndreptățit să bănuiască lucruri grave. De atâtea ori, bârfelile îi aruncase îndoiala în

suflet, și, cu toate acestea, se încredințase că nimic nu fusese adevărat. Era sau nu așa cum vedea,

Otilia înfățișa nu mai puțin femeia lui ideală. Trebuia să creadă în ea, iar dacă fata i-ar fi dezmințit

mai târziu iluziile, era îndatorat să-i cultive imaginea, în gol, ca o simplă posibilitate a existenței.

Trebuia să facă neapărat acest exercițiu de statornicie și devotament, spre a-și controla și exercita

puterea suflească. Trebuia să rămână cast până când fapta cea mare a existenței lui se va împlini.

Ajuns acasă, Felix urcă tiptil scările de din dos, blestemând treptele care scârțâiau, și se dezbracă

numaidecât. În pat își aduse aminte din nou de Georgeta, fiindcă venea din alt pat, dintr-al fetei. Imaginea sănătoasă, lucioasă, cu dinți de porțelan a Georgetei răsă de toate planurile lui austere. Ședea cu panglica cămășii puțin căzută și cu o mână albă pe umărul său și-i spunea: “Vezi ce ingrati ești?! Ți-am oferit ceea ce mulți ar dori, călcând o avere în picioare sau stricându-mi viitorul. Am făcut din tine, studentaș timid, un bărbat care se poate mândri cu amanta sa. Ei, și ce dacă am și alți amanți? Asiduitățile generalului sunt o dovadă că nu sunt o față comună, oarecare, ce-și vinde grațiile. Cu cine m-ai văzut, și cine ți s-a lăudat că mă are? Fac și eu ce fac atâtea, dar pe față, cu artă, având avantajul de a fi frumoasă. Otilia ta nu stă cu brațele de gâtul lui Pascalopol, nu se lasă întreținută de el? Tot ce s-a făcut mare în lumea asta, prin femei ca mine s-a făcut. Curtezanele, nu femeile de treabă, au stimulat geniile. Eu îți dau dragostea și toate bucuriile, fără nici o obligație, fiindcă tu știi că sunt curtezană, și-ți îngădui, fără blam, să mă plantezi oricând. Nu fi prost! Înțeleg stima ta pentru Otilia, iubește-o, slăvește-o, asta e cu totul altceva. Ești doar medicinist! De ce să fii absurd, să arunci bucuriile pe care ți le dau eu, pentru că iubești pe Otilia? Asta înseamnă, dimpotrivă, să-ți încarci simțurile, să te gândești la ea cu impuritate, să crezi că o idolatrizezi, și în fond s-o dorești. Ești tânăr, treci prin criză erotică. De ce-ți închipui că fugi Otilia? Orice față inteligentă intuiește tulburările băieților. A fugit fiindcă îi e frică de tine și te iubește. Pascalopol e altceva, e un om în vârstă, inofensiv, ca generalul meu. Eu nu te iubesc, fiindcă nu vreau să mă leg de nimeni, fiind o față frivolă, îmi ești simpatic numai, îmi satisfac, prin tine, nevoia ce-o am de a sta de vorbă cu un tânăr de vârsta mea. Generalul m-aprobă. El nu e supărat! N-ai văzut cum te privea? Astfel de scene sunt pentru acești bătrâni, care ne întrețin, o garanție că nu ne băgăm mai mult în sufletul lor. Știu, ai să zici că ești un profitor al lui, un... (știi cum ți-am spus). De ce? Eu nu-ți dau bani! Eu sunt tânără, dorită de toți. Scrupulele tale nu vestesc un doctor mare. Un doctor trebuie să vadă viața cu ochi lipsiți de prejudiciți, și, ca s-o vadă așa, trebuie s-o cunoască. Tu trebuia să faci Literale. Ești un naiv poet.”

Felix își vârî capul în plapumă și încercă să sugrume cu întunericul vedenia supărătoare. Pentru a o izgoni, se agăță cu voință de o imagine purificatoare. Numele “Isus” răsărindu-i în minte, aruncat de scurta apariție în penumbră a lui Simion, se strădui să-l cultive. Dar asociația interioară luă forme care-l îngroziră. Noua umbră albă se îndreptă către cealaltă, care aștepta răsărind și mai sarcastic, și totul se amestecă grotesc. Felix scoase capul la aer și deschise bine ochii, ca să scape de rânjele viselor. Preferă atunci să înfrunte treaz problema și ajunsese la încheierea virilă că dacă Otilia înfățișa fără îndoială aspirația sufletului său, Georgeta putea să-i fie o prietenă, fără nici un neajuns pentru cealaltă. Avea să fie doctor, om serios, nu se cădea să ajungă la excese mistice. Însă legăturile cu Georgeta deveneau cam primejdioase pentru demnitatea lui, dacă Titi continua să umble după Georgeta; chiar îngăduința mai mult sau mai puțin ironică a generalului era stânjeni-toare. Se gândi să încerce o renunțare, măcar provizorie, la întâlnirile cu fata. Cu cât se hotăra mai tare, cu atât însă, o dorea mai mult pe Georgeta, față de care se simți, în orice caz, vinovat de brutalitate, fiindcă fugise în acel chip jignitor pentru amorul ei propriu. Fuga aceasta, medită el, medical, dovedește o timiditate bolnăvicioasă, o ineducare a voinței. Trebuia să învețe a se îndepărta de Georgeta înfruntându-i frumusețea, și-n orice caz îi era dator o reparație. Decise, dar, să rupă politicos cu fata, după ce-și va cere scuze de la ea pentru plecarea precipitată (un gând ascuns îi șoptea chiar că putea să-i dovedească o singură dată că-i prețuia farmecele fizice), și cu această hotărâre închise iar ochii mai împăcat, lăsându-se de astă dată, în toată voia, resemnat, pradă chemărilor Georgetei, care în clipa când adormi se numea Otilia.

Moș Costache îl rugă, a doua zi de dimineață, să se ducă la Aglae, pentru a-i cere niște chei de la casa din strada Știrbey-vodă. Felix consimți cu părere de rău.

— Ce vrea cu cheile? N-are chei? întrebă Aglae, agresiv, ca și când Felix ar fi fost vinovat cu ceva. Acesta ridică din umeri. Privi cu neplăcere așezarea în cerc a tuturor celor de față, căci se aflau acolo Aglae, nelipsiții Stănică și Olimpia, Aurica și Titi. Acesta din urmă, așezat la o măsuță lângă fereastră, copia în acuarelă un desen dintr-o carte ilustrată și arăta o atenție încruntată, prin care se simțea obligat să nu mai remarce pe noul-venit. Felix simți în aer o curiozitate insultătoare și o dușmănie împietrită și ar fi ieșit numaidecât pe ușă afară, dacă nu s-ar fi simțit îndatorat să aștepte

cheile. Aurica trase prima împuşcătură, pe nepregătite.

— Titi, zise ea, e foarte supărat, săracul, că domnişoara Georgeta, prietena dumitale, s-a purtat așa de urât cu el. I-a trimis vorbă că n-are chef de căsătorie și altfel de expresii ordinare. Curios. Părea o fată foarte distinsă. Dumneata ce zici?

Întrebarea era atât de încărcată de subînțelesuri, încât Felix căută să-și scape privirile din ochii reci ai Aurichii.

— Hei, interveni Aglae, sarcastic, nu fata e de vină, e de vină cineva învățat-o să facă asta! Las', că știm noi...

— Cine a învățat-o? întrebă automat Felix.

— Domnule Felix, zise mieros Aurica, vezi cum ești? Parcă dumneate nu știi?! Noi am aflat precis că Georgeta face asta pentru dumneata. Noi nu zicem nimic, poate ții la ea, dar nu trebuia să-l încurce pe bietul Titi.

Titi mânuia pensula, cu ochii în hârtie, din ce în ce mai nervos. Felix rămase înmărmurit de insinuarea Aurichii, trebuind totuși să-i recunoască o măsură de adevăr.

— Eu, zise el, încurcat, nu am nimic cu domnişoara Georgeta, abia o cunosc... Întâmplător... e o eroare la mijloc... cine v-a spus asta?

— Cine ne-a spus? întrebă Aglae, înțepat. Uite cine ne-a spus! Vorbește domnule!

Și cu mâna arată pe Stănică. Acesta stătuse tot timpul cu ochii rătăciți pe pereți și făcea acum lui Felix niște semne mute de disculpare.

— Am spus... adică am auzit... n-am zis chiar că Domnul Felix. În sfârșit, ce să mai învinovățim pe unul și pe altul... trebuia să mă ascultați pe mine și să nu vă încurcați cu o individă ca Georgeta. Aia e o...știe toată lumea.

Un bubuit neașteptat se auzi dinspre fereastră. Titi bătuse cu pumnul în masă și se ridicase în picioare, galben ca ceara.

— Nu e adevărat, dumneata mi-ai spus că l-ai găsit pe Felix acolo și au râs de mine. Otilia e o târfă, care a dormit cu Felix și acum doarme cu Pascalopol. Nu dau voie, înțelegi...

Titi bătu din nou în masă, risipind hârtiile. Indignat, Felix dădu să se scuze:

— Îmi pare rău că vorbești așa de Otilia.

— E o târfă! urlă ca un nebun Titi, bătând cu pumnul în masă.

— Este vina mea, adăugă Felix, că stau de vorbă cu Domnul Titi, care își îngăduie să spună astfel de neadevăruri.

Asistența păru impresionată de supărarea lui Felix, numai Stănică îi făcea semne desperate cu mâna să tacă din gură, cu aerul de a-i zice: "E un secret mare la mijloc, nu pot să ți-l explic". Olimpia spuse:

— Nu vă luați după gura lui Stănică! Așa se amestecă el în toate!

Felix dădu să iasă, dar, trecând pe lângă măsuța lui Titi, acesta făcu un gest de nervozitate din braț. Crezând că Titi vrea să-l lovească, Felix ridică și el un braț în fața pieptului. În gesticulația sa, Titi se propti greșit pe covor și alunecă pe spate peste masă, răsturnând-o. Această scenă accidentală fu interpretată de cei de față, care, privind pieziș, nu observase bine pe cei doi, ca o încăierare.

Stănică sări numaidecât să prindă brațele lui Felix, în vreme ce Aglae ridicase și ținea strâns pe Titi, care striga cât îl ținea gura: "Otilia e o târfă, așa să știți!" Felix fu scârbit și de conflictul în sine, dar și de falsa interpretare a accidentului. În vreme ce Aurica și Olimpia încercau să-l potolească, fără să fie nevoie ("Dar nu te supăra așa, domnule Felix! Copilării! Nu știi că Titi e nervos?"), supărat de-a binelea, împinse pe Stănică și ieși din casă. Pe urma lui, Stănică se ținea cu pași mari.

— Scumpule, iubitele, degeaba ești supărat pe mine, îi strigă acesta în mers și încercând să-l prindă de braț, ai dreptate, pune-te însă în locul meu! Nu le-am spus nimic. Or fi bănuț ei ceva și dau acum vina pe mine. Pot eu să contrazic pe soacră-mea? Femeie bătrână! Dumneata ești inteligent, pricepi! Eh, eu, să fiu ca dumneata, n-aș pune la inimă fleacurile astea. Mi-aș vedea de treabă, și

pace. Ei și ce dacă a zis că trăiești cu Otilia? E un rău? Norocul dumitale!

— Domnule Stănică, zise exasperat Felix, dând să intre în casă la el, lasă-mă în pace!

— Iar te-ai supărat? se miră nevinovat Stănică. Vezi cum ești, nu știe omul cum să te ia.

Felix trânti ușa și se urcă repede la el în odaie. Stănică stătu puțin pe gânduri în fața ușii, ezită, apoi o luă în vârful picioarelor, deschise binișor ușa gotică și intră prin față la moș Costache. Felix îl zărise însă de pe fereastra geamlăcului. Își luă atunci pălăria și, dându-se jos tiptil, ieși pe poartă și plecă în oraș. Era enervat și descurajat peste măsură, și toate vechile planuri de fugă îl năvăliră. Cursurile îl distrară puțin, și când se întoarse acasă, primi cu recunoștință acest sfat, șoptit, al lui moș Costache:

— Să nu te mai duci *pe acolo!* E mai bine așa!

Stănică vorbise, într-adevăr, bătrânului, înflorind lucrurile și dându-le colorii de dramă.

— Domnule, zisese, tinerii, când iubesc, iubesc! Așa eram și eu. Felix al dumitale. așa zice lumea, ar trăi cu Georgeta. Fată faină, n-am ce zice, brava lui! Dar nu-ți spui că Titi s-a îndrăgostit de ea și a vrut s-o ia de nevastă... A adus-o aici, la soacră-mea, pe onoarea mea, totul era gata. Ce-a fost, ce n-a fost, fata nu mai vrea acum. Lumea zise că n-o lasă Felix! O fi, o fi! Fata e frumoasă, e dată dracului. Cum îți spun. N-a mai vrut. Dar și Titi, violent, nici nu-ți vine să crezi, când îl vezi așa bleg. Eu, când i-am văzut față-n față, am sfeclit-o. Hait, zic, acum se-ntâmplă ceva! Și-ntr-adevăr, domnule, nici n-am băgat de seamă când au sărit unul la altul! Titi își încleștase mâna în părul lui Felix, Felix îl strângea de gât. Comedie mare! Pentru o femeie, pentru o femeie frumoasă nu-i vorbă. Moș Costache, ascultă-mă pe mine, că-s avocat, pentru o femeie se fac crime, se strâng de gât frații între ei, se fac războaie. Femeia, asta-i discordia lumii.

Moș Costache se plimbă sumbru și cocoșat prin odaie, sugând cu îndărătnicie un muc de țigară și privind, din când în când, cu neîncredere și dispreț pe Stănică. Nu credea o iotă din ce-i spunea.

— Ce-aveți cu băiatul ăsta, zise el în sfârșit, de nu-l lăsați în pace? Nu v-a făcut nimic! Nu trebuie să-i spuneți vorbe grele nici lui, nici Otiliei. Copii orfani! Păcat!

Stănică prinsese această temă și o dezvoltase:

— Îmi pare rău că-mi spui astea! Eu nu respect orfanii? Eu însumi, mă vezi, am fost orfan de mic copil și cunosc rana asta, să n-ai pe nimeni de aproape. Eu nu-l respect pe Felix? Dar țin la el ca la un frate mai mic, și intenția mea e să-i ajut pașii în lume, să-l pilotez. În chestia Georgetei, ce să spun, e puțin-puțin vinovat. Eu i-am spus: "Amice, nu te vârf cu stricata aia, e o fată nefastă". Când a venit să ceară cheile, i-am făcut semn să fie prudent față de Titi.

— Ei, zisese moș Costache, nerăbdător, mi-a găsit cheile?

— Le caută soacră-mea. Dar, dă-mi voie, ce faci cu ele, că doar ai un rând... Vinzi casele cumva? Că de închiriat, acum a trecut timpul. Bine faci că le vinzi, tot mai bine e să ai banul în pungă, dar trebuie să fii cu ochii în patru, să pui un samsar bun. Cam cât ceri, așa, ca să mă orientez?

— Nu vând nimic! zisese scurt moș Costache.

În fond, Stănică mirosise bine, bătrânul voia să vândă și casele astea, precum voia să vândă tot.

Acest imobil vechi îl cumpăraseră chiar de la Simion, cu mulți ani înainte, când acesta avusese nevoie de bani spre a plăti unele datorii ajunse la scadență. Aglae nădăjduia că, cel puțin, dacă a consimțit la această vânzare, casele îi vor fi lăsate tot ei, pentru Aurica sau Titi. Cererea cheilor (avea un inel cu dublete de chei ruginite, uitat prin pod) o iritase. Costache le cerea fiindcă chiriașii pierduse multe chei și n-ar fi vrut să cheltuiască bani pentru facerea altora.

— Nu vinzi? răspunsese Stănică. Nu e rău nici așa. Banul fuge, imobilul e o valoare sigură. Cu cât stau să mă gândesc, îți dau dreptate. Să nu vinzi. Și să mă consulți pe mine când vrei să întreprinzi ceva. Știu eu, cunosc chițibușurile, sunt avocat, îți fac toate gratis. Îmi dai acolo, o nimica toată, pentru deplasări.

Întors în sinedriul din casa Aglaei, Stănică începu să tune:

— Mamă-soacră, se petrec lucruri suspecte de tot! De ce m-am temut eu, nu scăpați. Moș Costache a vândut restaurantul, acum umbla să vândă, cu siguranță, și casele din Știrbey, mâine o să vândă

tot. Ce faci atunci, adică ce facem, fiindcă îmi dai voie să îmbrățișez interesele fetei dumitale, Olimpia? Bătrânul e sfătuit de cineva, nu face el de capul lui toate astea. Vinde tot, prefăce în bani și dă cui vrea.

— Îl dau pe mâna parchetului, strigă Aglae. Un om care vindetoate într-o zi nu e în toate mințile.

— Îfacă o idee, zise Stănică, cinic. Îl punem sub interdicție, caincapabil de a se administra. Numai, vezi dumneata, nu sunt la mijloc moștenitori direcți, a căror succesiune să fie primejduită, și moș Costache nu urlă, nu bate pe nimeni și nici nu aruncă banii la joc. De găsit, se găsesc totdeauna oamenii care să certifice tot ce poțfești, dar te duci dumneata, ca soră, să declari că fratele dumitale e nebun!

— Mă duc! zise furioasă Aglae.

— Te duci, dar nu te crede! Vine Otilia, vine Felix, vine Pascalopol, ețetera și declară că totul e calomnie. Asta merge cu babe imbecile, dar cu moș Costache nu, este mai șiret decât credeam. Te faci de răs, prinde necaz pe dumneata și nu-ți lasă nimic prin testament.

— Face el testament? se îndoii Aglae.

— Trebuie să facă! Dacă vinde tot, nu mai rămâne altă soluție decât să te iei bine cu el, și mai ales cu Otilia!

— Eu cu Otilia? Niciodată!

— Atunci, treaba dumitale!

— Și de ce Otilia, mă rog, e averea Otiliei? Crezi că Otilia renunță la avere? De ce-i stă ea pe cap?

— Aici e greșeala dumneavoastră de tact. Otilia face ochi dulci lui Pascalopol, și Pascalopol Otiliei!

Ei și? De ce v-ați supărat, mă rog, și ați început să-i împungeți? Vroiai dumneata să te măriți cu Pascalopol? Dacă nu, atunci ce te privește pe dumneata pe cine ia Otilia? Pe mine, ca om cu viziunea largă, ca avocat al intereselor dumitale, chestiunea mă încântă. Pascalopol e bogat, e bătrân, prin urmare își dă și cămașa de pe el ca să pună mâna pe Otilia, care umblă după avere. Moș Costache e zgârcit și e vesel, la rândul lui, să nu-i dea nimic fetei. Și atunci își clocește singuri banii, până ce, într-o bună zi, gata, că nu suntem nici unul eterni, și rămâi dumneata moștenitoare unică! Așa, ce-ai făcut? Te-ai certat cu moș Costache, l-ai ambiționat, și omul se răzbună. S-au mai văzut zgârciți care mor pe o rogojină și lasă averea pe la aziluri, la stat!

Aglae îngălbeni deodată.

— Da, da, la stat! o sperie Stănică

— Trebuie să fie nebun!

— Asta e singura nebulie pentru care statul nu-l vără la balamuc.

Argumentația lui Stănică impresionează mult pe membrii acestui consiliu neoficial de familie. Aglae lăsase capul, îmblânzită.

— Mamă, zise leneș Olimpia, el cam are dreptate, într-astea nu-iprost!

— Am dreptate, domnule, confirmă zgomotos Stănică, plimbându-se cu pași mari prin casă, când n-am eu dreptate?

— Și ce vrei să fac acum? întrebă Aglae, ironic. Să cad în genunchi în fața Otiliei, să mă rog de ea să mă ierte?

— Aș! Otilia nu e ranchiunoasă. Te faci că nu ești supărată, că ai uitat, și te duci în casă la moș Costache, frate, de! Și mai ales nici o înțepătură lui Pascalopol. Să-i îndemnăm să se ia, să-i felicităm. Pascalopol te pupă când aude că-i lauzi pe Otilia, și lui moș Costache îi pare și lui bine de combinația asta.

Stănică se plimbă de câteva ori în lungul și latul odăii, apoi fu trăsniț de o idee:

— Știi ce? Am o idee admirabilă. Avem adresa Otiliei la Paris. Îi scriem coala o carte poștală ca și când nimic n-ar fi, spunându-i și de moș Costache că e bolnav. Fata e sensibilă.

— Scrieți voi! Eu nu scriu!

— Scriem noi, dar iscălești și dumneata. Stănică, într-adevăr, compuse această carte poștală:

“*Scumpa noastră Otilia,*

Am aflat cu nespusă bucurie că te afli la Paris, unde ai tot dreptul să te recreezi acum, cât ești tânără. Ne era foarte dor de tine și de Domnul Pascalopol. Ne lipsești foarte mult. Dacă te-am supărat vreunul cu ceva, nu lua în seamă, căci bătrânii sunt totdeauna mai cu necazuri. Moș Costache nu spune, dar suferă fără tine. Felix, ca tinerii, are cu ce se distra, el uită mai repede. Noi am fost foarte necăjiți cu moș Simion, care e tot bolnav. De acum, cu bătrânii nu te poți aștepta la altceva. Să veniți cu bine, căci vă așteaptă cu dor ai voștri

Stănică, Aglae, Olimpia, Aurica, Titi”

Stănică puse pe toți să iscălească. Dinadins insinuase subțire indiferența lui Felix, ca să apropie și mai mult pe Otilia de Pascalopol, și făcuse aluzie la destinul bătrânilor, ca să arunce în sufletul fetei grija de moș Costache. Pe plic scris: “Domnișoarei Otilia Pascalopol”.

— N-are să se supere? întrebă Aurica.

— Ei, aș! Zi-mi mie Stănică Rațiu, deputat, și vezi c-am să măsupăr. Trebuie să fim psihologi.

Stănică luă cartea poștală și ieși cu ea să meargă în oraș. În antreu observă că afară ploua. Lăsă cartea poștală pe măsuță și se întoarse să ceară o umbrelă. În acest timp, Simion veni hoțeste lângă măsuță, privi scrisoarea pe amândouă părțile, apoi, vârând degetul în gură, trase lângă semnături o dungă de salivă și iscăli gros cu un creion chimic: “Isus Cristos”. Stănică luă mai târziu cartea poștală, o puse în buzunar și-o aruncă la cutie fără a o mai privi.

XIV

Ceea ce-l întuneca pe Felix, dându-i oarecare doză de mizantropie, era indiferența tuturor, chiar a colegilor de universitate, pentru orice atitudine intelectuală, pentru orice înflăcărare ce n-avea un scop imediat, terestru. La Iași, în internat, discuta cu aprindere cu colegii, chiar în pat, după stingerea luminii, probleme pe care câteodată nu le înțelegea nimeni bine, dar care îi îmbătau, dându-le mândrii de filozofi. Problemele erau formulate îndeosebi în chipul întrebărilor (ce e viața? ce e moartea?), așa cum le întâlneau prin broșuri. Unul pusese o dată problema: “ce e femeia?” și toți se străduiră să dea soluțiile cele mai extravagante, nimeni nu făcu nici cea mai mică glumă indecentă și nici măcar vreo aluzie la problema sexualității. Erau unii care puneau mâna pe reviste și-și scoteau din ele teme necunoscute celorlalți, pe care le dezlegau cu soluții tot din revistă, spre ciuda colegilor de dispută, care voiau să știe de unde furaseră ideile. Într-o noapte, discutară despre Dumnezeu. Afară ploua cu găleata și tuna, și unii din băieți, mai fricoși și mai puțin dialecticieni, tremurau de frică și chiar se închinau pe sub pătură, încredințați că o astfel de discuție poate fi primejdioasă pe așa vreme. Răspunse câte unul cu idei de manual, înflorite (studiau puțină istorie a filozofiei, abia în clasa ultimă): Dumnezeu este cauza dintâi și scopul din urmă. Prin el, noi ne explicăm tot ce întrece puterea noastră de explicație și dăm un sens vieții. Un băiat de popă zise că Dumnezeu “e o dogmă care nu se discută” și că “noi trebuie să credem în tot ce e absurd”. În sfârșit, cel care stârnise discuția strâmbă din buze disprețuitor.

— Spune tu, mă, atunci, dacă ești mai deștept! se supărase băiatul de popă. Ia te uită la el! Ce te strâmbi așa, parcă tu știi!

— Mă, zise filozoful, Dumnezeu sunt eu, tu, pământul, cerul, totce există pe lume. Toate fac parte din Dumnezeu, decât că noi suntem mărginiți pe loc și în timp (asta se zice “în timp și spațiu”), pe când Dumnezeu e nesfârșit!

Nimeni nu răsese de această soluție ușor de caricaturizat, rămânând toți tulburați. Afară fulgera. Numai unul întrebăse incredibil:

— De unde ai luat tu asta, că n-ai inventat-o tu?!

Feciorul de popă făcuse această obiecție, care multora le păruse foarte întemeiată:

— Bine, mă, noi socotim pe Dumnezeu ca fiind de o bunătătenesfârșită, opus răului, adică diavolului, care e un răzvrătit, tăgăduind pe tatăl nostru din ceruri. Păi, dacă lumea toată e Dumnezeu, atunci se cheamă că și ucigașul e o părticică din Dumnezeu, și ce face, face cu voia lui.

Se poate așa ceva? Ești un “eretic”.

Fiul de teolog spusese această vorbă cu mare orgoliu, dar celălalt filozof recunoscuse sincer ignoranța lui:

— Vezi că eu nu m-am gândit la asta. Trebuie să fie și aici o socoteală. Eu, unde am citit, am aflat că filozofia asta se cheamă panteism.

Atunci se hotărâră cu toții să întrebe pe profesorul Dumbravă, în care aveau mai multă încredere, fiindcă era sfătos, blând și dispus la problemă. Era un bătrân cu părul tare și negru, cu bărbuța maioreșciană și care vorbea cu accent moldovenesc excesiv.

— Domnule Dumbravă, se ridicase unul din ei (era în clasa a VI-a),

colegii mei vă roagă, prin mine, să ne explicați ce este Dumnezeu. Dumbravă rămase înmărmurit.

— Da ci, bre, voi v-ați zărghit? Valeu! D-apăi aveți răbdare, bre,

până la anul macar, când v-o veni mintea. Ci vrei, sî mă bat cu părintele? Totuși le schițase câteva aspecte ale problemei. Felix își aminti acei ani și se simți trist; în el clocoteau idealuri mari, probleme și energii. Otilia îi plăcuse de la început, pentru aerul ei de intelectuală blazată, care nu vrea să spună ce știe, și în același timp pentru subțirimea ei delicată, botticelliană. Ei, Felix i se putea dedica, consacra. Otilia i se înfățișase de la început ca o finalitate, ca un premiu, mereu dorit și mereu amânat, al meritului lui. Voia să facă ceva mare din cauza Otiliei și pentru Otilia. Depărtarea de fată nu-l supăra în sine, ba într-un fel îi convenea, fiindcă gusta, ca un călugăr, bucuria de a se înfățișa mai târziu Otiliei perfecționat sufletește. Îl supăra însă că plecase cu Pascalopol. Asta întuneca puțin figura Otiliei. Fecioara Maria este venerată de toți și nu e a nimănu. O fată care primește omagiile unui om în vârstă și se plimbă cu el în străinătate e suspectă de aspirații comune, de obtuzitate pentru marile sacrificii bărbătești. Ar fi vrut-o pe Otilia călugăriță, refuzându-se tuturor. Atunci ar fi rămas și el ascet în onoarea și adorarea ei. Pe Georgeta, Felix n-o disprețuia. Își mărturisea chiar că-i place și că o dorește. Îl supăra însă că, fiind mai redusă intelectualicește decât Otilia, nu căzuse în capătul de jos al valorilor feminine. Ar fi dorit o Georgetă frumoasă ca și aceasta, dar de un cinism mai accentuat, mai inconștient. Ar fi voit-o căzută, rătăcită, ca prostituatele din romanele lui Dostoievski, care în abjecțiune mai au o licărire de conștiință morală. Atunci i s-ar fi sacrificat invers decât Otiliei, salvând-o, ridicând-o până la el, vinde-când-o trupește și sufletește. Așa, Georgeta îl irita puțin. Era încântă-toare de frumusețe și sănătoasă tun, imorală, dar cu luciditate, cu principii burgheze și bun-simț. Nu numai că n-avea nevoie de salvatori, dar îl privea pe Felix matern, îngrijorându-se de studiile și reputația lui, acordându-i favoruri din caritate. Raportul acesta era insuportabil, cu atât mai mult, cu cât, în ochii fetei, Felix credea că zărește o sclipire de ironie. Râdea oare Georgeta în sine de naivitatea lui Felix, care o privea ca pe o sfântă, sau, dimpotrivă, era mai onestă decât își închipuia, și atunci ea observa cu maliție orientările lui în lumea femeilor?

Felix simțea, mai mult decât nevoia fiziologică și psihologică de a avea femei și de a le iubi, necesitatea de a discuta despre femei, de a-si găsi un punct de vedere metafizic, în care să-și ordoneze viața sentimentală. Îl plictiseau eternele apostrofe și insinuări triviale ale colegilor: “Te-am văzut cu o damă bine”, “Ai dat o lovitură”, “Faci ceva?”, “Sper că nu e numai platonice!”

Bântuit de astfel de gânduri, mergea încet de-a lungul Cheiului Dâmboviței, când îl opri cu brațele larg deschise colegul Weissmann. Vorbea puțin cu el, abia îl cunoștea de fapt, totuși nu rămase deloc surprins de familiaritatea studentului.

— Ce mai faci! Îl întrebă Weissmann. Te plimbi gânditor, ești pierdut în contemplații. Faci poezii?

— Aș! protestă Felix.

— Și de ce să nu faci? Crezi că eu n-am făcut? Ce, e rușine? Am făcut caiete întregi de poezii, eram așa de sentimental într-o vreme!

— Publici? întrebă Felix.

— Ce să public? Le-am citit unui prieten al meu, băiatul cel mai inteligent de pe lume, cel mai delicios; el mi-a citit pe ale lui, și eu le-am aruncat pe foc pe ale mele. Băiatul ăsta are cel mai mare talent, e mai tare ca Heine.

— Cum îl cheamă?

— Cum îl cheamă? Barbu Nemțeanu! Trebuie să-l cunoști, e de pe acum un poet celebru. Felix mărturisi că nu-l știe, ceea ce miră pe Weissmann, care nu-și luă totuși aere de suficiență.

— Amice Sima, pe băiatul ăsta trebuie să-l cunoști numai decît, este cel mai mare poet contemporan. Îți fac eu cunoștință. Am să-ți aduc revistele în care publică el, să-ți dai și dumneata seama. De ce să te privezi de o asemenea beție lirică?

Weissmann vorbea cu un antuziasm extraordinar și gesticula, oprindu-se din când în când și rezemându-se de balustrada cheiului, spre a demonstra mai bine și a-i declama unele versuri, persuasiv, în șoaptă, trăgându-le cu mîna din gură și sugînd din buze voluptuos, ca după mușcarea unei piersici. Îi puse lui Felix repetate întrebări, dacă nu cunoaște cutare sau cutare poet român sau străin, și Felix trebui să recunoască rușinat că nu era atît de informat.

— Ascultă o poemă delicioasă:

*Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Où dans l'air énérvé flotte du repentir,
Où sur la vague lente et lourde d'un soupir
Le coeur le plus secret aux lèvres vient mourir.
Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Et ces soirs-là, je vais tendre comme une femme.*¹

Weissmann declama prelung, cîntînd aproape, apropiindu-se și depărtîndu-se de urechile lui Felix, așa cum fac violoniștii țigani în Ungaria și Austria.

— Cum? Nu-ți place, poate?! Așa un poem minunat! Cred că știide cine e! Cum, nu știi?! E de Albert Samain, cel mai mare poet francez, mai mare decît Lamartine. E o celebritate.

De Samain Felix auzise și-și aduse chiar aminte că văzuse între cărțile Otiliei un volum destul de vechi, *Au jardin de l'Infante*. Dar nu-l citise fiindcă nu-l atrăsese pînă acum poeziile. Îl interesau romanele care înfățișau cazuri de energie virilă, de tenacitate în ambiție, biografiile oamenilor mari, în genere toate cărțile care tratau despre problema educării voinței. În anul acesta întîi de facultate citise puțină literatură și foarte multe cărți de medicină. Mai mult decît risipirea, prefera profunditatea într-un lucru hotărât. Acum, însă, sufletul îi era sonor. Declamația lui Weissmann, care oprea în loc pe trecători, îi plăcea și se decise în gând să citească acasă pe Samain.

— Ai iubit vreodată? întrebă brusc studentul, după ce-l aruncase înutil prin poezia rusească, prin Nekrasov și Balmont.

— Cred că da! răspuse după puțină ezitare Felix.

Weissmann îl privi incredul, apoi se porni, cu obișnuita frenezie, pe confesiuni.

— Ca mine n-ai iubit! E imposibil. Eu am iubit fenomenal, așa cum

¹ "Sunt stranii seri în care și florile se-animă
Prin aerul sensibil când trec păreri de rău,
Și când pe valul unui suspin încet și greu
Cuvîntul cel mai tainic pe buze-abia se stinge.
Sunt stranii seri în care și florile se-anină
Și-n serile acelea merg blînd ca o femeie" (fr. — n. red.).

numai o dată un om iubește într-un secol. Am material sufletesc să fac bucuria unui poet mare. Am iubit o fată extraordinară, un adevărat înger, o fată nervoasă, impresionabilă, o fată, îți zic, al cărei suflet vibra ca o vioară scumpă sub arcușul unui Enescu, o adevărată Marie Bashkirtseff. Am petrecut cu ea ceasuri divine, ne-am topit în beția sfîntă a cărnii. Apoi am vrut să ne sinucidem amîndoi. Ne-am închis în casă și-am dat drumul la gaz. Fata s-a speriat la sfârșit și a țipat, și atunci a venit o mătușă a ei cu vecinii și au spart ușa.

— Și de ce ați vrut să vă sinucideți?

— De ce am vrut să ne sinucidem? șopti tainic și grav Weissmann. Tu nu cunoști durerea cărnii, desperarea de a fi ajuns pe culmile beției, de unde nu mai e nici o fericire posibilă? Când ajungi o astfel de culme, imediat te năvălește urâtul. Ne-a fost silă de viață, am vrut să prelungim clipa în eternitate.

Lui Felix Weissmann i se păru cam prea teatral de subtil, dar seriozitatea cu care își făcea tragedii strict gratuite îl încânta. I se redeșteptau în suflet emoțiile nopților de dispută de la Liceul Internat.

— Mă întreb de ce am voit să ne sinucidem? continuă Weissmann. Tu ai citit Weininger, marele Weininger, cel mai teribil gânditor contemporan?

Felix trebui cu ciudă să mărturisească că nu citise nici pe Weininger și fu umilit de puținele lui cunoștințe și uimit de informația colegului.

— N-ai citit? Te-ai privat de cel mai delicios festin al intelectului. Îți fac eu rost de cartea lui; știu eu de unde să ți-o cumperi cu un rabat inimaginabil. Când ai ceva de cumpărat în materie de cărți, spune-mi mie, și-ți cumpăr mai ieftin ca oriunde.

— Cine este acest Weininger? întrebă Felix plin de curiozitate, dorind sincer să se informeze.

— Weininger? Weininger este cel mai grozav critic al femeii, din care cauză s-a și sinucis. După el, femeia este numai sexualitate, pe când bărbatul e sexual numai temporal. La ea sexualitatea e întinsă pe tot corpul. Eu și iubita mea, care prin excepție avea un suflet viril de intelectuală, am rămas înspăimântați când am citit cartea, și ea mi-a dat ideea să ne sinucidem, scârbită de realitate, care contrazicea idealul ei.

— Vreau să citesc această carte! zise Felix.

— Vrei se citești *Geschlecht und Charakter*? Admirabil. Dă-mi un franc și ți-o procur eu.

Felix îi dădu francul. Merse ră câțeva vreme tăcuți unul lângă altul, fiindcă Felix, deși iubitor de discuții, se simțea stingherit să facă mărturisiri. I s-ar fi părut o necuviință să pomenească numele Otiliei, și chiar al Georgetei, față de un altul, și chiar să facă oricât de mici aluzii la existența lor. Ca să nu pară plictisit, întrebă pe Weissmann cum trăiește, ce scopuri urmărește, dar se căi numaidecât, având sentimentul că cere altuia indiscreții pe care el nu ar voi să le facă. Weissmann nu păru deloc contrariat și se porni pe confesiuni fără nici o umbră de rușine:

— Trăiesc ca un câine, ca un desperat. Am pe capul meu trei surori mici și o mătușă bătrână, pe care trebuie să le întrețin eu, și stăm cu toții într-o odaie mizerabilă, un fel de cameră de vizitii, deasupra unui grajd, unde ne suim pe o scară de lemn mobilă. Eu trebuie să plătesc chirie, eu trebuie să gădesc de mâncare.

— Și cum faci?

— Cum fac? Fac ce pot. Asist pe un dentist, fac injecții ieftine pe la lucrători, sunt redactor la o gazetă socialistă, traduc cărți pentru un editor, dau lecții particulare, asta fac. Eu sunt un proletar care așteaptă mântuirea clasei mele prin dialectica istoriei.

— Ești socialist?

— Eu socialist? Ce e aia socialism? Toate spiritele mari fără prejudecăți, din lume, cugetă ca mine. Eu sunt socialist științific. Susțin colectivizarea mijloacelor de producție și moralizarea dragostei prin eliminarea venalității: dragoste neconstrânsă.

Felix, cu toate că era lipsit de prejudecăți, simți o stingherire în fața acestor formule. În sufletul lui se simțea burghez și admira liniștea, independența autoritară și rafinamentul lui Pascalopol.

— Crezi, întrebă el, că la noi sunt potrivite astfel de reforme?

— Nu cunoști chestiunea, ripostă Weissmann. A demonstrat-o la noi cel mai mare critic român.

— Maiorescu?

— Ce Maiorescu? Maiorescu e un pigmeu, Maiorescu e ceva cadegetul mic de la un picior al lui Brandes. Eu îți vorbesc de Dobrogeanu-Gherea, cel mai mare critic român, care a scris despre G. Coșbuc un articol excepțional, *Poetul țărănimii*. Trebuie neapărat să-l citești.

Weissmann vorbea cu atâta pasiune și convingere, că trecătorii întorceau capul. Felix nu-i împărțasea nici o idee, dar era încântat de frenezia lui ideologică, așa de absentă la alții.

— Am să mai stau un an, doi în România, unde nu pot să gândesc liber, până îmi mărit surorile și plasez pe mătușa la vreun cumnat, și apoi mă expatriez. Mă duc în Franța.

Felix îi mărturisi că și el avea de gând să plece la Paris, pentru a-și desăvârși studiile, dar că simțea ca o datorie de onoare să se întoarcă apoi în țară, spre a contribui la progresul ei. Îl întrebă dacă pe el nu-l mișca la fel acel obscur devotament pe care îl are orice om pentru pământul în care s-a născut.

— Tu poți să vorbești așa, fiindcă ești creștin. Eu sunt evreu, suspectat în sentimentele mele patriotice. Și dacă am să-ți spun că și mie îmi răscolește sufletul doina românească, ai să mă crezi? Mi-e teamă că n-ai să mă crezi nici tu. Mulți ne atribuie exclusiv obstinația de a vedea peste nații, de a pregăti răsturnări. Mirabeau, Danton, te întreb eu, au fost evrei, au lucrat ei contra patriei franceze? Toți cei care cugetă la binele de mâine al omenirii și văd peste prezentul îngust sunt calificați nepatrioți de către privilegiații prezentului. Eu sunt patriot român, însă în numele țărânimii și al proletariatului, alături de orice bun român care nu exploatează. Azi, în societatea burgheză, toți cei care gândesc ca mine, evrei sau creștini, fără deosebire, sunt trădători. Ce-s eu de vină că frecventez spiritele cu viziunea viitorului? Am sau n-am eu dreptate?

— Poate ai dreptate, zise Felix, logic vorbind. Dar sufletul meu nu poate depăși datele experienței imediate. E tot una cum mi-ai spune că e zadarnic să iubesc o fată, fiindcă peste atâția ani va fi bătrână și va muri. Eu iubesc pe cea de acum, singura care există pentru mine, irațional.

— Sofism, sofism, ești un escroc al logicii! vociferă Weissmann gesticulând, gata să dea năvală cu alte argumente. Felix însă ajunsese aproape de casă și trebuia să se despartă. Weissmann îl întoarse din drum, îi privi hainele, le pipăi stofa cu mâna și se arătă nemulțumit, deși costumul lui Felix era foarte bun, numai puțin cam gros pentru anotimp.

— Vrei să porți un costum elegant, cum poartă numai Demetriadde la Național? Dă-mi costumul ăsta vechi și douăzeci de franci, și eu îți procur un costum nou, cum n-ai mai purtat toată viața. Felix se codi, dar Weissmann îi vârî în mână o adresă pe o carte de vizită.

— Ține asta, parcă ce pierzi? Când ai să te decizi, ai să te duci și-osă-ți pară bine!

— Să-mi aduci pe Weininger! îi strigă de departe Felix, făcându-și un semn amical cu mâna.

Ajuns acasă, intră de-a dreptul în odaia Otiliei și căută poeziile lui Samain. Le răsfoi, se lăsă pe un scaun cu ele în mână, apoi se-ntinse pe sofa. Atmosfera aceea vapoasă, mătăsoasă îl umplea de înfiorări noi. Nu-i plăcea în fond poezia, o găsea prea prețioasă, dar pricepu prin ea reveriile Otiliei, tumulturile ei tăcute de fată. Pe marginea mesei zări un degetar și o păpușă de stofă. Din paginile volumului căzu un mic ac de păr ondulat și o panglică verde. Otilia îi apărură ca o ființă fragilă, suferind la o muzică prea tare, ca o floare respirând în întuneric umiditatea. O fată care citea astfel de fluidități nu putea fi o ființă diabolică, ci contemplativă, victimă a oricărei mișcări pasionale prea tari, dependentă de cel care ar fi fascinat-o. Urî pe Samain. Se duse în odaia lui și luă o carte medicală în care se vorbea tocmai de conformația femeii și autorul sublinia, cu oarecare patetism, destinul ei de pasivitate. Felix îl căută în zilele următoare pe Weissman și nu-l lăsă până nu căpătă pe Weininger. Îl citi cu pasiune, dar amărăciunea celui original sinucigaș nu-l contamină. Dimpotrivă, rămase cu convingerea și mai întipărită că femeia e o ființă slabă, victimă a fiziologiei ei, orientabilă după bărbat, care trebuie s-o ocrotească și să-i împrumute personalitatea lui. Contactul cu Weissmann și cu problemele sale dezvăluie lui Felix o latură care-l rușină. Da! Citise multe lucruri pentru vârsta lui, însă dăduse cu prea mult orgoliu atenție numai pregătirii tehnice. Nu-și cercetase sufletul, nu-și pusese probleme, fusese un animal ambițios. Viața avea aspecte multiple și era stăpânită de legi interioare, sub apăsarea cărora orice om își avea iertarea lui. Fusese un înfumurat egoist, mulțumit că are o stare, necunoscând nici o mizerie, purtându-se cu lumea rece. Desigur, Titi era un băiat mediocru, dar avea și el un suflet. Îl umilise prin pretențiile lui savante și-l jignise în amorul propriu, purtându-se indiscret în afacerea cu Georgeta. Aglae era rea, dușmănoasă, dar fiindcă își iubea copiii. Cu Pascalopol se purtase fără nici o delicatețe, deși n-avea nici un drept asupra Otiliei. Îndeosebi, Felix își scrută atitudinea lui față de cele două fete și se găsi profund

vinovat. Pe Otilia o urmărise, înainte de a se încredința că fata îl iubește, compromițându-i, agravându-i situația, iar pe Georgeta o vexase pur și simplu. Era și ea o ființă ca toate ființele, care voia să aibă un cămin și să fie stimată. Chiar dacă nu era decât o fată ușuratică, nu se cădea să fugă în chipul acela laș din patul în care ea îl primise cu atâta vădită sfială, cu un respect care-l măgulise. Ea îl iubea, fără îndoială, și-l socotea mai presus de ea. Felix se hotărî ca, pe dată ce-și va fi trecut examenele, să facă unele lecturi de documentare mai generală în domeniul vieții și să se scruteze mereu, spre a-și surprinde și sugruma orice impulsivitate orgolioasă, și orice cruzime față de alții. Ca să nu uite, își luă caietul și scrise neted:

“Voi căuta să fiu bun cu toată lumea și modest, și să-mi fac o educație de om. Voi fi ambițios, nu orgolios.”

Felix, după multă luptă cu sine însuși, ajunsese la concluzia că “trebuie” să se ducă la Georgeta, spre a repara impresia de răceală pe care o lăsase fetei. Îl tulbura însă faptul că sila pe care și-o făcea îl bucura lăuntric. Lua deci drept hotărâre ceea ce nu era decât slăbi-ciune? Și apoi, nu cumva nu mai iubea îndeajuns pe Otilia? Căută să se analizeze sincer și crezu că descoperă această dualitate. Pe Otilia o iubea cast, o voia ca pe o viitoare soție, Georgeta îi era trebuitoare fiziologică. Îl tulbura, o dorea, dar nu se temea că ar putea să se îndrăgostească de-a binelea de ea. Se duse deci la Georgeta, care-l primi cu o plăcere întristată. I se păru chiar curios lui Felix că o fată așa de jovială și deliberată în tot ce face, exprimând prin perfecțiunea de mare păpușă de porțelan femeia crudă, indiferentă, e atât de preocupată de cauzistica morală.

— Domnule Felix, îi zise ea, îmi pare sincer rău de Titi. N-am vrut deloc să-l fac să sufere.

Dumneata nu înțelegi că e perfect absurd ca eu...? În sfârșit, e ridicol. E de vină numai Stănică. Dar sunt și eu vinovată, că m-am jucat. Generalul a aflat, tot Stănică trebuie să-i fi spus, cum are obiceiul, și mi-a făcut aluzie. Nu din gelozie, închipuie-ți, din bunătate. E un om bun.

Lui Felix i se păru ciudată și această bunătate a unor oameni cu o situație morală atât de independentă. Se gândi și la Aglae, și la Pascalopol și-și făcu mintal socoteala că ființele dezlegate de cătușele familiei, trecute prin toate plăcerile vieții, sunt mai îngăduitoare. În tot cazul, fu înduioșat de judecata Georgetei și o privi lung.

— Ascultă, zise aceasta, eu am pretenția de a fi frumoasă, seducătoare, știi, nu sunt îngâmfată, dar o femeie își dă seama numaidecât de felul cum e privită de bărbați. Și, apoi, în tagma mea sunt de o castitate aproximativă, pot să inspir tulburări romantice. M-am întrebat: ești un timid, sunt eu lipsită de interes pentru un om cult? Spune-mi drept, nu mă supăr! De ce fugi de mine?

Sub imperiul hotărârii lui disciplinare, Felix se apropie de Georgeta și-i sărută mâna. În fond, era tulburat și se temu că nu va fi consecvent. Simți că o forță naturală, imperioasă cere ca relații de acest fel cu femeia să devină normale. Georgeta îi văzu obrazul înroșit și ochii vinovați și-l luă de bărbie (în sine, Felix fu iar în ciudat).

— Ce curioși sunteți voi, tinerii, îndrăzneți și plini de ascunzișuri! De ce-ai fugit atunci?

— Trebuie să înțelegi că e jenant pentru mine să lipsesc noaptea de acasă. Moș Costache e un om bătrân, merită respect. Apoi, Otilia...

— O iubești, nu?

Felix găsi o deosebită mulțumire să se mărturisească și i se păru chiar foarte firesc ca să-și dovedească astfel prietinia față de Georgeta:

— O iubesc, intra-devăr.

Georgeta îl strânse repede de un braț și-l sărută.

— Dar la mine ce cauți atunci, așa iubești tu pe Otilia? Felix se dădu înapoi, dezarmat de argument. Georgeta redeveni serioasă.

— Nu, zise ea, glumesc, desigur. Iubești într-adevăr pe Otilia și o fericesc. Nu faci o crimă dacă vii la mine, oricărui bărbat îi e îngăduit asta.

— Nu-i așa? se prinse Felix de precept. De Otilia sunt legat de mult, din copilărie. Și pe tine te

iubesc... altfel. N-am avut nici o intenție rea atunci, îngăduie-mi să repar greșeala.

— Ah, râse Georgeta, ce șiret ești! Vrei iarăși să-l trădez pe generalulcu tine? Ei bine, am să fac și asta, fiindcă sunt o fată bună și, de altfel, am prins slăbiciune pentru tine, dar fără manifestări casnice. Ai dreptate, în definitiv, însă află că în cele din urmă devin primejdioasă. Un tânăr s-a sinucis din cauza mea! Lubește-mă pe furate, nu te zăpăci!

Pe Felix, această morală îl supără iarăși, lucru pe care Georgeta îl remarcă. Fata se așeză pe genunchii lui Felix și-i înconjură gâtul cu un braț.

— Sunt o proastă că-ți fac atâta morală, iartă-mă, inspiri atâtarespect, încât am devenit pedantă. La drept vorbind, îmi placi, asta-i principalul! Fă cum crezi!

Ca un fulger trecu prin mintea lui Felix iarăși imaginea Otiliei. Hotărârea de a-i fi absolut credincios îi întârzia spontaneitatea plăcerii de a se simți alături de Georgeta, apoi se simți profund ridicol ca în asemenea împrejurare să stea să mai cântărească sentimentele. Se lăsă cu totul în voia simțurilor, și atât el cât și Georgeta fură fericiți în acest joc care avea savoarea primejdiei, fără a fi propriu-zis amenințați. La plecare, Georgeta îl privi pe Felix cu o simpatie adâncă și-i șopti cu un galeș reproș: — Felix, să nu te îndrăgostești de mine! Fii impertinent, așa trebuie să fie un bărbat! Ți-o spun pentru binele tău.

Felix se simțea fericit. Era absurd să tăgăduiască acest lucru. Se simțea mai ales ocrotit de toate împrejurările și de oameni ca de o conjurație a favorii. Otilia îi păstra un gând de departe și el avea voluptatea de a o iubi, Georgeta îi dădea cu mari gingășii ceea ce era în puterea ei. Era însă nemulțumit de el însuși, de această luptă lăuntrică între impulsurile momentane și nevoia congenitală de a-și face un program în viață. Dacă se va duce mereu la Georgeta, va fi un profitor, lipsit de orice capacitate de asceză în numele unei iubiri mai pure, dacă nu se va duce, va fi un ridicol cazuist, timid. Otilia și Georgeta ședeau foarte bine laolaltă, lucrul era limpede, cu toată îndărătnicia de a găsi vreo antinomie. Mai degrabă îl supără facilitatea relațiilor lui. Parcă nu el cucerise pe Georgeta, ci ea îl cucerise pe el. Și Otilia îl privise ca pe un factor de a cărui inițiativă nici nu se cădea să se informeze. Felix avu în treacăt ideea, pe care n-o lăsă să se dezvolte din pudoare, că spre a-și controla voința și capacitatea lui de a urmări un scop ar fi trebuit să încerce să cucerească experimental o altă fată, inaccesibilă. Însă examenele îl absorbiră cu totul și câțeva vreme uită și de Otilia, și de Georgeta.

Pe când citea un curs, străduindu-se să memoreze pagină cu pagină, moș Costache, după ce dădu câteva târcoale prin fața odăii lui, crăpă ușa și își vârî înăuntru capul lui ca o bilă.

— Nu-nu-nu te-te duci nicăieri azi? întrebă el.

— Nu. Am de învățat. Dar de ce? Ai vreo trebuință de ceva?

— Nu. Am zis că e frumos afară, e soare, ți-ar face bine să mai ieiaer. Eeee întuneric aici!

— Îți mulțumesc, zise Felix. Am să ies mâine. Azi vreau să citesc cursul.

Moș Costache scoase capul din întredeschizătura ușii și dădu să plece. Ezită însă, și după câteva târcoale îl vârî din nou.

— Nu-nu-nu ieși din odaie, nu-i așa? Pe jos e urât, fa-fac niște reparații.

— Nu ies! răspuse Felix.

— Bi-bine faci! se bălbâi moș Costache, vesel.

Deși întrebările bătrânului erau cam fără rost, Felix nu le luă în seamă, dar rămase cu sugestia vremii frumoase. Într-adevăr, i-ar fi plăcut să se plimbe puțin la Șosea, să-și mai consolideze prin odihnă terminologia în memorie. De jos se auzi un huruit ca de mobilă târâtă pe dușumea și apoi bătăi de ciocan. Își aruncă ochii prin ferestrele geamlâcului și văzu că în curte nu era nimeni. Ușa de la odaia Marinei era închisă cu lacătul, ceea ce însemna că bătrâna nu era acasă. Moș Costache apăru deodată în curte cu un ciocan în mână. Privi înspre poartă, în fundul curții, în toate părțile, uitând să arunce ochii în sus, apoi se întoarse, călcând în vârful picioarelor chiar pe pământ, ca un

hoț. Se auziră din nou hure și scârțâituri ca de lungi cuie trase greu cu un clește. Felix se decisese să plece în oraș. Tot trebuia să mănânce undeva, de vreme ce Marina nu era acasă. Se dădu jos pe scară fără să fie auzit. În sufragerie însă fu oprit în loc de o scenă pe care n-o aștepta. Marele bufet era dat la o parte, iar moș Costache ședea îngenuș în fața unei găuri în dușumea, făcută prin scoaterea unei bucăți de scândură. În ea, Felix zări, fără să vrea, o cutie de tablă de-ale Regiei, în care luceau monede, și un pachet cu hârtii, după toată aparență, bancnote. Bătrânul se silea, cu mâinile tremurătoare și pline de sudoare, să pună repede deasupra bucată de scândură. Felix voi să se strecoare îndărăt pe ușă fără a fi văzut, dar dușumeaua trosni sub pașii lui, și moș Costache sări galben în picioare cu ciocanul în mână:

— Ci-ci-cine e? Nu intra!

— Eu sunt, moș Costache! Am venit să-ți spun că mă duc în oraș. Dacă voiai să repara dulapul, trebuia să-mi spui mie, să-ți ajut.

Felix mințise intenționat, dar moș Costache îl crezu sau se făcu că-l crede.

— Nu-nu nu-i nimic. S-a rupt puțin o scândură, îl repar eu, că măpricep.

Felix se strecură pe ușă cu ochii în tavan, ca să dovedească bătrânului că nu vede nimic. Pe dată ce ieși, auzi cheia răsucindu-se în broască. Ieșit în stradă, întoarse instinctiv privirea și văzu că moș Costache pândea la fereastră să vadă dacă a plecat. Bătrânul îi făcu un semn de adio cu mâna, ca să fie sigur că pleacă.

— Imprudent bătrân, își zise Felix, dacă află Stănică, e un om mort.

Stănică nu află, dar extraordinarul lui simț pentru tot ce se petrecea în umbră pe raza intereselor lui îl făcea neliniștit și căutător ca o pisică în preajma unei fripturi. Felix nu-și putea da seama, în definitiv, ce urmărea Stănică, și nici acesta nu i-ar fi putut explica într-un acces de sinceritate. Stănică nu urmărea nimic special, aștepta numai, înfrigorat, lovitura care să-i schimbe cursul vieții. Această relativă gratuitate a activității lui îl făcea fecund în idei și ascuțit în intuiții, ca pe un adevărat artist. Stănică era pretutindeni, întreba de toate, dădea sfaturi în toate direcțiile, era frate, părinte, consilier pentru oricine, înduioșându-se de propriile lui improvizații sentimentale. Felix îl surprindea adesea privind pe fereastră în odaia lui moș Costache sau cotrobăind prin casă. Totdeauna întorcea astfel vorba, încât indiscreția lui părea un lucru firesc și neînsemnat. Felix îl găsi într-o zi chiar în odaia lui. Îl văzuse bine cum scotocește prin cameră, dar, când intră, Stănică ședea pe un scaun lângă masă și contempla atent o pagină dintr-un tratat.

— E foarte interesantă chestia asta, zise el, bătând cu degetele încarte, ca și când era limpede că pentru carte venise. Când termini examenele, să mi-o dai și mie s-o citesc, vreau să mă informez și eu. Stiința exactă, asta a fost pasiunea mea. N-am avut părinți...

Felix îl privise totuși așa de surprins, încât Stănică simți nevoia de a mai da o îndreptățire prezenței lui acolo:

— Domnule, mă uitam la Marina asta, a îmbătrânit rău, săraca. Știi că le e cam rudă dumnealor! Ai dracului oamenii! Să-ți fie rudă, și s-o faci servitoare. Și nici nu-ți închipui în câte familii bune, mă-nțelegi, există porcăria asta! O soră nemaritată, o mătușă, așa puțin mai cretină,

spală rufele celorlalți gratis. Să zic că Marina nu prea face cine știe ce treabă, dar, oricum gratis, e o afacere. Eu aș lua-o bucuros, s-o scap din mizeria asta, dar te lasă dumnealor? Culmea, nu vrea nici ea. Domnule, Marina asta trebuie să aibă parale, pe onoarea mea, asta i-a împrumutat o dată lui moș Costache două mii de franci. Unde dracului i-o fi ținând? Cunosco o familie care ținea o decrepită de asta numai pentru că știa că are bani. Când a murit însă, n-au găsit nimic. Știi de ce? Ia să văd dacă ai fler!

Felix ridică din umăr.

— Avea amant, puiule, avea amant un cocoșat, cu care făcuse și doi copii admirabili, cel puțin ca ten. Nu știu ce învățați dumneavoastră la medicină, dar cocoșății fac copii albi, planturoși, cu pielița ca de chiparoasă și crin, ca de plantă ținută în pivniță. Mor însă matematic după un an. Ei, eu mă întreb la cine rămâne Marina dacă, doamne ferește (lucrul e inevitabil), moare Costache? Cine se păcălește sau se procopsește? În locul dumatăle, eu aș pipăi terenul, aș trage-o de limbă (am văzut

că Marina ține la dumneata), să văd ce bani are. Dumneata ai putea s-o iei foarte bine, ca student ai în ea o comoară, fără nici un ban, pentru puțină țuică. Și pe urmă, șmechere, rămâi cu banii. Dar e vorba, are, sau nu are? Dumneata ce zici?

— Niciodată, răspunse Felix, nu m-am gândit la asta, și chestia mi se pare inactuală, bineînțeles pentru cel interesat. Ar trebui să moară moș Costache, apoi ea, sunt pea multe evenimente de așteptat. Mi se par foarte solizi.

— Bine, bine, noi lucrăm cu probabilitățile. Ia să presupunem că eu, care am experiență, și dumneata, la care țin ca la un frate mai mic, facem un pact. Dumneata observi, eu pilotez, apoi împărțim beneficiile. Evident, e o loterie, dar o loterie cu toate numerele câștigătoare. Trebuie numai răbdare. Numai cu asta nu trăiești, dar dacă mai joci și la alte loterii de astea, poate veni vremea când toate să se tragă deodată. Atunci trebuie să fii pregătit. Dumneata ești doctor, pentru numele lui Dumnezeu, și știi. Ce e viața? Vax. Ai trecut de o anumită vârstă, încep beteșugurile: ba un reumatism, ba o gută, ba inima, ba rinichii. Într-o bună zi, pac, și nu pică unul, ci toți de vârste apropiate. E statistic, e științific. Ieri l-a pocnit pe Simion (se curăță la sigur, fac prinsoare), mâine pe moș Costache, și nici ceilalți n-o să trăiască o mie de ani. E rândul nostru, al tinerilor, să ne așezăm la masa vieții. Da, dar trebuie să fim pregătiți, să nu lăsăm lucrurile de azi pe mâine. Bătrânii sunt șireți, escroci, și-o spun eu, ca avocat, au dușmănie declarată pe moștenitori. Un bătrân care toată viața n-a știut să se folosească de averea lui, gelos pe tineri, face farse, de pildă, lasă averea la o biserică sau la alte instituții și mai neprevăzute. E frumos ca Otilia să-și fi consumat aici tinerețea și apoi să rămână pe drumuri, tocmai când e mai încântătoare și are nevoie de lux?

— Nu cred eu că moș Costache n-are să aibă grijă de ea, spuse Felix, puțin atins. Stănică îi surprinse momentul de slăbiciune.

— E în stare, e în stare, nu-ți face iluzii, bătrânii au psihologia lor. E de datoria dumitale, dacă zici că o iubești pe Otilia, să pui umărul să creăm aici o atmosferă sănătoasă, pentru ca succesiunea, când o fi, să se deschidă în mod echitabil. Ori vrei să pună mâna soacră-mea pe toate, pe averea în fond a Otiliei? Dumneata știi că restaurantul a fost cumpărat de moș Costache cu zestrea nevastei lui? Era, de fapt, dreptul fetei.

Felix făcu un gest de protest la injustiție. Stănică atacă problema mai adânc:

— E din partea dumitale o faptă de moralitate. Fata asta dulce, delicioasă trebuie ferită de primejdii, de ispite. Fără nimic și nimeni pe lume, știi ce face Otilia, ce e îndreptățită să facă? Se aruncă în brațele lui Pascalopol, asta face! Și-i dău dreptate.

Stănică, încredințat că a pus punctul pe i, închise cu zgomot tratatul de medicină. Felix se întunecase mai mult, iritat de reducerea în chestiune a cazului Pascalopol.

— Ce pot să fac eu? zise el plictisit. Nu pot și n-am căderea să-m amestec. În curând voi fi major, și prezența mea în această casă va trebui să înceteze.

— Nici nu trebuie să faci nimic. Să ai numai încredere în mine, să-mi ușurezi misiunea, să mă lăși să fac fericirea Otiliei și a dumitale. Eu aș voi să-l ajut pe moș Costache, să-l învăț cum să facă bine lucrurile. Nu vezi ce prostii face? A vândut două imobile până acum, cu sume mari. I-a primit banii în mână, știu sigur asta, doar am vorbit cu cumpărătorii. Ei bine, ce-a făcut moș Costache cu banii? I-a pus la bancă? Nu cred! Îți închipui că eu n-am colindat peste tot? Bătrânii, domnule, nu depun banii! Ei vor să fie siguri de ei, să-i aibă în labă, de aceea și vând. Vor să-i manipuleze, să păcălească pe moștenitori. Bătrânii îngroapă, amice. Eu fac prinsoare cu dumneata că moș Costache a îngropat undeva banii. Dar unde? Asta-i chestiunea. N-ai mirosit nimic, nu bănuiești nimic?

— Nu, nici nu m-am gândit la așa ceva! Stănică îl scrută neîncrezător și răsă tactic, cu capul lăsat pe umăr.

— Hoțule, nu zău! Nu-mi prea vine să te cred. Am ajuns la convingerea că ești fin de tot. La dame, cel puțin, ești maestru. N-am făcut în doi ani cu Georgeta ce-ai făcut dumneata în cinci minute. Țștia care au succes la dame se pricep și în lucruri bănești, contrar părerii comune. Dar să zic că n-auzi, nu vezi. Eu te întreb așa, să văd, dumneata cum judeci? Unde să-i fi ascuns?

— În casă nu cred că-i ține, zise Felix, dintr-un sentiment de solidaritate cu bătrânul. Avarii îngroapă banii prin grădini.

— Ei, asta în povești, nu pe aici pe la oraș. Crezi că eu nu m-amplimbat prin grădină? Nici eu n-aș crede că-i ține în casă. Însă să știi că aici sunt ascunzișuri pe care numai el le știe și soacră-mea, ascunzișuri de casă veche. Ai să vezi că bătrânul nu face iarna foc, să-l tai, în cutare sobă, ceea ce înseamnă că-i e frică să nu-i ardă bănetul ascuns prin apropiere. În definitiv, treaba lui, vorba dumitale, cum își așterne, așa doarme. Eu, unul, n-am nici un interes. Mă ocupam și eu, așa ca filantrop, pentru binele lui, și puțin și pentru Olimpia. Am, ca să zic

așa, un mandat moral, să apăr interesele generației noi față de cea veche.

Fiindcă Felix dădea oarecare semne de plictiseală, Stănică se ridică și chiar trecu pragul, dar se întoarse din nou.

— Ceea ce vrusesem să-ți spun, tocmai aia nu ți-am spus. Te invită Iorgu mâine seară la nouă la restaurant. Vine și moș Costache. Are omul o față căreia îi rupe turta, și a găsit pretext ca să dea o masă cunoscuților, în vederea că a devenit proprietar. Mai mult pentru asta. Tocmai dumneata, care ai mijlocit, ca să zic așa, afacerea, și moș Costache sunteți eroii serii. Vin și eu, nici vorbă.

— Nu cred că am să pot merge!

— Refuz nu se poate. Am ordin să te aduc. Mai dă-le dracului de examene! Mi se pare c-o să-ți arăt o față faină.

Încredințat că a aruncat argumentul suprem, Stănică ieși pe ușă maiestuos. Într-adevăr, Felix se duse la restaurant, fiindcă moș Costache ținu neapărat să fie însoțit, și apoi pretindea că trebuie să închidă casa peste tot cu cheia, fiindcă a aflat că umblă niște hoți care se introduc prin case și așteaptă acolo, ascunși, până când pleacă lumea. În "șambrul" în care Iorgu oferea, plin de mulțumire, masa, Felix avu surpriza și neplăcerea să întâlnească indivizii cei mai puțin acordabili. Venise Georgeta, generalul, Olimpia și chiar Titi, adus s-o însoțească, explicau ceilalți, pe Olimpia până la sosirea lui Stănică, și să facă portretul lui Iorgu. Era și Veissmann, studentul (care îl lămurii pe Felix că făcea dantura familiei pe un preț absurd de avantajos). Nevasta lui Iorgu era o femeie grasă, enormă, cu fața severă, hindenburgiană, și părul roșcat adunat într-un coc ridicol de ascuțit. Părea binevoitoare, cuviincioasă și de origine germană. Fata, care da pretext sărbătorii, nu era de față. Fusese culcată de mult. Mai participau câteva figuri necunoscute, un frate al lui Iorgu, un ofițer cu răs încântat, ostentativ optimist, o soră a doamnei Iorgu, doi bărbați maturi, corect îmbrăcați, dar cu aere de flăcăi bătrâni. Unul se prezentase ca maestru caligraf, și Iorgu comunicase asistenței că arta musafirului constă în a face inscripții, afișe liste de mâncare, în felurite caractere. Situația lui Felix fu din cele mai penibile. A săruta mâna Georgetei față de Olimpia și de general i se arăta ca o operație disperată. Însă atât Georgeta, cât și generalul avură purtările cele mai cordiale. Georgeta îl primi cu aclamații, și generalul voi cu orice chip ca Felix să se așeze lângă el. Titi nu dădu nici un semn de supărare. Făcu el însuși un salut din mână lui Felix, cu obișnuitul aer placid și timid, părând a fi uitat cu desăvârșire incidentul. Cât despre Olimpia, ea nu făcu nici o dificultate morală, ocupată să admire multele brățări ale doamnei Iorgu, care își scotea greoi și cu multă amabilitate bijuteriile, spre a face plăcere musafirilor. Totuși, Felix era tulburat. Titi se afla exact în fața lui, de cealaltă parte a mesei, cu niște bucăți de hârtie de bloc, pe care își propunea, probabil, să treacă la nemurire agapa. Să stea de vorbă, cu

o familiaritate pe care nu și-o putea reprimă, cu oricâtă efortare la ipocrizie, între privirile lui Titi și ale generalului, i se păru lui Felix un chin nou. În ochii lui Titi nu citi decât o mahmură, enigmatică lipsă de gândire. Generalul fu încântător în chipul cel mai jenant. Își vârâse un braț după acela al Georgetei, și altul după al lui Felix și făcea legătura de unire între ei, vorbindu-le încet:

— *Mon jeune ami*¹, zise, am așteptat să te mai văd, și nu te-am mai întâlnit. Păcat! Muncești mult, îmi închipui. Însă, te rog eu, nu exagera. Ai timp. Ce zici, întrebă el pe Georgeta, muncește mult?

— Așa cred! răspunse Georgeta.

— Vezi? reproșă generalul. Totuși e frumos, e foarte frumos ce faci! Nu e nevoie însă să-ți părăsești prietenii pentru asta. Domnișoara Georgeta mi s-a plâns, sunt dator să-ți spun, că ai neglijat-o. *Est-ce qu'on néglige une beauté comme ça?*²

— Generale, ești un galant incorigibil, am gust să te sărut.

— *Faites, faites*³, aprobă acesta, mângâindu-și mustățile terminate

¹ Tinere prietene (fr.—n.red.).

² Poți rămâne indiferent la o asemenea frumusețe? (fr.—n.red.).

³ Nu te sfii... (fr. — n.red.).

în bilă. Apoi se mărturisi la urechea lui Felix: E o fată delicioasă, o fată bună, plină de virtuțile antice.

— Papa! reproșă Georgeta în glumă.

— Zic virtuți, corectă generalul, în sensul de perfecțiune. E femeia perfectă, totală, nu o matroană, pentru Dumnezeu!

— Va să zică, noi suntem matroane, bieteale femei măritate! crezu Olimpia că trebuie să obiecteze, pentru întreținerea convorbirii.

— Oh, madam, deloc. N-avem dreptul să calomniem femeile înaintede a le cunoaște posibilitățile. Georgeta fu cam îngrijorată de această conversație, ce putea degenera în altercații cu o femeie ca Olimpia, și, ca să înlătore răspunsul generalului, luă o bucată de șvaițer și-l vârî cu vârful degetelor în gura acestuia. Generalul prinse șvaițerul și, în treacăt, sărută și degetele Georgetei. Fata se pregătea să-i mai astupe gura cu o altă bucată, făcând și ea la fel, în scopul stimulării, când sosi Stănică. Primejdia era înlăturată.

— Să mă ierțați c-am întârziat, dar de-abia am scăpat de socru-meu. Olimpia, ce să-ți spun, iubitul tău tată e imposibil. A aruncat pernele pe fereastră, a sfâșiat cearșafurile, a făcut un tãmbãlãu grozav.

— Ce are? întrebă madam Iorgu. Stănică rãse.

— Are gãrgãuni, madam Iorgu, ce să aibă? I-a intrat în cap căduhul sfânt, prigonit de oameni, s-a ascuns în cearșafuri, și se supără când bați cu bățul plapuma și celelalte. Astã-searã n-a vrut să se culce, fiindcă rufele n-aveau duh, fiind spãlate cu leșie și persecutate. M-a văzut pe mine cu batista asta și striga zor-nevoie că duhul sfânt s-a ascuns în ea și să i-o dau să doarmă pe ea. De-abia l-am potolît.

— De ce nu-l duce într-un sanatoriu? observă madam Iorgu. Ofițerul rãse zgomotos.

— Ce sanatoriu? Balamuc! Nu și-a făcut injecțiile.

Această ieșire neghioabă făcu pe toți să tacă, din respect pentru Olimpia, care încruntase sprâncenele. Felix reținu totuși banala calomnie cu injecțiile, și un raționament îi străbătu repede, obscur prin minte.

— Hai mai bine să ne veselim, îndemnă Stănică. Toată lumea să trăiască, și în special eroii serii, am numit pe iubitul nostru conu Iorgu cu familia sa și pe simpaticul meu moș Costache et compania. Ce gândiți dumneavoastră? Conu Iorgu a devenit proprietarul celui mai rentabil local de noapte, iar moș Costache a încasat parale bune. Spune drept, moș Costache, erau noi hãrtille, frumoase? Unde le-ai ascuns?

— Unde le-am ascuns eu, nu le găsești dumneata! glumi cu malițiemoș Costache.

— Doar nu le-ai depus la vreo bancă, să dea faliment. S-au pãrlit mulți.

Stănică examinează fața lui moș Costache, spre a-i surprinde reacțiu-nile, dar acesta îngițea de zor, cu lãcomie aperitivele.

— E bine să fii bogat, dar e bine să fii și sărac. Fiecare stare cu avantajele ei. Azi, dacă ai bani, nu știi ce să faci cu ei. La bănci nu sunt siguri, acasă te pradă hoții, să-i cheltuiești te îmbolnăvești, să

nu-i cheltuiești, la ce-i mai ai?

— De asta, se vede, observă Olimpia ironic, nu faci tu avere, ca sănu-ți bați capul!

— Să știi că da! zise Stănică, prefăcându-se că o ia în serios. Nicinu știi ce se poate întâmpla! Iată un caz tragicomic. Unul are câteva sute de mii de lei pe care nu vrea să-i depună la bancă și-i ține în casă. I-a pus pe undeva prin sobă, sau într-un dulap, între două scânduri, așa ceva. Spune dumneata, moș Costache, unde se țin banii de obicei?

— Unde nu-l taie capul pe ticălosul de moștenitor! Toți râseră, iar Stănică, în gândul lui, făcu pe bătrân pezevenghi.

— În sfârșit, i-a pus pe undeva prin casă, unde poți doar să-i pui, în pivniță, în pod, sub saltea etcetera. Ei, și servitoarea a șters parchetul cu benzină, uitând să deschidă geamurile, un chibrit aprins a căzut pe dușumea, și vaporii de benzină au luat foc, și toată casa a fost scrum în două ceasuri, cu bani cu tot. Morala: Nu pune banii de unde nu poți să-i scoți imediat.

Stănică încercă să fixeze în ochi pe moș Costache, care continua a părea nepăsător, însă mânca cu o repeziciune cam nervoasă, evitând să ridice privirea.

“Să știi, își zise Stănică detectivistic, că l-am prins pe moș. Îi are în casă banii!”

— Domnule, zise el tare, sunt oameni care strâng o avere în lăzi, și nu prind de veste când moneda iese din circulație, rămânând ca tinichea goală. Dar o să iasă acum o lege, am auzit eu, teribilă. Statul are nevoie să circule capitalurile. Dacă le ții în ladă, frustrezi societatea de posibilitățile închise în ele. Ei bine, statul te forțează să declari ce parale ai, chemându-te să preschimbi bancnotele. Nu le-aduci, treaba dumitale, îi pierzi, dacă însă îi aduci, atunci ești obligat să împrumuți statul cu atât, contra titluri.

— Ești deștept dumneata! Cine a inventat legea asta? zise moș

Costache cu o indispoziție abia acoperită. Stănică deveni elocvent:

— Asta e o metodă clasică de a pune mâna pe paralele particularului. Numai un război să vină, cum se aude, și nu te-ntreabă nimeni dacă-ți convine ori nu. Dar dacă m-ai întreba pe mine cum să te aperi, eu ți-aș spune.

— Cum? întrebă moș Costache, sarcastic, dar mâncând mereu.

— Trecând-o asupra moștenitorilor, în câteva părți, ca să nu atingi minimul impozabil. Sau, dacă vrei, le lași obligațiunile statului, și dumneata mănânci banii.

Moș Costache era gata să declare supărat că “n-are nimic”, însă lorgu se afla în fața lui ca cea mai bună dovadă că primise bani. Se mulțumi să glumească:

— Când ești tânăr, n-ai bani, și când ești bătrân, dacă i-ai strâns, te pândesc rudele!

— Asta așa e! aprobă generalul. De aceea eu am hotărât să-icheltuiesc cu tinerețea.

Zicând acestea, strânse de braț pe Georgeta și pe Felix, dar mai mult pe cea dintâi.

— *Mon général*, prinse ocazia Georgeta, când îmi cumperi o blană?

— Întrebarea e improprie! răspunse galant generalul. Cumpărătura e de mult făcută! Vrei să spui, când să te însoțesc ca să ți-o alegi! Olimpia privi pe Georgeta cu invidie și cu o curiozitate infinită, ca și când aceasta ar fi fost un animal apocaliptic.

Printr-o firească asociație, convorbirea începu să se desfășoare asupra copiilor, pentru care părinții strâng bani privându-se de toate bunurile, ca apoi ei să-i risipească.

— Noroc că am fată, zise madam lorgu, fetele sunt mai cumini!

— Pe fete nu trebuie să le măriți? observă Olimpia. Uneori e mai greu ca cu băieții. Știu asta din familie.

— N-o silesc să se mărite! Dacă are noroc, mărite-se, dacă nu, e bine și așa!

— Perfect, zise Weissmann, va practica iubirea liberă, pentru plăcerea proprie.

În afară de Georgeta, Felix și generalul, care pufniră de râs, ceilalți priviră uimiți la Weissmann.

Olimpia îndeosebi îl contemplă ca pe un monstru.

— Cum, ți-pă aproape Stănică, să ții fata nemăritată? E o crimădublă împotriva vigoarei nației și a economiei. Cum, să stea fata sterilă, să piară nația românească, să scadă populația? Și cu averea ce faci? În definitiv, ea e numai un împrumut al societății, care trebuie restituit...

— Bravo! aprobă Weissmann. Trebuie restituit comunității. Weissmann fu iarăși contemplat cu mirare.

— Dă-mi voie, corectă Stănică, nu umbla cu socialisme de aledumitale. Bunurile trebuiesc redade societății prin mâinile copiilor, ca să se folosească și generația nouă.

— Bați câmpii, Stănică, zise Olimpia, asta e de la sine înțeleles căcopii au să moștenească.

— Firește, făcu voluminoasa doamnă Iorgu.

Iorgu însuși se aplecă înspre locul unde ședeau generalul, Felix și Georgeta și mărturisi cu un gest generos din mâini:

— Îi las fetei avere împărătească! Mititica!

Stănică auzise.

— Nu m-ați înțeleles, strigă el, dacă mă împiedicați să vorbesc! Nu ede-ajuns să-i lăsați fetei avere, trebuie s-o măritați, ca de avere să se folosească și altul.

— O mărităm, o mărităm, zise împăciuitor Iorgu.

— Întrebarea este, cu cine o măriți?

— Eu aș vrea ofițer sau doctor, zise madam Iorgu.

— Doctor, sări Stănică, uite doctor! și întinse mâna spre Felix. Lucica are opt ani acum, peste șase ani e nubilă, și atunci dumnealui este tocmai doctor proaspăt. Băiat fain.

Atât Iorgu, cât și nevasta lui priviră cu simpatie și modestie la Felix, care găsea scena foarte penibilă și blestema în gând limbuția lui Stănică. Olimpia însă părea nemulțumită, și pe Felix îl surprinse asemănarea ei cu Aglae.

— Fata dumneavoastră, zise ea, cu o maliție molatică, trebuie să aibă aspirații mai înalte, un magistrat, un ofițer superior.

Stănică pufni de râs, fără să explice cauza. Iorgu, împăciuitor, închise discuția:

— Ce-o fi, nu ne uităm, să fie numai tânăr de ispravă, să muncească, cum am muncit și eu, care m-am ridicat de jos. Însă, ce să vorbim acum degeaba, că fata e mică. Mai bine să bem în sănătatea ei și a tuturor.

Chelnerii, mobilizați la spatele invitaților, umplură paharele și toți băură. Generalul se amețise de-a binelea, păstrând totuși dignitatea. Voia cu orice chip să vadă relațiile între Felix și Georgeta mai cordiale.

— Mă rog matale, insistă el pe lângă Felix, care se simțea jenat, Georgeta e o perlă, e o fată adorabilă, pe care ți-u s-o cultivi, te invit s-o cultivi. Îmi datorești această finețe. Predau în mâinile dumitale o pupilă scumpă.

În tot acest timp, moș Costache, mulțumit că scăpase de insinuațiile lui Stănică, mânca harnic și bea mereu, sugându-și buzele groase, privind numai în farfurie. Madam Iorgu, căzând cu ochii asupra lui, crezu de datoria ei să fie amabilă:

— Domnule Giurgiuveanu, am auzit că aveți o fată, domnișoară, să vă trăiască, s-o vedem măritată. Unde e acum, de ce n-ați adus-o?

Moș Costache mormăi ceva, cu gura plină, în imposibilitate de a articula. Stănică luă cuvântul în locu-i:

— Otilia? Unde e ea acum, n-are nevoie de noi. E la Paris.

Stănică spusese ultimele vorbe triumfător, rotindu-și privirile asupra întregii asistențe. Inocentă, madam Iorgu întrebă pe Olimpia:

— Studiază? Olimpia făcu o strâmbătură, pe care Stănică o remarcă.

— Studiază muzica, zise el, făcând totuși cu ochiul spre grupul din jurul generalului.

— Așa? exclamă madam Iorgu, fără să intuiască jena celorlalți. Trebuie să cheltuiești, domnule Costache, multe parale... cu întrețineri.

Moș Costache bâlbâi ceva în paharul de vin pe care tocmai îl ducea la gură. Stănică, făcând iarăși cu ochiul, explică:

— Are bursă. A remarcat-o un profesor, care a stăruit pentru specializare și a condus-o personal, notați bine, personal, la Paris.

— Foarte frumos! aprobă madam Iorgu.

Ofițerul, imprudent, intră pe neașteptate în vorbă:

— Parcă plecase cu unul Pascalopol, moșier mare. Așa auzeam

vorbindu-se, doar o cunosc pe duduia, fată superbă. Felix se simți înăbușit. Georgeta voi să salveze situația:

— Sunteți informat greșit, domnule locotenent. Otilia mi-a fost colegă de conservator. Este o pianistă excepțională.

Olimpia, care dădea mereu semne de plictiseală, încercă să reteze discuția:

— Nu înțeleg de ce ne pierdem vremea cu astfel de nimicuri. Otilianici nu ne este rudă, nu e fata lui moș Costache, e o...

N-apucase să sfârșească. Moș Costache, înroșindu-se brusc, bâlbâi violent:

— Să-să-să nu spui prostii, de-despre fa-fa-fata mea! Stănică își însuși indignarea bătrânului:

— Vezi ce comedii faci, iubito? Cum poți să spui asemenea prăpăstii, când nu cunoști lucrurile? Așa e, o scuză Stănică față de ceilalți, când o fată e crescută în idei greșite și în dușmănie. Familiile dumnealor nu prea se au bine, mă înțelegi, și de aci toată povestea.

— E rău când nu e unire în familie, zise madam Iorgu, mereu placidă și nepricepând situația.

Felix fu foarte deprimat de această scenă care îl atingea direct, deși cei de față nu se gândeau o clipă că el ar fi în cauză. Atunci își dădu seama că tot ce privea pe Otilia îl preocupa, cu toate eforturile de indiferență pe care încerca să le facă. Georgeta însă observase asta de la început și, împreună cu ea, din finețe și din experiență, și generalul. Amândoi se străduiau să atragă pe Felix, folosindu-se și de Weissmann, într-o convorbire străină de obiectul conflictului:

— Am auzit, domnule Felix, că la balamuc, vorbea Georgeta, sunt

bolnavi foarte interesanți. Mi-ar plăcea să văd o dată. Weissmann interveni:

— Te duc eu, domnișoară. Optzeci la sută din bolnavi provin nu din infecții sanguini, ci din cei morali. Constrângerea, în materie erotică, zdruncină creierul. Dumneata, care ești o fată fără prejudecăți, dispunând liber de posibilitățile dumitale sexuale, ai să vezi dezastrele societății burgheze.

Georgeta, deși cam încurcată de libertatea de limbaj a lui Weissmann, îl ascultă în interesul lui Felix, fără să-i pese de ochirile celorlalți, aprobată de zâmbetul cordial al generalului. Felix era, în chip învederat, distrat. Generalul găsi că ar fi potrivit ca Felix să se retragă și, cu aprobarea recunoscătoare a acestuia, cei trei se ridicară. Moș Costache declară posac că vine și el. Familia Iorgu se arătă mâhnită:

— Puteai să stai, măcar la prăjituri.

Într-adevăr, chelnerii aduceau pe tăvi lungi de argint mormane de prăjituri și de fructe. Pe fața lui moș Costache se dădu o scurtă luptă de tonuri, apoi lăcomia învinse, și bătrânul rămase pironit pe scaun. Georgeta și generalul conduse pe Felix pe strada pustie, ținându-l fiecare de un braț și silindu-se, într-un chip care în altă împrejurare ar fi fost comic, să-l învioreze. Generalul părea afectat:

— Fetita mea, dar tânărul nostru mi se pare că e îndrăgostit.

— Așa mi se pare și mie, confirmă Georgeta în șoaptă, cu grija unei mame de a nu deștepta copilul.
— O! dar atunci e îngrozitor! Te invit să ai grijă de dânsul.

Felix simți nevoia de a rămâne singur, își lua rămas bun de la cei doi, care-l părăsiră cu cele mai atente gingășii. Apoi o luă înainte cu o necesitate neînfrântă de a merge; străbătu toată Calea Victoriei, pustie, și se înfundă în Șosea, până la Hipodrom. Pe măsură ce mergea și obosea, sufletul i se calma și începea să aibă o viziune mai obiectivă a lucrurilor. Adunarea la restaurantul lui Iorgu îi apărură de o hibriditate caricaturală. Moș Costache, avarul care vânduse localul, mânca la masa cumpărătorului. Stănică și Olimpia, hiene averse de moșteniri, făceau pe moralisti. Georgeta, curtezană, și generalul, stricat bătrân, îl ocroteau pe el, care avusese legături cu Georgeta. Politețea, mai mult, delicatețea lor erau indiscutabile. Se vede că numai oamenii fără legi în viață erau în stare să perceapă situațiile fine. Totuși, ce penibilă postură! Și în mijlocul acestei adunături, el suferea și se indigna de calomnierea Otiliei, care plecase într-adevăr în Franța, însă nu pentru studii, cum pretindea, cu onctuoasă perfidie, Stănică, ci ca să se plimbe cu moșierul Pascalopol, așa cum afirma necioplitul locotenent. Moș Costache se arăta atins de ponegrirea Otiliei, dar el însuși nu o ajuta cu nimic să-și clarifice situația, ba chiar o împingea, lacom, la combinații cu Pascalopol. În această societate, mai de treabă era tocmai aparent teribilul, cinicul Weissmann, care, limitându-se la orori verbale și la paradoxuri, le făcea totuși mici și discrete servicii medicale. Obosit, Felix se lăsă pe o bancă. Aerul se învineți, apoi se albi, și lucrurile căpătară contururi. Un hârșăit monoton de târn se auzi pe undeva, și două faetoane de lăptari matinali se îndreptară spre oraș. Se făcuse

dimineața. Sufletul lui Felix se umplu de elanuri și hotărâri mari. Experiența lui nu se prefăcu în deprimare, ci într-o mare voință de a se ridica deasupra tuturor. Își puse în gând să facă astfel încât să nu depindă de nimeni, să nu fie silit să sufere trivialitatea nimănui. Nădăjdui orbește că Otilia se va păstra mândră, până ce el va fi liber de el însuși, ca atunci, plin de mărinimie și fără nici o răsplată, să-i întindă mâna. Liniștit de această hotărâre, se ridică de pe bancă și se îndreptă spre orașul care începea să fiarbă.

XV

Simion devenise atât de supărător, încât Aglae se hotărî să scape de el. Propriu-zis, ea nu prea credea în nebunia lui și-l trata ca și când el s-ar fi prefăcut, ca să-i facă ei zile negre. Ideea de a-l interna într-un sanatoriu fu respinsă cu indignare:

— Cu ce să-l țin în sanatoriu? Are el vreo avere?

— Are pensia, observă Stănică.

— Ce-ai zis? Pensia? Dar eu, copiii cu ce trăim?

În realitate, Aglae avea destulă avere, strânsă din chiar banii lui Simion, privat sistematic de orice plăceri. Stănică propuse în cele din urmă, cu oarecare prudență, de a vârf pe Simion într-un ospiciu, deși, zicea el, s-ar putea afla că bătrânul are avere (însă el avea să facă rost de un act de paupertate), și apoi soluția ar putea să nu convină, fiindcă e penibil să se știe că ai un soț la ospiciu etc.

— Și ce, zise Aglae, acru, eu l-am adus în halul ăsta? Să se ducă unde l-au adus faptele lui.

Într-o duminică, totul fu pregătit ca Simion să fie scos din casă. Weissmann se oferise să îndeplinească delicata însărcinare, după ce ospiciul fusese prevenit. Bătrânul avea să fie plimbat sub un pretext oarecare, dus apoi la ospiciu, ca spre a-l vizita, și lăsat acolo. Istețul medicinist studiase bine chestiunea, conversând de câteva ori cu Simion, și-și alcătuiese în cap câteva scene posibile. Aglae strânsese într-un geamantânaș câteva lucruri de îmbrăcăminte, pe cele mai rupte, și acum aștepta în sufragerie sosirea lui Weissmann. Mai mult din curiozitate decât din simpatie, toți ai casei, Stănică, Olimpia, Titi, Aurica, se adunaseră în aceeași încăpere, pe canapea și pe scaune, de-a lungul pereților, și priveau ca la un spectacol. Din când în când, deschidea ușa cu o curiozitate avidă, lipsită de orice rușine, Marina, plină pe mâini de făină, așa cum ieșise din bucătăria casei vecine. Simion, cu ochii exaltați, slăbit și cu barbă crescută în săgeată, ședea la masă și sorbea lacom dintr-o ceașcă cu lapte. După ce sfârși de băut, privi în fundul ceștii, mirosi, apoi zise:

— Aici a fost oțet. Aglae se supără:

— Ești nebun? Ce oțet? Dacă era oțet nu-l beai! De unde pânăunde oțet?

— Lui Isus, lumea îi dă să bea oțet. Cu asta mă hrănesc eu de cândau apărut semnele.

Ochii lui Simion arătau îngrijorare și suferință, însă Aglae nu trăda nici un fel de milă și nu arunca nici o vorbă blândă spre a-l potoli. Dimpotrivă, fu din ce în ce mai iritată:

— Slava domnului, te-am hrănit ca pe un trântor, cu ce-a fost mai bun, ani de zile, fără nici o bucurie din partea ta, și acum vii să-mi spui că ți-am dat oțet. Oțet să fie în inima dușmanilor.

— S-au arătat semnele! repetă, mai tare, Simion.

— Ce semne, tată-socrule? Întrebă Stănică, cu intenții psihiatrice, făcând cu ochiul celorlalți. Cine știe, poate dumnealui are dreptate. Trebuie să-l ascultăm.

Simion arată cu degetele descărnate înspre barbă.

— Domnul mi-a dat barba lui.

— Mai bine te-ai fi tuns puțin, decât să stai în halul ăsta.

— Eu să mă tund? zise Simion violent, sărind de pe scaun. Nimenisă nu se atingă de Domnul Isus. Aglae îl privi cu mare dispreț, ceilalți cu felurite grade de placiditate. Numai Stănică părea aci distrat de spectacol, aci străbătut de milă.

Cuprins de agitație, Simion începu să se plimbe prin casă, gesticu-lând și privind la hainele lui.

Nasul îi era înroșit ca de ger, și mucozitățile se prelingeau pe mustăți. Vorbi repede:

— Ereticii îmi fură banii, s-au unit toți să-mi chinuie hainele, uitați-vă la pantaloni (erau scurți) cum mi i-au decolorat, mi-au bătut

hainele pe cruce. Cristos a fost izgonit din lume, au omorât pe Cristos, lumea a rămas fără Dumnezeu, îmi scriu ucenicii și nu-mi dați scrisorile, asta e scandal, am să reclam împăratului Cezar, mi-ați furat mânușile, Cristos s-a făcut iarbă și-l mănâncă găinile (niște găini se vedeau în curte), unde e pardesiul meu?...

— Eu ți-am furat banii, strigă Aglae, în culmea ciudei, eu?

— Mamă, încercă Olimpia s-o potolească, nu te potrive!

— Lasă-mă în pace, dragă! Eu i-am furat banii? Banii i-ai risipit custricatele, să mă ierte copiii ăștia, ele te-au adus în halul ăsta. N-ai haine? Dar ce, eram să-ți fac eu haine? din pensia ta păcătoasă? Alți oameni de vârsta ta aleargă, muncesc, nu stau ca trântorii. Am copii mari și nu i-am pus la casa lor. Tocmai când să îngrijesc și eu de bătrânețea mea, că nu mai sunt așa tânără cum am fost odată, îmi faci zile fripte? Mi-am mâncat tinerețea cu tine, ticălosule!

Aglae începu deodată să plângă, din nervozitate, cu sughițuri ascuțite, ca și Aurica altă dată. Apoi își șterse brusc ochii și luă o mină și mai dușmănoasă ca înainte. Pe buzele lui Stănică flutură un zâmbet:

“Mare cutră, soacră-mea asta! gândi el. Cum sare capra, sare și iada. Așa ar fi în stare să facă și iubita mea Olimpia, dacă, doamne ferește, aș fi bolnav și bătrân. Familie scârboasă!”

— Mamă, continuă el tare, de ce-ți strici sănătatea? Fii rezonabilă! Uite, suntem noi în jurul dumitale, sunt eu. Contează pe mine, ca pe un fiu devotat. Vom face cum va fi mai bine.

Simion, uitând furia dinainte, zise, bine dispus și profetic:

— Curând, și nu mă veți mai vedea. Mă duc unde m-așteaptă armatele de îngeri să mă îmbrace cu haine de aur!

Titii începuse, să se legene, rezemat de sobă, iar Aurica, la fereastră, își tăia cu foarfecele pielițele din jurul unghiilor. În sfârșit, Weissmann sosi cu o trăsură, pe care o lăsă să aștepte în poartă.

Anticipând în mod imprudent planul de captură a lui Simion, Aglae zise:

— Simioane, uite, a venit Domnul doctor. Să te duci cu dumnealui să te vadă, să-ți dea ceva să te

faci bine, și pe urmă te întorci acasă. Vă duceți cu trăsura!

Simion făcu o săritură de maimuță:

— Ce doctor? Eu nu sunt bolnav. Eu sunt cel mai sănătos om. Eu sunt Omul și nu voi muri în vecii vecilor. Cel ce se-nchină mie și tatălui meu, acela se va mântui.

— Papa, găsi cu cale Olimpia să intervină, Domnul îți vrea binele, de ce să nu mergi? Toată inimiciția irațională a lui Simion pentru Olimpia se redeșteptă:

— Nu vorbesc cu dumneata! Să nu-mi zici papa, că nu te cunosc. Nu ești fata mea! Copiii mei sunt cei ce mă urmează și se închină mie.

— Eu îți sunt fiu adevărat, fiindcă cred în învățăturile dumitale! zise Weissmann.

Simion îl privi cu interes, dar își reluă iarăși preumblările prin casă, ca un câine prudent, după ce a mirosit un individ. Olimpia, jignită, lăsa să se vadă în ochii ei toată verzimea urii. Aglae clătină din cap, agasată:

— Așteaptă birjarul, pentru numele lui Dumnezeu, o să mă coste o groază de parale! Weissmann o examinează pe furiș și se putea ghici uimirea lui față de o astfel de nesimțire. Prudent și politicoș din fire, nu-și trădă sentimentul lăuntric și medită repede asupra mijloacelor oportune pentru a scoate pe bătrân din casă.

— Domnule profesor, zise el foarte ceremonios, doamnele au glumit, fără îndoială, sau e la mijloc o eroare. Eu nu sunt doctor și n-am venit să vă consult. De altfel, sănătatea dumneavoastră mi-este cunoscută, vorbește toată lumea. Am venit atras de reputația dumneavoastră de... de învățat... de... Simion se opri din mers și sorbi vorbele lui Weissmann, privindu-l, deși la drept vorbind pupilele, în neputință de a se concentra, erau risipite în gol. Cuvântul "profesor", respectul studentului îl mânguleau. Însă Weissmann folosisse titulatura la întâmplare, neștiind de fapt ce profesie avea Simion.

— A auzit lumea de învățăturile mele? întrebă serios Simion.

— Dacă a auzit, mă-ntrebi? Dar cine nu cunoaște pe marele, pe

marele... (Weissmann nu-i cunoștea numele.) —...profet Tulea, sugerează Stănică.

— Exact! confirmă studentul.— Și ce dorește lumea de la mine? întrebă măreț Simion.

— Ce dorește? Să ieși în lume, să luminezi opinia publică, să aduci

pe rătăciți pe calea cea bună. Simion se mai gândi câtva, apoi se împotrivi:

— Nu merg. Misiunea mea pe pământ s-a sfârșit. Am băut fiere șioțet, am fost răstignit în hainele mele, acum trebuie să mă întâlnesc cu îngerii.

— Domnule Tulea, se rugă Weissmann, eu de ce-am venit? Îngerii te așteaptă. Pe cinstea mea. M-au trimis pe mine cu trăsura, să te chem. Privește caii!

Simion aruncă ochii rătăcit pe fereastră și privi caii costelivi, înfrumusețați de birjar cu câte o floare la ureche.

— Au aripi? întrebă el.

— Cum să n-aibă, domnule Tulea? Au câte douăsprezece aripi fiecare.

Simion se plimbă din nou nedumerit prin odaie, în așteptarea anxioasă a celorlalți, apoi se încăpățână iarăși:

— Nu merg! Îngerii trebuie să vină aici să mă ridice de-a dreaptatatălui. Nu mă înșelați dumneavoastră pe mine. Diavolul e șiret, ia felurite chipuri.

Weissmann se scărpină la ceafă, contrariat. Se pipăi la buzunarul din spate al pantalonilor, unde avea o cutie "Record", cu seringă și fiole de morfină, apoi luă la o parte pe Stănică și-i șopti ceva la ureche, în vreme ce Simion îi observa foarte alarmat. Trecură amândoi în odaia învecinată, de unde se întoarseră peste câteva minute. Weissmann ținea în mână seringă cu morfină, iar Stănică o

bucată de vată îmbibată cu alcool, al cărui miros se răspândi în odaie.

— Domnule Tulea, maestre, zise dulceag studentul, știu eu un

mijloc ca îngerii să vină mai curând. Îți facem o mică înțepătură în braț, neînsemnată, cu asta, și numaidecât ai să simți lucruri minunate.

Simion se dădu înapoi, cu oroare. Din fericire, Stănică avu un cuvânt nimerit:

— Îmi pare rău că te porți așa, zise el cu prefăcută dezamăgire, mie pare mie că nu ești ceea ce pretinzi. Isus a fost înțepat pe cruce cu sulița, și dumneata nu te lași înțepat cu un ac. Ce fel de sfânt ești?

Surprins de argumentare, Simion se opri locului fără replică, și Weissmann îi trase haina cu repeziciune și-i făcu injecția înainte ca bătrânul să se dezmeticească. Stănică îi șterse locul înțepat cu vată, în vreme ce Semion, repede amețit, privea curios spre propria-i mână:

— Nu cumva vreți să-mi furați mâna, cum mi-ați scurtat hainele?! zise el bănuitor.

— Nu! protestă amabil Weissmann.

Îmbătat de stupefiant, Simion se lăsă pe un scaun, privind tulbure înaintea lui. Părea foarte fericit.

— Ei, cum te simți acum?

— Mă simt bine, foarte bine, simt sănătatea în trupul meu.

— Nu ți-am spus eu? zise Weissmann, privind pe fereastră înspre trăsură, al cărui birjar, impacientat, plesnea din bici. Gândește-te mai bine! Norodul te așteaptă, de ce nu vrei să mergi? De altfel, orice sfânt se retrage câțeva vreme în pustiu, într-o chilie, ca să se purifice. Dacă vrei, te ducem într-o mănăstire adorabilă, unde vei putea medita absolut singur. Nu vin acolo decât îngeri îmbrăcați în alb, dimineața la nouă și seara. Acolo este locul dumitale, maestre!

— Și e pustiu?

— Pe onoarea mea! Mai pustiu ca-n Thebaida.

Un cap zbârlit se lipi de fereastră. Era Marina, care spiona de afară. Simion, exaltat, se lăsă luat de braț de Stănică și Weissmann, care-l suiră iute în trăsură, ca să nu se răzgândească. Nimeni din casă nu arătă vreo emoție deosebită. Aglae privea în ciudată că scena se prelungește prea mult, Olimpia nu-și descrețise nici acum fruntea strânsă de necaz. Titi se legăna lângă sobă, iar Aurica își îngrijea atent mâinile. Birjarul dădu bice cailor, și roatele se rostogoliră pe caldarâm. Atunci Simion întoarse capul înapoi și, ca și cuprins de o subită emoție, strigă, arătând cu degetul:

— Uite salcâmul ce mare s-a făcut!

— Lasă, zise Stănică speriat, că-l vedem când ne-ntoarcem. Și făcusem birjarului să mâne repede. Rămasă singură, Aglae își puse un șorț dinainte, mobiliză pe Aurica și pe Olimpia, precum și pe servitoare și începu să scoată afară toate lucrurile din camera lui Simion. Strânse patul și-l aruncă într-o magazie, aruncă pe foc toate hârtiile pe care le găsi, resturile de îmbrăcăminte le zvârli la gunoi, curăță pereții și dușumelele, apoi făcu un fel de odaie de primit.

— Uite, aici să stați voi când veniți pe aici, zise ea Olimpiei. Ammai limpezit casa, că se făcuse grajd.

Din ziua aceea, Aglae nu mai aminti niciodată numele lui Simion și nici nu dete vreodată semn că regretă lipsa lui. Peste câteva zile venise Weissmann să-i comunice că ar fi nimerit să trimită bătrânului unele lucruri și bani. Ea declară mirată că i-a dat tot ce trebuie. Atins, studentul îi aminti că cheltuiesc câțiva franci cu trăsura, ceea ce era adevărat, fiindcă Stănică spusese că n-are bani și că Aglae va plăti pe dată ce i se va cere. Aglae, însă, deveni neîncrezătoare.

— Curios, zise ea, mie ginerele meu mi-a spus că s-a plătit tot. Amsă-l întreb și, dacă n-a plătit, cu plăcere.

Vexat, Weissmann plecă fără să mai insiste. Felix, căruia îi povesti aceste lucruri, fu atât de rușinat, încât recurse la o minciună. Dădu zece lei colegului, sub cuvânt că într-adevăr Stănică îi dăduse acești bani amintind numele lui Weissmann, dar el în grabă nu ținuse minte explicațiile aceluia.

Weissmann zâmbi cu îndoială.

— Accept, zise el, istoria ta, fiindcă n-am un franc în buzunar. Dar să știi că cucoana pentru care arunci zece lei nu merită astfel de sacrificiu. Cât despre bătrân, te vestesc că nu mai face două parale.

Are paralizie generală. Și măcar n-o are interesantă. Tot ce poate fi mai tipic, din punct de vedere clinic. Era să mi-l dea înapoi.

După plecarea lui Simion, Aglae își schimbă deodată manierele. Începu să se îmbrace din ce în ce mai modern, să meargă în oraș după cumpărături, să cheme în casă prietene. Lucru ciudat. Pe Aurica și pe Olimpia nu le mai privi cu ochi buni. Toată atenția ei fu în direcția lui Titi, căruia îi cumpără haine noi, îi dădu un ceas de aur, confiscat demult de la Simion, și chiar bani de buzunar. Pretindea acum să iasă în oraș împreună cu el și, pentru întâia dată în viață, se duse la cinematograful, în sala “Minerva”, unde se reprezenta *La tour de Nesle* și o comedie cu Rosalia. Reprezentația nu-i plăcu, afirmând c-o supărase la ochi. Laudă în schimb *Fata aerului*, pe care o văzuse odată la teatru și însărcină pe Titi să-i comunice dacă se va mai juca vreodată. După reprezentație îl invită la “Carul cu bere”, unde cu multă demnitate comandă bere, după ce dădu o mulțime de recomandări inutile chelnerului. Vederea altor grupuri de oameni mulțumiți în jurul meselor îi produse invidie, ceea ce și mărturisi lui Titi.

— Uite, lumea petrece! Așa trebuia să fac și eu cât eram tânără. Cucine să te înțelegi însă? “El” mergea după stricatele lui, și eu îmi băteam capul cu voi. Ce-a fost a fost. Acum vreau ca măcar tu să trăiești altfel, să mă bucur și eu pe lângă tine, fiindcă fetele, odată măritate, își văd de bărbații lor. Trebuie să m-ascuți pe mine, dacă vrei să te fac om. Ți-ai făcut mendrele, ai greșit o dată, acum cred că te-ai săturat. Să mă lași pe mine să-ți gălesc o fată bună, cu avere, fie și mai în vârstă. Chiar mai bine în vârstă. Azi banul e tot. Cu cartea nu faci nimic. Să-l văd pe Felix al dumitale ce-are să facă cu medicina lui. S-o ia pe zăpăcita de Otilia.

După puțină gândire, Aglae își corectă impresiile:

— Dacă ar lua-o pe Otilia, n-ar fi prost. Dar nu se uită ea la unstudentaș. Ei îi trebuie moșieri. Otilia era bună pentru tine. E obraznică, dar îndrăzneată, urâtă nu. Ai fi rămas cu avere, nu glumă, de la Costache. Fiindcă nu ești și tu mai înfipt, mai bărbat, cum să-ți spun? Vă pricepeți la altele, vă lăsați păcăliți de câte o nebună, și pe o fetișcană

ca Otilia nu știți s-o struniți. Vă râde în nas. Pe vremea mea, când bărbatul și părinții se hotărau, fata era înșfăcată pe sus. În sfârșit, acum cu Otilia nu mai vreau eu. Frica mea e să nu-i lase păcătosul de Costache toată averea pe mâinile ei. Fată, lasă că-ți gălesc eu, numai să fii ascultător.

Titi, lipsit de personalitate, și în fond preocupat mereu de problema sexuală, ascultă cu religiozitate și plăcere, încântat de a-și vedea aspirațiile astfel conduse de altul. Prin nu se știe ce mijloace, Aglae făcu cunoștința grasei neveste a lui Iorgu, care se simți foarte onorată de vizitele ei, fiindcă, deși foarte bogată, se socotea de o categorie socială inferioară. Madam Iorgu era afabilă, greoaie la mers, avea interior bogat, fără știința luxului, și oferea prăjituri nemțești, din care Aglae mânca bine, cu multe laude. Fetei lui Iorgu, Lucica, fată care împerechea caracterele rasei germane și ale celei eline, având păr blond în cozi, ochi albaștri, sprâncenele negre, îmbinate, și nas drept, Aglae îi aduse fel de fel de nimicuri, cărora le dădea o valoare istorică prin cuvintele: “Așa purtau fetele pe vremea mea!” Titi făcu portretele doamnei Iorgu și Luciei, spre încântarea mai ales a celei dintâi. Fata, deși măricică și sprintenă, era lipsită de orice cochetărie, părând a ignora cu desăvârșire că pe lume sunt două sexe. Mânca cu plăcere, răspundea cuviincios la întrebări și fugea, din când în când, afară, sărind dintr-un picior pe altul. Aglae se interesă bine asupra vârstei și tuturor condițiilor fetei și într-o zi expuse doamnei Iorgu această idee:

— Madam Iorgu, eu, în locul dumitale, la treisprezece ani așmărita-o. Când o fată trece de optsprezece ani, oricât de frumoasă și de bogată, e primejdie să-ți rămână pe cap. Sunt pătită. Era limpede, oricât de absurd s-ar fi părut, că prin capul Aglaei trecea aceeași idee care străbătuse, în chip de glumă semiserioasă, prin capul lui Stănică. Oricum, ipoteza aceasta apăru Aglaei ca prea

îndepărtată, fiindcă la casa ei începu să primească tot felul de cucoane bătrâne care profesau, neoficial, peșitul și cărora le prezentă cu mare satisfacție pe Titi.

— Mamă, zise într-o zi Aurica, tu ești mai ocupată să-l însori pe Titi decât să mă măriți pe mine!
— Da' ce, vrei să te arunc eu de gâtul bărbaților? De acum încolofă ce vrei, numai să nu-ți scoți vorbe. Aurica sughiță iarăși repede într-o batistă, dar se refăcu numaidecât

și-și continuă mai departe automatismele ei erotice. Că Aglae dorea să reia legăturile cu moș Costache, nu mai era nici o îndoială. Stănică fu instruit să înceapă tratativele.

— E urât, zise acesta lui Costache, ca frații să se certe între ei. Știidumneata, vorbește lumea. Și-apoi la vârsta asta! O mână spală pe alta, și amândouă obrazul. Doamne ferește, ai nevoie de ceva, de un ajutor, vine o boală. Firește, suntem noi, nu te lăsăm noi, n-avea grijă, dar cine, mai mult ca o soră, poate să ghicească trebuințele unui frate? Supărări trecătoare, fleacuri. Pentru niște copii nu face să împingevi lucrurile prea departe. Poate greșeala nu e de partea dumitale, de acord. Eu spun chiar: greșeala e a soacră-mi. Nu trebuia s-o jignească pe Otilia. Dar vezi și dumneata. E singură acum, necăjită, moș Simion bolnav, gândește-te însuși.

Moș Costache contemplă ironic pe Stănică și zise, în sfârșit: — Și... și ce dorește de la mine? Nu stă bine unde stă? Aceste cuvinte deconcertară pe Stănică. Temându-se ca el însuși să nu se strice cu bătrânul pentru o chestiune la care nu ținea deloc, schimbă pe dată vorba. Aglae opri pe Felix în drum, deși acesta, după incidentul cu Titi, nu mai călcase în casa ei, dând a înțelege că e supărat. Îl întrebă de sănătate, se miră inocent că nu mai vine pe la ea, se informă asupra activității lui, asupra sănătății lui Costache, ceru lămuriri dacă el și Costache mănâncă bine și au toată îngrijirea din partea Marinei.

— Vezi, zise ea, în chip surprinzător, Otilia era ea cam distrată, dar cu vorba ducea casa. Nu v-a scris nimic?

Într-o zi, apără în casa lui Costache chiar Aurica. Cu dulcegării și moliciuni îl vesti că Aglae ar dori să-i spuie "ceva", rugându-l să treacă dincolo, după-amiază.

— Spune! zise bătrânul.

— Apoi, eu nu știu, se apără Aurica, mama vrea să-ți vorbească.

— Să-ți spună ce vrea, și vedem noi! răspunse, clipind din ochi, bătrânul.

Aglae începu să fie preocupată de sănătatea ei, găsi că are reumatisme și manifestări artritice și află că un tratament cu iod, acum când era cald, ar fi fost foarte nimerit, mai ales injectabil. Madam Iorgu, care făcea astfel de injecții, îi destăinui că Weissmann, deși tânăr, făcea injecțiile bine și ieftin. I-l recomandase chiar un doctor, care se slujea de serviciile lui. Aglae fu silită să cheme pe Weissmann, prin Felix, și să-i plătească cheltuielile cu trăsura. Îl convinse totuși să se mulțumească numai cu cinci franci, fiindcă, zise ea, ești tânăr, e ca și când te-ai fi plimbat cu birja și ai făcut și un bine unui bătrân bolnav. În convorbirea cu Weissmann, care profesional aducea vorba și de Simion, Aglae, evitând numele acestuia, se exprima în așa fel încât să se înțeleagă cum că între bătrân și ea nu e nici un raport. Dacă Weissmann se oferea să vadă pe Simion, Aglae spunea:

— Cum vreți! Îți faci pomană cu un nenorocit.

Concepția ei în privința lui Simion, pe care i-o descoperi Weissmann, era că "decât așa, mai bine moartea", sau în variantă: "mor tineri în primăvara vieții, și pe un nenorocit nu-l culege Dumnezeu de pe pământ".

— Domnule, zise Weissmann lui Felix, pe care-l ținea de braț, în vreme ce amândoi se plimbau, într-o luminoasă dimineață de iunie, la Șosea, așa o femeie rea ca mătușa dumitale, să nu te superi, n-am văzut.

— Nu e mătușa mea. Nici n-aș putea spune ce grad de rudenie este între mine și ea. Aproape nimic.

— Este baba absolută, fără cusur în rău, pot să jur. Bărbatul ei înnebunea și fără infecție. Acum e fericit, fiind înconjurat de ingeri. Și asta nu e un caz particular. Așa se va întâmpla în chip necesar,

subliniez, ne-ce-sar, cu oricine se însoară. Căsătoria monogamică, alunecă Weissmann în paradoxuri în care credea, este o instituție falsă, contra

naturii. Zoologia ne învață că masculul nu se fixează nicăieri, decât pentru o scurtă perioadă. Un bărbat cu o singură femeie este un emasculat de fapt. Câțiva ani, până la treizeci de ani cel mult, când femeia are încă nevoi sexuale, nevasta e o ființă care poate fi grațioasă și supusă. Apoi femeia, contrar credinței comune, devine frigidă și autoritară. Sexualitatea dispărută lasă în locu-i, ca focul care se stinge, un fum greu de derivate: ambiții sociale, iubiri inegale de copii, avariție. Cei mai mulți bărbați așa-ziși de acțiune nu sunt decât involuntare victime ale nevestelor, ajunse la vârsta când femeilor le cresc mustăți și păr pe picioare, semn al regresiei secrețiilor interne. Pe cea mai delicioasă fată îți dau voie s-o iubești, dar, dacă vrei să-ți rămână neștearsă în amintire, fugi de ea. În antichitate, numai curtezana era cu adevărat respectată. Iubita mea, de care ți-am vorbit și care era o fată inteligentă, adică cu inteligență virilă, și-a dat seama de dezastrul care o așteaptă și a vrut să ne sinucidem. Orice femeie care iubește un bărbat fuge de el, ca să rămână în amintirea lui ca o apariție luminoasă. Domnișoara Otilia trebuie să fie o fată inteligentă. După câte mi-ai spus, înțeleg că te iubește.

Lui Felix, numele Otilia în gura altuia, precum și convorbirea în jurul chestiunilor intime îi displăceau, de aceea lăsa capul în jos. Îl distra aprinderea cu care Weissmann debitase teoria lui antimatrimonială, dar, spirit prudent, nu credea în ea. Vioiciunea colegului îl surprinsese la început, ca și lectura lui, și în fața unei așa de violente activități teoretice se simțise inferior. Acum însă, după un examen atent, avu sentimentul că Weissmann spunea banalități. Îi mărturisi delicat această impresie:

— În fond, spui cu vorbe mai de spirit ceea ce se spune așa de desîn glumă: să nu te-nsoari cu femeia pe care o iubești. Mă întreb dacă ai dreptate. Așa-zisa mea mătușă Aglae este astfel din familie. Și fratele ei, moș Costache, tutorele meu, este tot așa de avar și de lipsit de simț familial. Ceea ce mă surprinde este că pe toți, aici în București, îi văd lipsiți de solidaritate de sânge. În familia în care mă aflu, unul pândește pe celălalt, și-l cred capabil pe fiecare, pentru bani, de cele mai mari mârșăvii. Nu pot să-mi închipui iubirea fără apropierea statornică între cei care se iubesc. Că dragostea degenerază încetul cu încetul, în altceva, admit. Dar există un instinct al căsătoriei, fiindcă toți fac teoria dumitale, și în cele din urmă se căsătoresc.

Weissmann lăsa brațul lui Felix și sări înaintea lui:

— Mă-nscriu în fals împotriva observațiilor dumitale. Bunul-simț aceea ce spui acuză eroarea fundamentală, abil ascunsă. Sunt deprinderi înrădăcinate care iau locul instinctelor. Ia să se retragă legea din domeniul erotic, și să vezi cum dispare și instinctul!

Acum Weissmann, iubitor de discuții aprinse, aștepta replica. Însă Felix n-avea gust de dispută. Vigoarea vegetației, seninătatea cerului îl duceau cu gândul în altă parte. Se întreba pe unde se află acum Otilia, ce făcea, ce gândea. Sufletul se dezvolta așa de liniștit în Felix, încât mania lui Weissmann de-a face teorii îl mira profund. O iubea pe Otilia, fără îndoială. Dar nici prin gând nu-i trecea să examineze temeinicia sentimentului însuși, să-și dea seama dacă merită sau nu să iubească o fată. Prin educația și citirile lui de până aici înțelesese că iubirea e un sentiment care se înfăptuiește la toți oamenii în același chip: prin căsătorie. Vorbele lui Weissmann i se păruă calambururi din *Furnica*. Felix avea în sufletul lui un fond de gravitate. Se despărți sub un pretext oarecare de Weissmann și se întoarse acasă, unde se închise în odaie. Discuția îi redeșteptase amintirea Otiliei. Singura întrebare era dacă Otilia îl iubește sau nu, lucru de care se îndoia din ce în ce mai mult, dar că el iubea pe Otilia și că era drept s-o iubească, orice s-ar fi întâmplat, după zece-douăzeci de ani în virtutea degenerării caracterului feminin, n-avea nici o îndoială. De aceea, ca să și ateste sieși solemnitatea sentimentului, luă tocul și scrise în caietul lui:

“Iubesc pe Otilia.”

Apoi începu să se plimbe prin odaie. Aruncându-și ochii pe fereastră care dădea în curtea vecină, văzu o scenă care-l intrigă. Aglae, îmbrăcată, ieși pe ușă cu multă discreție și se îndreptă spre

poartă. Puțin după ieșirea ei din casă, Aurica, tot îmbrăcată, crăpă ușa și urmări cu ochii pe mamă-sa. Când aceasta ieși pe poartă și se pierdu după

case, Aurica alergă repede înspre poartă, unde așteptă câțva. Apoi, în același chip, porni și ea pe stradă. Felix deduse că Aurica urmărea pe Aglae. De la Stănică, venit a doua zi cu aere misterioase în odaia lui, Felix află sensul urmăririi. Stănică închisese ușa cu precauție și vorbea lui Felix ca și când ar fi fost vorba de vreo problemă importantă pentru toată lumea. Iată despre ce era vorba: Aglae avea unele bijuterii, brățări de aur îndeosebi, cam demodate, dar, în orice caz, de o valoare materială indiscutabilă. Aurica le socotea, întotdeauna, ca destinate ei. De la o vreme, Aglae găsea că în casă sunt o mulțime de "boarfe" care încurcă odăile. Vându unele mobile, o mașină de cusut și era pe cale să scape și de altele. Aurica ținea la toate lucrurile din casă ca fiind, virtual, zestrea ei. Împușinarea lor o umplu de spaimă. Se simți părăsită, trădată, și plânse ceasuri întregi pe înfundate. Aglae n-avea nici un fel de ostilitate împotriva-i. Dar, pe de o parte se socotea stăpână pe avutul ei și era agasată de rolul de simplă depozitară a bunurilor copiilor, cum voiau s-o privească ceilalți, pe de altă parte, avea ideea că unei fete îi ajunge să aibă o casă și o zestre oarecare, în bani, restul privind pe eventualul soț. Încercase să-i vâre în cap Auricii că "bărbații" vor acum lucruri moderne și că toanele sunt fără rost. Aglae găsea că Titi are mai multă nevoie de asistența ei, fiindcă femeile sunt fără cap și n-ar fi fost în stare să-l mai facă să trăiască viața din casa părintescă. Toată străduința Aglaei fu de a-i da de pe acum lui Titi tot ce putea să-i dea, schimbând destinația bunurilor. În colocvii numai cu Titi, vestise că avea de gând să-l însoare cum vrea ea, cu o femeie care s-o asculte, să stea împreună cu ea, în care caz ar fi contribuit larg la existența lor, administrându-le totodată gospodăria. Titi gustă aceste propuneri, devenind discret față de ceilalți, spre ciuda Auricii și Olimpiei, care începură să-l urască și să-l bârfească. Însușindu-și aceste sentimente, Stănică le comunică lui Felix:

— Domnule, să știi că mutul ăsta se procopsește! Soacră-mea are parale, nu glumă, am mirosit eu! Și știi dumneata cât e de prost Titi? Fenomenal! E imbecil, completamente idiot. M-am interesat eu, n-ai grijă. N-are absolut nici un talent. Să nu te superi că-ți spun, dar toți recunoaștem inteligența dumitale, toți te laudă. Față de dumneata, Titi e ca un gândac puturos lângă un cal de rasă. Indignarea metaforică nu încântă pe Felix, care era plictisit de a se ocupa de probleme cu totul străine de conștiința lui. Stănică urmă relațiunea:

— Și cum îți zisei: soacră-mea strânge bani. Mi se pare mie că vrea să cumpere o casă pentru Titi, să-l instaleze cu nevasta pe care i-o găsi-o și să stea și ea cu ei. Ei bine, Aurica, bănuind-o, a urmărit-o și i s-a părut că mă-sa umblă pe la bijuterii să vândă ceva. Atunci a desfăcut, cu un ac de cap îndoit, scrinul, unde știa că sunt brățările și a văzut că lipsesc. A fost scandal mare, să nu spui nimănui. Aurica a plâns, a țipat, soacră-mea a palmuit-o că umblă la scrin, și celelalte. Acum s-au împăcat. Foarte bine. Cine știe ce învoială au făcut împreună?! Însă, eu acum vin să te-ntreb: frumos e asta? Dar Olimpia, ale cărei interese le prezint, nu are nici un drept? Actul dotal e fleac. Convențiunea tacită a fost ca Olimpia să aibă partea ei din averea mă-si. Așa se întâmplă când te însori din sentiment. Pe mine sentimentul, bunătatea m-au omorât. Dar am să fiu forte de aci înainte, nu mai admit nici o slăbiciune. Nu se ține angajamentul, o redau pe Olimpia căminului părintesc.

Felix, neștiind ce atitudine să ia față de aceste ieșiri, pentru el indiferente, întrebă ca să se afle în vorbă:

— Și acum ce faci?

Stănică se uită în toate colțurile odăii, deși era de prisos, apoi șopti la urechea lui Felix:

— Vreau s-o înduplec pe soacră-mea să-mi dea, cu titlu de împrumut, niște bani. Am învățat-o pe Olimpia s-o atace, sub cuvânt că trebuie să facă imediat avort. Bani împrumutați între rude sunt bani aruncați. Mai repar puțin din pierdere.

În cele din urmă, Felix scăpă de Stănică. Cum acesta fumase tot timpul, odaia era plină ca o pădure, în care ceața a căzut pe sol. Deschise geamul, și fumul ieși în suluri, consistent. Mucurile de țigări strivite în farfuria călimării împruțeau hârtiile. Felix le aruncă în sobă.

Ca să respire puțin și să-și odihnească spiritul, se dădu jos. În loc să iasă afară, fu ispitit să intre în odaia cu pianul. Toate erau cum le lăsase Otilia. Notele risipite pe dușumea, pe capacul instrumentului și chiar pe pupitru erau acoperite cu o bură de praf. Niște flori uscate erau aruncate pe pian, de câteva luni. Felix ridică capacul de pe claviatură și se pregătea să înfigă un deget, când auzi glasul lui Stănică. Acesta se afla acum alături și cuvânta lui moș Costache:

— Pe onoarea mea, l-a lăsat ca pe un câine. N-are nici cămăși pe el. Îmi crapă obrazul de rușine, fiindcă, ce vrei, sunt ginere. M-am întâlnit cu un intern. Măcar dumneata, ca cumnat, ai putea să-i trimiți, acolo,

o sută de lei, să speli rușinea familiei. Eu ce-am putut am dat. Dă-mi-i mie, că trec eu pe acolo.

Felix înțelese că Stănică vorbea de Simion. Moș Costache fu auzit mormăind:

— Auzi ru-rușine, cu pensia lui.

— Nu-i așa? se auzi glasul lui Stănică. Știam eu că dumneata ești omul lui Dumnezeu și ai să-i dai.

— Asta am să văd eu, trimit eu pe Felix, n-ai grijă dumneata.

— Eh! făcu Stănică, dezamăgit.

Lui Felix îi fu frică de puțină ca Stănică să spună despre el o vorbă care să-i displacă. Pentru a înăbuși orice prostie a acestuia, Felix înfipse mâinile în clape și începu să descifreze o pagină din *Folies d'Espagne* de Arcangelo Corelli. Prins asupra faptului, Stănică ieși din odaia lui Costache și plecă, după ce făcu muțește, cu mâinile, un semn de reproș către Felix că i-a stricat combinația. Felix continuă să cânte bucata lăsată deschisă, înainte de plecare, chiar de Otilia. În odaia înaltă și aproape goală, pianul răsuna, făcând ecouri prin unghere. Se însera. Felix și-o aminti pe Otilia stând cu un picior îndoit sub trup pe scaun, scuturând mereu părul blond peste urechi și aruncând furtunos degetele subțiri deasupra clapelor, în vreme ce cu glasul îngâna fraza muzicală. Încercă să dea mâinilor alergarea aceea, spre a-și însuși starea de spirit a fetei, dar nu fu în stare. Nu era un pianist prea bun. Trase repede capacul peste claviatură. Răsunetul coardelor interioare se mai auzi puțin, ca scuturarea unui brad încărcat cu chiciură, apoi totul se isprăvi între-un chițcăit ușor, și Felix avu uimirea de a constata că din direcția pianului fugea mărunț un șoricel speriat. "Am gonit geniul pianofortelui", gândi el, și părăsi odaia.

Leșind în oraș, Felix visă mai mult decât oricând la Otilia, cu o vagă presimțire că ceva trebuia să se întâmple. Prin asociație își aminti de Georgeta. Ideea de a se duce la aceasta i se păru acum cu desăvârșire absurdă. Ciudata familiaritate a generalului, îngăduința lui insistentă, toate i se păreau tulburi și degradante, iar situația de a fi compătimit de Georgeta și de general că iubea pe Otilia i se înfățișă ca rizibilă în cel mai înalt grad. Nu, n-avea să se mai ducă la Georgeta. Chiar dacă Otilia îl uitase, își datora lui însuși un act de purificare. Trebuia să se dovedească în stare de statornicie și devotament, așa încât, trădat de Otilia, să aibă amara satisfacție de a fi mai presus de ea.

Stănică vestise, solemn, că, grație protecțiilor, va fi numit spre toamnă în magistratură, deocamdată pe undeva prin provincie. Se plictisise, zicea, de incertitudini și mizerii și voia să scape de familie. În provincie avea să-și facă o mică gospodărie, avea să se bucure de liniște. După el, marile cariere începuseră totdeauna în mediu provincial. Acolo, concurența e mai mică, meritul iese mai repede în evidență. În capitală, lupta e mare, geniu să fii, și e greu să pătrunzi. E mai bine, cum spune înțelepciunea populară, să fii capul cozii decât coada capului. Da, decât el nu înțelegea să-și facă meseria superficial, ca orice român. Superficialitatea e o boală națională, de aceea nu progresăm. Unui magistrat i se cer cele mai variate cunoștințe, psihologice, științe politice, medicină. Mai ales medicină. Stănică ceru lui Felix un tratat, ceva, zise, sintetic, ca pentru un magistrat care vrea să-și desăvârșească cultura generală. Felix îi dădu un compendiu de psihiatrie, asta credea că-l interesează, destul de vechi, unde însă autorii atingeau mereu problema responsabilității. Stănică îl răsfoi, deveni savant în convorbiri cu Aglae și restul familiei, dar lui Felix îi mărturisii că e un cal prea bătrân ca s-o înceapă școlărește. Lucrurile astea, fu el de părere, trebuie să le culegi vii, din gura profesorului. Într-o zi, Felix avu uimirea și neplăcerea să-l vadă pe Stănică la un curs pe care-l asculta cu mare devoțiune. Venise cu Weissmann. Bineînțeles, Stănică nu stăruie în capriciul lui, în

care nu era nici o intenție serioasă, dar făcu cunoștință cu câteva studente și studenți, din ani mai înaintați, prin indivizi pe care se vede că-i cunoștea mai dinainte. Afecta acum a se simți bine printre tineri și a-și câștiga prin ei timpul pierdut în ariditate. Astfel într-o după-amiază, pe când Felix era închis în odaie și citea, se trezi cu Stănică:

— Vino-ncoace, domnule, ți-au venit musafiri.

Felix auzi, într-adevăr, un amestec de râsete feminine și masculine, jos în curte, și fu cuprins de oarecare silă. Întrebă cine este.

— Haide, domnule, nu fi sălbatic, mai tânăr sunt eu decât dum-neata. Au venit colegii să te vadă. E Weissmann, mai sunt niște domnișoare, ai să vezi. Îmbracă-te repede și vino.

Stănică plecă jos, lăsând pe Felix foarte intrigat. Dacă ar fi putut să sară pe fereastră, în curtea vecină, ar fi sărit. Nu invitase niciodată pe nici un coleg acasă și nu-și închipuia cine putea să fie. Auzi câteva note de pian. Cineva încerca stângaci, de nerecunoscut, câteva măsuri din bucata lui Corelli, care se începea cu un adagio, apoi, renunțând, cădea în *Cât te-am iubit*, cântat cu un singur deget. Pe pianul Otiliei, asta i se păru lui Felix o profanare. În cele din urmă, coborâ. Auzi râsete în odaia pianului, unde fuseseră toți poftiți, și distinse chiar glasul răgușit al lui moș Costache. Puse mâna pe clanță, cu îndoiala în suflet.

— Uite-l, domnule, trâmbiță Stănică, “vărul” meu sălbatic! Îmi parerău!

Felix aruncă o privire și văzu pe Weissmann lângă un perete, pe un alt ins slab, cu pleoape prea lăsate peste ochi, și trup osos, pe un scaun, apoi o domnișoară la pian, care continua să cânte dintr-un deget *Cât te-am iubit*, și o alta așezată pe pervazul lat al ferestrei deschise, jucând picioarele în sus și-n jos. Domnișoarele erau mai degrabă urâte, cu figuri îndrăznețe, cea de la fereastră oachesă și cu bărbia ascuțită și grasă, cea de la pian subțire, înaltă, dar cu membre dezvoltate, carnoase. Felix nu-i cunoștea și privi zăpăcit înspre moș Costache, pe care Stănică îl ținea locului de braț în pragul celeilalte uși, care dădea spre interiorul casei.

— Cum, se scandaliză Stănică, nu cunoști pe domnișoarele, pe Domnul?

— Așa cred, că nu-i cunoaște, spuse timid Weissmann, dumnealor sunt în ani superiori.

Stănică privi îngrijorat la moș Costache, către care se vede că afirmase că musafirii sunt prieteni de-ai lui Felix și rectifică repede:

— Ce-are-a face anul? Dumnealor, zise el către moș Costache, merg de-a valma. Lasă-i să glumească.

Renunțându-se la orice explicație, cei de față se purtară unii cu alții ca și când s-ar fi cunoscut. Felix nu-și putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inși. Nu era probabil nici o explicație, afară de acea obișnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate și a provoca cele mai absurde situații, ca să stea de vorbă cu toată lumea și să afle toate.

— Fumați, nu e așa? întrebă Stănică, și apoi tot el răspunse: Cum să nu fumați? Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză:

— Sunt și eu un boem în felul meu! Am crezut că am, dar n-am! Însă “unchiul” meu are un tutun tare, teribil! Numai nu-i pentru domnișoare.

— Și de ce să nu fie pentru domnișoare? zise studenta de pe fereastră, bălăbănind picioarele și relevând un glas gros.

— Auzi, scumpe unchiule? strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puținămahorcă de-a dumitale. A venit tinerețea, studențimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale și iubitelui meu văr, Felix.

Moș Costache se fâstâci, vru să spună ceva, dar Stănică nu-l lăsă:

— Nu te deranja, că știi eu unde-l ții. În chesea, pe scrin!

Dispăru numaidecât pe ușă. Costache, alarmat, voi să alerge și el după Stănică, dar fu oprit de glasul domnișoarei de la pian:

— Dar pentru cine ții dumneata pianul ăsta? Dumneata cânti? Răgușit de îngrijorare, bătrânul răspunde cu glasul său cel mai stins:

— Cântă fata mea!

— Aha! va să zică ai o fată! Mare?

— Domnișoară, șopti pe ghimpi Costache, cu ochii la ușă.

— Ce curioasă extincție a vocii ai dumneata! observă domnișoara de la fereastră, sărind în picioare. Se vede că fumezi prea mult. Ia deschide puțin gura.

Prins prea repede cu comanda, bătrânul deschise gura, în care domnișoara privi.

— De altfel, mi se pare, zise ea, că are și o iritație a amigdalilor. Nu vi se pare?

Toți se strânseseră în dreptul gurii lui Costache și priviră. Bătrânul fu salvat de Marina, care apărură pe ușă:

— Mi-a spus Stănică, zise ea, mahmură ca întotdeauna, să fac cafele. Câte cafele să fac?

— Ce cafele? se sperie moș Costache.

— Fă și dumneata mai multe, vreo zece, întrerupse domnișoara de

la pian pe bătrânul înspăimântat. Acesta încerca măcar o rectificare a numărului:

— De ce zece?

— Ei, moșule, sări domnișoara oacheșă, nu fi econom la cafea!

Felix fu foarte rău impresionat de această scenă, și-l blestemă în gând pe Stănică cu toată violența de care era capabil. Stănică, în odaia în care se jucau cărți, descoperise numaidecât cheseaua, din care scosese un pumn bun de tutun și-l ascunse în buzunarul pantalonilor, adăugând și câteva foițe "Job". Întârzie, însă, intenționat, ca să scotocească prin odaie. Trase de mânerul sertarelor, care erau însă închise, se uită pe dedesubtul mobilei, întoarse un tablou pe dos, mai medită, căută apoi să vadă dacă masa n-avea vreo cutie a mesei, în care se aflau cărți de joc și fel de fel de nimicuri, bine așezate, privi repede și grăbit, luă numai un creion roșu și albastru, neascuțit, împingând iarăși cutia la loc.

"Al dracului moș, murmură el, cum seamănă cu soacră-mea! De unde are el atâtea creioane neîncepte? Să-i fi cerut, nu ți-ar fi dat."

Reapărut în odaia cu musafiri, Stănică împărți, generos, tutunul din chesea, oferind, parcă în deriziune în cele din urmă și lui moș Costache, care, vizibil necăjit de dispersiunea tutunului său, luă ultimele fire și-și făcu o țigară mai groasă decât a tuturor.

— Va să zică, unchiul dumitale, zise medicinista de la pian, are o domnișoară.

— Și ce domnișoară încă! declamă Stănică. Domnișoara Otilia este o frumusețe rară. Să sperăm că în curând vom face nuntă.

— Nuntă, cu cine? întrebă medicinista de la fereastră.

— Cu dumnealui, dacă dă Dumnezeu, zise Stănică, arătând cu mâna spre Felix și făcând cu ochiul spre bătrân. Felix se posomorî atât de tare, încât musafirii râseră de el zgomotos.

— Nu pricep ce spui dumneata, zise domnișoara de la pian, întredouă fumuri de țigară, spui că dumnealui e nepot și domnișoara e fiică. Ce fel de căsătorie e asta?

Stănică, prins asupra contradicției, căută să se strecoare:

— Beți cafeaua, că se răcește, întâi, și să-l lăsăm pe vărul meu Felix, că e rușinos. E aici un caz de rudenie pe care nu pot să vi-l explic.

Domnișoara de la pian răsfoi notele Otiliei, dându-le și cu piciorul, spre necazul lui Felix:

— Ce de mai note muzicale, și tot lucruri pretențioase! Domnișoara dumitale nu e deloc frivolă.

— E pianistă mare, domnule, protestă Stănică, studiază la Paris.

Domnișoara se uită distrată la el, apoi începu să cânte rău, cu intermitențe, *Songe d'automne*.

Colegul uscat se aplecă familiar peste umărul cântăreței și-și lipi, cu concursul acesteia, obrazul de obrazul ei. Cealaltă domnișoară se dădu jos de pe pervazul ferestrei și începu să valseze.

— Dansezi? întrebă ea pe Stănică.

— Tinerețe, tinerețe, parcă sunt iar student! exclamă Stănică, privind semnificativ spre moș Costache și se prinse în vals cu studenta. Aceasta întrebă pe bătrân peste umărul lui Stănică:

— Moșule, nu mai ai o țigară? Bătrânul, înspăimântat, bulbucă ochii mari, nerăspunzând, apoi la

o întoarcere a fetei se strecură pe ușă și dispăru.

— Unde e moșul? întrebă aceasta fără tact. Ce, moșul e supărăcios?

Însuși Stănică își dădu seama că limbajul acesta era cam prea nepotrivit, și făcu semn domnișoarei să tacă. Îi spuse mai încet:

— Unchiul meu e cam bolnav, nu trebuie să-l supărăm.

— De bolnav, e bolnav, n-ai grijă dumneata, replică fata, nepăsă-toare. Are un gât congestionat, ceva de speriat! Mult n-o duce așa.

— Crezi? întrebă Stănică mai mult interesat decât speriat sauscandalizat de cinismul fetei.

— Dumneata, domnule Felix, zise domnișoara de la pian, îmi faci impresia că nu te simți bine cu noi. Ești cast, nu suferi tovărășia femeilor?

— Ba da, ba da! spuse automat Felix.

— Ce vorbești, sări Stănică, vărul meu să nu sufere femeile?! Phii! Eun cuceritor de marcă. Dacă v-aș spune eu ce are el la activul lui, v-ați schimba opinia.

— Bolnav ai fost vreodată? întrebă serios domnișoara de la pian.

Toți izbucniră în râs (e drept, Stănică mai puțin), în vreme ce Felix rămase înmărmurit, nevoind să înțeleagă.

— Vai, dragă, ce ochi face! spuse autoarea spiritului către ceilalți, ca și când Felix ar fi fost un intrus amuzant în propria lui casă. *Il faut absolument le deniaiser!*¹.

Propoziția franceză jigni și mai mult pe Felix, fiindcă presupunea din partea domnișoarei presupoziția că el nu înțelegea. Urî numaidecât pe toți și tremură de mânie, mai ales că văzu cum Domnul, după o

¹ Trebuie să-l "inițiem", neapărat! (fr.—n.red.).

scurtă cercetare cu ochii, strivi mucul de țigară în farfurioara sfeșnicului pianului. Domnișoara încercă la pian *Tu ne sauras jamais*.

— Micule, zise ea întorcându-se către tip, ce dulce e bucata asta! Cei doi se sărutară fără jenă, prelung și ostentativ.

— Voi vă sărutați? se miră cealaltă domnișoară. Asta e trădare, domnule Rațiu, zise și ea lui Stănică.

Acesta se prezentă ofițerește, foarte emoționat, și probabil s-ar fi pretat falselor demonstrații de libertinaj ale fetei dacă n-ar fi auzit trântitul unei uși. Felix fugise din odaie.

Într-adevăr tânărul suferea. Avea impresia că profanase un sanctuar, că batjocurise imaginea Otiliei. I se păru că aude, pe când trecea prin apropierea ferestrei deschise: "Dar n-am știut că se supără!" Era așa de surescitat, încât nu știa bine ce să facă. Porni cu capul gol pe stradă. În urmă, simți pași și se auzi chemat de Weissmann. Când fu lângă el, acesta îi spuse foarte încurcat:

— Eu n-am nici o vină, îți jur pe iubirea mea. Eu nici nu-i cunosc pedumnealor decât din vedere.

Domnul Stănică ne-a adunat. Ne-a spus așa, că e îngrijit de tristețea ta, că ai suferit mari decepții în dragoste și vrea să te distreze, să te inițieze în adevărata viață studentească.

Felix se rugă de Weissmann să-l lase singur, și el se plimbă pe străzile singuratice din cartierul Antim, ieșind apoi în strada Rahovei, până ce se liniști. Când se întoarse, nu mai era nici un student în odaia cu pian. Sus, în odaia lui, găsi pe Stănică. Individul începuse să-l agaseze.

— Iubite domnule Felix, zise acesta pompos, te rog să primești scuzele mele cele mai solemne. De aceea am așteptat aici. Ai avut dreptate, perfectă dreptate. Pe tipi i-am expediat numaidecât, le-am dat a înțelege că aici nu e ce cred dumnealor. Eu însumi, îți mărturisesc, am fost indus în eroare.

Mi-au spus că te cunosc, că așa și pe dincolo. Dacă știam, nu-i aduceam. Dar, domnule (se scandaliză el), ce stricăciune, ce lipsă de creștere! Asta e noua generație! Păi, domnule, pe vremea mea fetele erau sfinte! Olimpia să se maimuțarească în halul ăsta?! Am adorat-o, am cultivat-o, și nu m-am apropiat de ea decât când mamă-sa mi-a încredințat-o cu mâinile ei (în realitate fusese,

precum știa și Felix, altfel). Astea sunt intelectuale! Rușine! Nu-i vorbă, intelectuală este și Otilia, dar ce fată, ce gingășie! Eu, când tot glumesc că o iei pe Otilia, în fond îmi trădez o dorință lăuntrică: s-o iei odată cu adevărat. Da, domnule, dumneata ești tânărul curat la suflet, și ea e un crin. Luați-vă și fiți fericiți!

Felix scăpă cu greu de Stănică. Acesta trecu și la Aglae, și denatură lucrurile după metoda lui, adăugând (ca să se răzbune că i se stricase combinația cu studenta) că Felix e un băiat bun, dar nesociabil. Apoi își aduse aminte de verdictul medicinistei și adăugă:

— Apropo! Știți că am pus pe doctoriță să-l examineze pe moșCostache, mi-a venit mie o idee. Ei bine, e bolnav rău, săracul, nu vă uitați pe dinafară. Dacă m-aș lua după doctoriță, apoi atunci e grav de tot (Stănică spuse “grav” cu intonația cu care ai zice “strașnic”), îl pierdem și pe el, săracul, firește, dacă nu-l îngrijim. Eu zic că ar fi bine să vă împăcați.

— O să văd eu ce fac și cu el! zise Aglae gânditoare, desfăcândcapacul ceasului de aur și pocnindu-l iarăși la loc.

XVI

Oroarea lui Stănică împotriva studentelor nu era chiar în totul simulată. În fond, el era un sentimental cu instincte casnice, bucuros de a se vedea înconjurat de o numeroasă familie. Din păcate, sentimentalismul lui familial se complica cu o mare lăcomie de a-și face o situație prin familie, de a moșteni, de a căpăta. În ascendența lui se aflau, pe cât se putea ghici, albanezi veniți de-a dreptul de peste Dunăre și numiți, mai dulce, “arnăuți” sau, cu totul eufemistic, “macedoneni”. — Moșii mei au fost negustori, oameni de acțiune, de la ei am eugroaza de a sta pe scaun, la un birou. Jos funcționarismul!

Raza operațiilor acestor moși se deducea din vorbele lui Stănică a fi fost Oborul. El vorbea câteodată, copleșit de amintiri, de cuptorul plin cu pâini, de șuri cu saci de grâu, de cai, de harabale, de câmpul lui Eliade. Se putea presupune, fără greutate, că părinții și moșii lui fuseseră brutari. Apoi rămăsese orfan, el și cu mulții lui frați, și pomenea de un mare morar, cu nume tot balcanic, care i-ar fi crescut. Ba chiar lui personal i s-ar fi făcut propuneri strălucite.

— Domnule, unchiu-meu a vrut să mă trimită la Paris, cu copiii lui, să fac școala acolo, și n-am primit. Prostie. N-am vrut să mă înstrăinez, fiindcă aveam suflet curat. Unde mai sunt încă o dată copil, c-aș ști acum ce să fac! Eram om și jumătate azi, ce mai vorbă, eram bogătaș!

Adevărul este că Stănică avea simț familial și că familia lui împărtășea acest sentiment. Din numele pe care le pronunța reieșea că avea încă frați și surori în număr mare, precum și numeroase rude de a doua categorie. În convorbirea lui, expresiile “unchiu-meu”, “mătușă-mea”, “moșu-meu”, “soră-mea” apăreau cu nota fanatismului. De sărbători, Stănică arunca la cutie un pachet de felicitări și primea

el însuși un morman. În casă la el, însă, nu venea nici o rudă. Pentru ce? Olimpia dovedise un caracter acru și declarase de la început că e sătulă de rude. Astfel, Stănică nu fusese în măsură de a o prezenta multelor sale rubedenii, ceea ce îl jigni în adâncul sufletului. Lipsind această formalitate de deferență, rudele lui, surori, frați, unchi, mătuși, cumnați și cumnate, refuzară să-l viziteze, fără ca totuși să-i facă vreo aluzie oricât de puțin malițioasă asupra Olimpiei, și amintind mereu în chip cordial, în corespondență, și de ea. Poate că unele dintre rude ar fi consimțit în cele din urmă să-i calce în casă, dar Stănică rezista el însuși și nu invita, ceea ce pentru educația excesiv formalistică a familiei lui era decisiv. De fapt, lui Stănică îi era rușine să-și publice căsătoria și, oricât el însuși ar

fi fost fără prejudecăți, sângele vorbea în el ca în toți ceilalți. Iar pentru toți ceilalți, căsătoria unui bărbat trebuia să fie condiționată numai de avere. Fetele, ca să ușureze pe părinți, puteau să se mărite și mai rău, dar un bărbat ca Stănică, cu carte, niciodată. Acest punct de vedere, devenit disciplină, pact al neamului, era susținut cu îndărătnicie, mai cu seamă de femei. Prin urmare, Stănică, în ciuda sincerității sentimentelor lui pentru Olimpia, la început, fie și sub formă nestabilă, se simțea vinovat de a fi călcat regula și se temea să înfrunte ochii ironici ai rudelor. Casa pe care o luase de la Simion era o dărăpănătură. Prin avere se înțelegea în familie lucruri fabuloase. Nu toți în familie erau bogați, unii erau chiar cu desăvârșire scăpătați sau de o condiție mai mult decât modestă, mulți erau însă bine situați, mari industriași sau moșieri, sau, în sfârșit, în posturi de comandă bine retribuite, mai degrabă în mari întreprinderi decât la stat. Erau printre ei magistrați, politicieni, dar nici un ofițer. De serviciul militar căutau printr-un straniu atavism să scape toți. Lucru notabil, indiferent de situația lor materială, rudele se aveau bine între ele și nu se disprețuiau. Cei bogați veneau măcar o dată pe an în casa celor săraci, în oraș ruda cu mari relațiuni își lăsa tovarășii de convorbire și întindea mâna rudei cu haina roasă, mic impiepat. Stănică era foarte mândru de rudele lui și circula, cu știrea sau fără știrea Olimpiei, de la unul la altul. Îl opreau la masă oriunde se ducea și, cum rudele lui erau foarte numeroase, ar fi putut mânca două luni în șir gratis, fără să intre de două ori în aceeași casă. Astfel se explică necesitatea pe care o simțea Stănică de a sta de vorbă cu multă lume, de a trece de la o familie la alta, de a afla tot ce se petrece peste tot. Deși sărac, Stănică nu avea grija viitorului, cu atâtea rude solide. E drept că acestea nu-i dădeau bani decât foarte puțini, fără știrea Olimpiei, fiindcă în genere ele nu admiteau ca unii să trăiască pe socoteala altora. Perfect egali în evenimentele capitale ale vieții, naștere, nuntă, moarte, aniversări, unde se adunau în număr considerabil, țineau să rămână despărțiți prin avere. Dar averea nu le dădea orgoliu. Dimpotrivă, cei bogați doreau ca cei săraci să se procopsească și le căutau mijloace, fără să-i silească. Familia avea cultul inițiativei personale. Dacă Stănică ar fi dorit să-și găsească o meserie mai sigură, ar fi căpătat-o fără îndoială. Însă el se mulțumea cu mediocritatea lui liberă și sigură, în așteptarea unei lovituri. Rudele nu-i cultivau lenevia, întreținându-l, dar socoteau foarte legitimă așteptarea lui de a-și face o situație mare și neprevăzută. Familia lui Stănică avea foarte multă asemănare cu familiile domnitoare din Europa. Din acelea fac parte regi și ofițeri săraci, împărătese și obscure soții de conți provinciali. Regii în activitate dau rudelor numeroase un ajutor neînsemnat, câteodată, care nu le scoate din mediocritate, dar le onorează apartamentul sărac cu vizita lor și le acordă cu prisosință atributul de "unchi" sau de "văr". Și acolo meseria lucrativă e socotită ca o eroare, iar legăturile de familie se pun la cale după un examen colectiv. Situația aceasta are avantajele și dezavantajele ei. De pildă, spre a se putea căsători cu Olimpia, Stănică a trebuit să se pună în conflict cu familia, dar aceeași familie îi dădea siguranța pe lume. La Stănică, lăcomia și versatilitatea nu obtenebrau observația morală. Că un bătrân trebuie să moară și să lase averea tânărului, asta înțelegea foarte bine. Ba chiar avea o listă de rude, care, prin decese sistematice, puteau să-l pună și pe el în măsura de a moșteni, deși din cauza prolificității familiei el rămânea o rudă veșnic colaterală. Dar să

arunci în spital un bătrân sau să privezi un copil de succesiune, asta i se părea o infamie. Aglae era pentru el o "viperă", iar Olimpia pierduse mult în ochii lui prin indiferența arătată față de accidentul lui Simion. Și purtarea lui moș Costache, care strica orice previziune, îl irita. Când era în joc interesul lui, Stănică găsea, nu-i vorba, argumente suplimentare. Dacă din înlăturarea lui Simion ar fi tras un profit, ar fi susținut că se făcuse "tot ce era uman posibil" și că acum trebuiau apărate "legitimele drepturi ale copiilor frustrați de uzul bunurilor ce li se cuveneau". Câteodată se înduoioșa la gândul absurd că moș Costache putea să-i lase și lui ceva, și atunci admira "jertfa oamenilor vechi", care se privează de bucuriile vieții ca să facă cu putință "înălțarea tinerilor".

O problemă începuse să devină pentru Stănică, de la o vreme, Olimpia. Dacă o iubea sau nu, este greu de spus, întrucât lui Stănică îi lipsea expresia mai analitică a sentimentelor. Din purtările lui nu se puteau desprinde decât emoții și o concepție. De bună seamă că atunci când se căsătorise cu Olimpia fusese emoționat. Încercase în mândria lăuntrică de-a face un gest necugetat, romantic, în

dauna intereselor lui. Nu mersese până la căsătorie, fiindcă, își zisese că, după atâta sacrificiu, se cădea să judece matur și să apere existența “fiului său și a mamei fiului său”. A urmat ceea ce știm. Când vorbea de dragoste, de căsnicie, Stănică era totdeauna emoționat exterior. În fundul sufletului, simțea o inexplicabilă plictiseală, o vină imensă, nedeterminată. La drept vorbind, gestul de a se căsători cu Olimpia nu era romantic decât momentan. Stănică crezuse că face un calcul de maestru care nu se uită la bunurile imediate, ci la cele ce pot decurge mai târziu. Informațiile lui, despre moș Costache Îndeosebi, erau strălucite. Nu aflase însă despre Otilia decât ca de o fetiță crescută de milă, dimpotrivă, i se spusese că toată averea era destinată fetelor Aglaei.

Stănică devenise romantic prin eșec și acum era trist, așa de trist, încât i se păru că încearcă toate emoțiile prin care trece un mare izbit de soartă. Gândul obscur de a se scăpa de Olimpia și a încerca o altă lovitură, de data asta bine controlată, cu ajutorul rudelor, îl mai invadase adesea. Nu aproba nici temperamentul Olimpiei. N-o putea învinovați de nimic, însă admirația lui era pentru femeia sprintenă, sociabilă, pe care o înțelegea ca pe Otilia, și ar fi scuzat-o ca pe Georgeta. Ar fi vrut o femeie care “să-l împingă”. A scăpa de Olimpia însemna divorțul. Să dea însă divorț fără motiv era, după concepția lui, o “canalierie”. Olimpia era “mama îngerașului lui mort”. Imposibil. “Nu se întemeiază o patrie fără fidelitate conjugală”. Așa spunea el față de lume. În schimb, întrevedea despărțirea în două chipuri pe care și le prezenta cu plăcere și consolare mental. Se întorcea acasă și găsea pe Olimpia în brațele unui individ. Scena îl zguduia, îl mișca chiar în imaginație. Antipatia lui, visa el, de acolo venea, din presimțirea că Olimpia este o nemernică. El, omul de viitor, căruia i se făcuse propuneri strălucite, făcuse idealism, luase “din dragoste” o fată fără nimic, cu rude mizerabile, punându-se în conflict cu propria lui familie, ca apoi să fie terfelit. Ipoteza aceasta era frumoasă în imaginație. Din păcate Olimpia, placidă, nu-l înșela. Stănică încerca pentru o clipă remușcarea de a bănuia o soție atât de pură. A doua ipoteză pe care o visa era ca Olimpia, ghicindu-i nemulțumirea, să-l cheme și să-i țină acest discurs: “Stănică, tu nu ești făcut pentru viața asta. Ție-ți trebuie o femeie de lume, cu bani, care să te ajute în carieră. Câtă vreme am avut copilul, am tăcut. Acum însă văd că nu mai merge. Nu vreau să te am pe conștiință. Mă retrag cu Aurica. Puținul cât îmi trebuie să trăiesc am.” Tot în închipuire, Stănică încerca să protesteze patetic: “Nu, nu, nu se poate să te las. Tu ești mereu mama copilașului nostru, a lui Relișor. Doar dacă tu nu ești fericită cu mine! Atunci, firește, mă sacrific, mă dau îndărăt din fața norocului tău. Nici așa nu-ți închipui că te voi părăsi. Nu, îmi fac o datorie sfântă să-ți dau și mai departe, de la distanță, ocrotirea mea. “Atât de mult înduioșau pe Stănică aceste ficțiuni, încât se simțea bun la suflet, victima chiar a bunătății lui. Liberat prin aceste două ipoteze de Olimpia, făcea apoi planuri mărețe, fie că noua nevastă era o femeie “consumată”, fie că, mai bătrână, avea o considerabilă avere. Nici Georgeta nu-i displăcea. Era frumoasă, cu relații care erau mai degrabă folositoare decât dezonorante, cu

putințe admirabile de a-l împinge. Firește, Georgeta contrazicea conceptul lui de femeie sfântă, dar dacă în fundul nemărturisit al sufletului tocmai calitatea de curtezană cu trecere îl atrăgea, la lumina conștiinței își zicea că face o faptă minunată: “ar înălța-o pe Georgeta până la el”.

Toată ciuda lui Stănică venea din faptul că Olimpia nici nu-l înșela, nici nu-i propunea să divorțeze, dimpotrivă, îl privea ironic și bănuitor, și, noaptea cel puțin, îl urma în toate escapadele lui.

În ziua când calendarul ortodox prăznuiește pe sfânta martiră Agripina (zi de lucru de altfel), Stănică își aduse aminte că are o mătușă Agripina, la care obișnuia să treacă o dată pe an. Ca să se mai smulgă din preocupările-i grele și ca să ia un contact tonic cu familia lui, fără să spună nimic Olimpiei, porni chiar de dimineață în oraș și se urcă în tramvaiul cu cai din Calea Rahovei, care mergea pe Calea Moșilor. Se dădu jos la Bariera Moșilor și se îndreptă spre Șoseaua Mihai Bravul, spre strada Fundătura Vaselor. Trecu printre butoaie noi și alte ustensile de dogărie, scoase în fața prăvăliilor, printre mormane de rogojini, pe dinaintea prăvăliilor cu lână și plăpumi, și intră în Fundătură, ocolind prin strada Vaselor și strada Mașinii, ca să se gândească mai bine ce felicitare să-i facă bătrânei. Atunci și-aduse aminte că nu i-a adus nimic. Se căută prin buzunar, unde găsi câțiva franci, strâmbă din gură și se întoarse spre Barieră. Acolo dibui o simigerie, intră înăuntru și ceru o pungă cu alune americane prăjite și câțiva covrigi uscați, cu susan, dintre aceia în forma unui

inel de lanț, care se sfârâmă în gură. Aceste produse ale cuptorului plăceau cu deosebire mătușii Agripina. Stănică se întoarse din nou în strada Fundăturii Vaselor, de astă dată pe drum neocolit, și se opri în fața a două case fără etaj, destul de mari și cu tencuiala scorojită, stând de o parte și de alta în fruntea unei ogrăzi enorme, ca două corpuri de gardă în fața curții de onoare a unui palat imperial. Una din case, cel puțin, cu aer de părăsire, deși încă impunătoare, se ghicea că fusese prăvălie, din cauza obloanelor trase. Forma ferestrelor și un pervaz lat de lemn în fața lor, ca o tejghea, dovedeau că fusese o brutărie. Între cele două case, ar fi trebuit să fie un gard, dar nu era decât o poartă în aer, într-o parte. Curtea avea înfățișarea unui han cu case de jur împrejur, vechi și cu încăperi ce se ghiceau prea mari. Latura din fund a patruleterului avea o tindă pe stâlpi de lemn, prefăcută în geamlâc. Curtea era plină de butoaie, de doage, de scânduri scurte de stejar, de papură, fiindcă într-o parte ședea un dogar. Erau și câteva căruțe țărănești cu coviltir. Într-un colț, un individ potcovea un cal prins între trei bare în chip de uluci. Un fel de boltă fusese refăcută și folosită ca potcovărie. Stănică își aduse aminte că, pe când era copil, curtea era plină de căruțe pentru pâine. Mătușa Agripina era sora mamei lui și era măritată după un brutar. Toată curtea era proprietatea ei, și el se juca cu copiii Agripinei, verii lui, ascunzându-se prin unele odăi care slujeau ca depozit de făină și grâu. Lucrătorii le dădeau voie să intre în sala unde dospea aluatul, și le făceau mici pâini pentru fiecare. Lui Stănică i se păru chiar că miroase a cuptor.

“Te pomenești, gândi el, că a luat cineva brutăria și scoate pâine!”

Constată însă că miroseau covrigii din buzunarul lui.

“Cum zboară averile! murmură el, nemulțumit. Toate astea erau ale Agripinei, și acum ea stă cu chirie într-o odaie a caselor ei. Am avut rude putred de bogate, și eu sunt un pârlit, când puteam să fiu milionar.”

Ceea ce murmurase Stănică era adevărat. Agripina vânduse casele ca să-și crească progenitura, și acum trăia din ajutorul pe care i-l dădeau cu regularitate copiii și chiar celelalte rude. Din casa ei însă nu voise să iasă. Îi plăcea la Obor.

Ajuns în fundul curții, Stănică văzu două trăsuri luxoase. Căută cu ochii prin curte și descoperi unul din vizitii particulari.

— A venit și văru-meu Panait, măi Vasile?

— A venit numai coniața, explică vizitiul. “Sigur, își zise Stănică, e bine când ai copii ajunși sus.”

Panait era directorul unei mari fabrici de zahăr și senator sub regim

conservator. Stănică se urcă pe trepte în geamlâc, deschise o ușă și pătrunse într-o săliță în care mirosea grozav a năut și a cafea prăjită.

Apoi bătu puțin într-o ușă, enorm de înaltă și vopsită așa de demult, încât se bășicase de uscăciune, și intră. Atunci văzu acest lucru, care pentru el de altfel nu era o surpriză, că odaia, mai înaltă decât adâncă, era plină de lume. Se duse întâi la un fotoliu cu speteaza foarte înaltă, pe care ședea o bătrână cu fața pătrată, însă cu bărbia ascuțită ca un supliment triumfiular. Bătrâna avea pe cap o scufie împodobită cu jeuri, iar un ochi îl avea stricat de albeață, din care pricină privea pieziș și zâmbea în permanență.

— Sărut mâna, mătușă, o firitisi tare Stănică, sărutându-i efectiv mâna ridicată în acest scop, cele dorite și să ne îngropi pe toți.

— Ba să mă ferească Dumnezeu! Dar ce miroși așa a pâine caldă? Parcă sunt pe vremea când scoteam cuptorul!

— Ei, ce miroase? zise Stănică cu umor. Ți-am adus covrigii tradiționali. Ce poate să-ți aducă un pârlit ca mine, ajuns la covrigi? Uite și alune.

Bătrâna luă covrigii, foarte încântată, și începu să ronțăie monoton.

— la să văd, cine mai e pe aici? continuă Stănică ridicând capul.

Pe un pat bătrânesc, înalt și lat, cu multe suluri și perne, dar fără tăblii, ca paturile țărănești, ședea

îngrămădite vreo cinci fete de vârste felurite, de la cincisprezece la douăzeci de ani. Fetele erau îmbrăcate bine, chiar luxos, iar după față arătau a duce o existență fără griji. Erau nepoate de ale Agripinei, fiice a feluriți copii, toți foarte bogați, crescându-și copiii cu guvernantă. Însă copiii nu se rușinau să vină la Agripina, unde de altfel părinții îi obligau să facă măcar o vizită anuală. Fetele râdeau și mâncau năut, amestecat cu alune, dintr-un fel de grea cupă de aramă.

— Ce faci, Lili, ce mai faci, Lucia, ce faci, Lica? Întrebă familiar, făcând semn cu mâna, Stănică, satisfăcut.

— Bine, unchiule! Dar dumneata n-ai mai venit pe la noi.

— Nu pot, dragă, se posomorî Stănică, viața mea trece prin momente decisive, Ori, ori...

— Tu totdeauna treci prin momente decisive. Așa ești tu, cu gura mare. De când te-ai însurat, te-ai înfundat nu știu pe unde, la soacră-ta. Vino să-ți facă Costică un loc la fabrică.

— Nu mă fac eu, dragă, slugă, la vârsta asta. Poate dă Dumnezeu și dau o lovitură.

Persoana căreia îi vorbea Stănică era o cucoană mai degrabă tânără, dar bine hrănită, îmbrăcată cu lucruri scumpe, care nu speriară pe avocatul nostru. Doamna, dimpotrivă, tăcu, ca să nu-l supere. Hotărât, Stănică avea autoritate în familie. În mirosul de năut, el distinse efluviile unui parfum.

— Cine miroase așa a parfum? Tu? se adresă el doamnei bogate, care-i era verișoară. Cu ce dai?

— Uite cu ce dau! și doamna scoase din săculeț o sticluță ca un bloc de cristal.

— Ad-o-ncoace! comandă Stănică și, punând mâna pe sticluță, o varsă pe haină.

— Stănică, țipă doamna, ești nebun? Cu asta se dă numai puțin.

Stănică însă voia să se bucure o dată și bine de bețiile parfumului scump.

— Ce vă pasă, zise el ironic, vă jucați cu banii. Mama ei de viață! Când oi da de filon, mă scald în șampanie. Dați-mi niște bani, că mi-am cheltuit ultimele resurse pe covrigii tantei Agripina.

Agripina asculta mulțumită discuția și ronțăia.

— Cât să-ți dau, Stănică? întrebă verișoara.

— Ce să-mi dai? Am zis și eu, așa. Parcă tu ai bani? Bărbatu-tău te ține din scurt. Să-ți văd geanta. Stănică luă într-adevăr geanta, privi în ea, mișcă admirativ din cap, luă câteva piese pe care și le strecură în buzunar și-apoi înapoie geanta verișoarei, decretând:

— Nu minte, are!

Pe un scaun ședea, în apropierea unei ferestre înalte ce dădea înspre pălimar și curte, și care revela grosimea extraordinară a zidului, un domn bine îmbrăcat, cu o perla în crăvată. Era ceva mai în vârstă decât Stănică și amintea puțin pe Pascalopol, fără să aibă finețea

aceluia. Era proprietarul unei mori, milionar și senator. Stănică văzându-l, îi făcu semn fluturător cu mâna și-l întrebă foarte familiar:

— Ce faci, mă Toadere?

Interpelatul nu se supără și răspunse simplu:

— Bine, Stănică, dar tu?

Stănică făcu semn cu mâna că e dezastru și privi către ceilalți din odaie, făcându-le salutări cu mâna, fără să-i mai onoreze cu vorba.

— Ascultă, mătușa Agripina, zise Stănică, privind prin odaie, totnu te mai descotorosești de vechiturile astea?! și începu să examineze odaia.

Zugrăvită cu mari flori de un verde-întunecos, învechit, odaia, prea mare, părea goală. La fereastră erau câteva ghivece cu cerceluși, rezemați de câte o scărnică de așchii. Cea mai mare parte din peretele de la răsărit era acoperită de icoane de toate mărimile, în fața cărora atârnavă, cu sârme legate de tavan, trei mari candelă de biserică. Peretele din dreptul patului era acoperit cu două imense rame care colectau mulțime de fotografii format vizit, de nuanță cafenie, în genere făcute de Waber și de Gerstl. În șiruri egale, ca niște fronturi, erau de față acolo toți membrii numeroasei

familiei. Stănică, aplecându-se asupra patului și sprijinindu-se cu mâinile de umerii fetelor, examină cu atenție un cadru, până ce descoperi ceea ce căuta.

— Uite, Lili, zise, ăla sunt eu!

Și arată un băiețuș cu pantaloni scurți, trecând de genunchi, cu surtuc de om matur, cu părul lins, despărțit printr-o cărare laterală, însă cu capetele inegale, parcă smulse. Părea un băiat timid, curățel.

— Erai drăguț, unchiule! zise fata.

— He-hei, se mândri Stănică, eu am fost ceva în viața mea!

Peretele dimpotriva ferestrei era acoperit, până sus, cu un raft ca acelea pe care se pun pâinile în brutării. S-ar fi zis că Agripina îl scosese chiar din prăvălie, dacă lemnul gol n-ar fi fost mascat de bucăți de cașmir vechi și de broderii grele. Rafturile erau pline cu vase, pahare, ustensile de bucătărie chiar, cărora însă vechimea lor și materialul le dădeau aerul unor obiecte de lux sau cel puțin de muzeu. Într-adevăr, cratițele erau niște tingiri mari de aramă, cu capace conice ca niște scuturi. Numeroase tăvi de aramă, puse una într-alta, în ordinea mărimii, ibrice, căni, bizare piulițe, toate de aramă sau alamă, făceau din raft o vitrină de muzeu. Erau acolo, așezate în vrafuri, farfurii cu fine desene negre în tuș, semănând cu niște litografii. O serie înfățișa un soi de păuni zburători, amestecându-se cu fluturii în foile unor trandafiri. Marca de serie a acestor farfurii era "Asiatic Pheasant". Unele farfurii întinse, de servit, frumoase ca niște dantele, reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă cu ornamente rococo, dusă, cu șase vâsle lungi de galeră și, în același timp, cu o prăjină venețiană, de câțiva marinari în costume englezești, stil 1820. În barcă se afla un pavilion chinezesc. În loc de nuferi, pe lac creșteau trandafiri. Barca se îndrepta spre o fântână rococo, în marginea căreia, pe o scoică, ședea un Neptun întunecat, încoronat ca un rigă de cărți. În fund, se zăreau o peluză englezească și un castel. O statuie, înfățișând un ins cu redingotă, ridica mâinile spre pajiște. Un podeț venețian ducea de la peluză către o insulă, unde se ridica o biserică de cel mai pur stil gotic anglican. Marca de serie era "Fountain Scenery". Câteva cuvinte arabe dedesubt rămăseră nedescifrate de Stănică. Erau și altele ceva mai noi și mai stângace, însă tot așa de ciudate. În locul trandafirilor, atârnavă ciucuri de flori verzui de laur. Pe o lagună trecea un fel de gondolă încărcată cu marinari, părând niște piei-roșii și având unelte de pescuit. De jur împrejurul lagunii se ridica creste mari de munți înzăpeziți, poate niște fiorduri. Nori grei se îngrămădeau în jurul lunii pline. Iar pe o insulă, o mare biserică gotică cu turnuri moscovite își înălța vitraliile albe de lună și zidurile negre în mijlocul unei vegetații luxuriante, în ciuda răcelii de Septentrion a priveliștii. Alte farfurii erau așa de înflorite cu albastru-intens de Prusia, încât apăreau ca niște enormi iriși. Recipientele de băut ale Agripinei erau și mai curioase. Stănică începu să le cântărească în mâini.

— Uite, așa se făceau lucrurile altădată! constată ca și în anulcelălalt, în aceeași împrejurare. Agripina nu mai avea un serviciu întreg de cristălărie, dar avea unele exemplare din toate. Avea, de pildă, pahare grele, ca făcute

dintr-un singur bloc șlefuit pe câteva laturi, pahare groase cu pereții găuriți de ochiuri mari în chipul fagurelui, cupe de cristal, cu coadă, asemeni unor bombe, tăiate în flori și grătare, aducând aminte de fructul ananasului, părând mai degrabă operă de bijutier decât de sticlă. Cele mai frumoase ședea pe o bază masivă de cristal, tăiat în ovule clasice, se subțiau apoi și se redeschideau ca un crin. Rozete de cristal pecetluiau cele opt zone. Apoi, desene fine roșii poleiau tot paharul, conturând tăieturile și desfășurând festoane de trandafiri caligrafici. Stănică nu se mulțumi numai cu cântărirea paharelor, ci le și miroși. Agripina se sluzea de pahare ca de niște borcane, punând în ele, după cum îi venea la îndemână, ținte, sfoară, stafide, nuci curățite. Paharele mirosite de Stănică acuzau enibaharul și scorțișoara. O chesă mare cu capac de sticlă ce s-ar fi putut zice sculptată, și care semăna cu o urnă funerară, era plină de cuișoare.

— Mătușă Agripino, zise Stănică, aș mânca mâncarea aia pe care-o făceai dumneata când eram copil, mâncarea aia grecească, cu enibahar.

— Ce mâncare? zise Agripina, măbind pupila unicului ochi valid.

— Ei, ce mâncare? lei carne tocată, fără vine, și fără miez de pâinesau ou, ca pentru cârnați de vacă (Stănică făcu buze lacome), pui frumușel usturoi tăiat bucățele, sare, piper mult, boia de ardei, enibahar pisat, chimion și puțină apă să fiarbă.

— Nu apă, Stănică, întrerupse doamna bogată, zeamă de supă și grăsimi.

— Exact. Am pus-o eu pe nevastă-mea, dar n-a făcut nimic. Pentru asta se cere să ai instinct, să te naști cu sentimentul enibaharului. Fetele de pe pat strâmbară din nas.

— Ce, sări Stănică, faceți mofturi? Știți voi ce e mirodenia? Ațimâncat voi pătlăgele vinete cu scortişoară?

— Vai! se scandalizară fetele.

— Ba e bun, zise Agripina. Stănică ține minte. Bunicii noștri așagăteau, numai cu untdelemn, cu mirodenii și în tingiri de aramă cositorite. Și mâncau mai mult pește și carne de oaie. Pătlăgelele așa

se fac: cureți vinetele de pielită, ca de obicei, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjești în untdelemn, pui și puțină ceapă tocată mărunțel, pe urmă le așezi în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebuie, pătrunjel, scortişoară și unt de nucă (cum se mânca odată), și înăcrești cu zeamă de lămâie. Și lași să fiarbă.

— Și pe urmă, adaugă Stănică cu apetit, presari pe deasupra tot scortişoară pisată!

— Așa mâncam noi, bătrânii! încheie simplu Agripina ronțăindalune americane.

Stănică își continua ancheta prin rafturi. Se uita acum la ceștile de cafea, multe și desperecheate. Una plină de stafide o deșertă pe gât. Cele mai delicate aveau forma unor boluri de ceai chinezesc, erau mici și zugrăvite cu ramuri subțiri, înflorite. Neavând mâner, erau vârâte în niște picioare ovoluide de aramă, căpătând astfel înfățișarea unor candelă.

— Mătușă, zise Stănică, ce faci cu atâtea cești, dă-mi și mie două, să le țin ca amintire, să arăt și eu urmașilor cum bea lumea cafea altădată.

Aceasta era formula tipică cu care Stănică împruțina rafturile Agripinei. Fără să aștepte răspunsul, el și strecurase ceștile în buzunar. Agripina făcu o invitație enigmatică:

— De, Stănică, cum crezi și tu! Astea le mai am și eu, și pe urmă numai am din ce bea!

— Să fii dumneata sănătoasă, o încurajă Stănică, băgând repede în buzunarul umflat încă două cești.

Stănică sărută mâna Agripinei, făcu semne de diferite nuanțe celorlalți și dădu să iasă. Toader declară că merge și el, și că-l duce cu trăsura până unde vrea. Avocatul acceptă, se sui în trăsura, alături de Toader, și primi alături de el, aproape în brațe, și pe Lili, fata lui Toader și nepoata lui, în jurul mijlocului căreia întinse brațul, de altfel de prisos, ca și când ar fi voit s-o susțină să nu cadă. Vizitiul de casă plesni ușor biciul pe deasupra cailor, și trăsura se rostogoli dulce, fiindcă avea roți cu pneuri. Era un vehicul elegant, căptușit cu velur maron,

prevăzută cu saltele moi de divan garnisite cu broderie. Părul fetei, înfioat în chip florentin pe umeri, își arunca unele fire pe obrazul lui Stănică, gădilat în mod plăcut. La început, Stănică strânse talia fetei automatic, indiferent, acum începu s-o palpeze mai atent cu vârful degetelor, simulând jocul barabanei.

“O fetiță, o scârbă, gândi el, și ce șolduri, ce talie! Domnișoară de măritat în regulă. Serie nouă. Așa e când huzurești. Hrănite bine, plimbate, cum să nu crească?”

— Câți ani ai tu, Lili? întrebă el tare, strângând-o acum cu brațul, oficial. — Șaisprezece!

— Ia taci! se miră Stănică. Ești bună de măritat.

— Chiar vreau s-o mărit, spuse Toader liniștit.

— Serios? sări Stănică.

— Ce te miri? E destul de mare. Și mamă-sa tot la vârsta asta s-amăritat. I-am dat atâta educație câtă trebuie unei femei, și acum să mă lase liniștit să văd și de ceilalți copii.

Nu era o concepție originală. În toată familia lui Stănică fetele se măritau foarte tinere, cu bărbați desemnați de cei bătrâni. Când o fată ajungea la vârsta de paisprezece ani, vorbea în mod liber de măritiș. Atât de tradițională era această normă, încât nici o fată nu se simțea nefericită, dimpotrivă, orice întârziere o neliniștea. Fetele înțelegeau trebuința căsătoriei, nu se îndrăgosteau nebunește și iubeau numai-decât pe bărbatul ales pe calea rațiunii. Nu sufereau de altfel nici o constrângere și, dacă nu le plăcea un tânăr, îl refuzau fără nici o discuție. Luau însă parte, împreună cu familia, la procesul de alegere, își dădeau părerea, o ascultau pe a altora, așa cum faci când cumperi o stofă scumpă. În acest chip, toate se măritau cu oameni bogați sau în stare să devină, preferând aproape cu strictețe marii industriași, marii restauratori sau hotelieri, magistrații care aveau și moșie, mai rar un ofițer, de la colonel în sus, niciodată un profesor, niciodată un intelectual. Fetele erau umblate prin străinătate, vorbeau câte o limbă străină, știau să se conducă în lume și erau încredințate de valoarea clasei lor, nu citeau însă nimic, nu aveau nici un fel de cunoștințe artistice sau literare. Orice intrare pe domeniul acesta era socotită, în chip tacit, ca o dovadă de prost-gust, de proastă origine, și individul imprudent era privit cu mirare, de la picioare spre cap, spre a i se descoperi semnele mizeriei. De aceea, în numeroasa familie, femeile, de la douzeci și cinci de ani în sus (căci domnișoare de vârsta aceasta nu puteau exista), erau mai degrabă antipatice, prin suficiență burgheză și totală, impertinentă mirare în fața cui depășea mijloacele intelectuale sau era sub mijloacele lor materiale. Stănică însuși nu le cam înghițea, fiindcă, deși el nu avea prea mari înclinații intelectuale, afecta totuși a fi “boem”, om ratat “de prea multă simțire și dor de ce e frumos în vață”. Fetele, de la paisprezece la nouăsprezece ani, însă, erau toate drăguțe și simpatice, fiindcă, pe de o parte, prin educație, depășeau nivelul fetelor obișnuite, iar pe de alta, nefiind intelectuale prin tradiție, erau modeste. Lili, de pildă, cu părul ei căzut în cascade pe umeri, cu pălăria de paie largă, cu ochii ei negri, uniți prin îmbinătura sprâncenelor, prin tenul măsliniu, grecesc, era cu adevărat grațioasă. Era un fel de Otilie oacheșă, care însă prevestea că avea să evolueze spre burghezie.

Stănică mai pipăi puțin pe Lili, lăsând tamburinarea dinspre coapsă înspre genunchi.

“Hm, comentă el mental, ce nepoată plinuță am! Ferice de ticălosul care-o s-o ia. Știu că am rude frumoase! Cu așa familie, mă pot mândri!”

— Ei, continuă iarăși tare, ai pus cumva ochii pe cineva, jucăm lanuntă?

Lili ascultă aceste vorbe liniștită, cu naturalețe, doar cu o notă de mulțumire. Toader explică:

— N-am găsit până acum, dar o să găsim. Mi-au dat a înțelege c-arlua-o vreo doi oameni cu stare, de treabă, dar sunt cam în vârstă. Mă gândesc și la asta. O fată de șaisprezece ani nu stă bine lângă un om de patruzeci și cinci. S-a cam dus obiceiul ăsta. Mi-a spus doctorul de casă că n-ar cam fi potrivit, știi, pentru progenitură. Înțeleg ca fata să facă copii.

— Ai perfectă dreptate, aprobă Stănică, strângând iar mâna, nu e bine bătrân, dar nici tânăr de tot. Așa în floarea vârstei, când e omul cu entuziasm și cu experiență, așa ca mine, Toader.

Stănică nu gândise nimic extraordinar spunând aceste vorbe, dar apoi fu străbătut de o idee insidioasă. “Ce mai nevastă, își zise, ar fi ”o fată ca asta” (evită înadins, din scrupul, preciziunea), grecoaică de-a noastră, sănătoasă, fără maimuțărieli. Și ce mai avere are fata asta! Ah, Doamne, de ce m-ai făcut unchi?!”

— Nici nu ne gândim, urmă Toader, numaidecât la un om cu avere. Îi dau zestre destulă. Mai bine un tânăr sărac, dar care să vrea să muncească, să-l țin eu din scurt, să-l introduc în morărit. Face el avere.

Precum se vede, Toader admitea “*le jeune homme pauvre*”¹, numai în branșa morăritului și industriilor agricole.

O idee fulgeră scurt prin creierul lui Stănică, pe care însă n-o exprimă: “Oare mitropolitul-primat nu

poate să dea dezlegarea de căsătorie între o nepoată și un unchi, vorba vine unchi, când sunt în joc interese mari, păstrarea forței unei familii, consolidarea sângelui? În definitiv, ce dacă e fata copilului surorii mamei? Ei și? Dar sângele ei nu s-a înstrăinat prin alianța părinților? În familiile domnitoare asta e ceva curent. Dă-le dracului de prejudecăți, de-aia scade natalitatea. Cu asta și cu paralele ei eu aș popula patria, aș face România Mare.”

Stănică strânse peste brațe sânul fetei și-i zise cu aer părintesc:

— Vezi, Lili, cum ești? Ai ajuns fată de măritat, și pe la unchiul tău nu treci să-l rogi să se intereseze de viitorul tău. Am și eu relațiile mele, experiența mea.

Ideea de a pune la cale viitorul fetei înduioșă atât de brusc pe Stănică, încât îl făcu să deteste numaidecât gândul nemărturisit dinainte. “Sunt un păcătos, își zise, auzi la ce mă gândesc! N-am decât

o scuză, că n-am avut parte de ceea ce meritam.” Stănică lăsă mâna jos, cast, și zise cu taină lui Toader:

— Mă Toderiță, ce nu mai aruncați și voi rugina? Tot moară, tot

¹Tânărul lefter (fr. — n. red.).

moșie, tot fabrică de zahăr. Numai avere și avere. Mai sunt pe lume și alte bunuri, morale, măn-telegi. Lumea evoluează, se subțiază. Să dai tu perlă de fată pe mâna unuia care stă în tărâțe! Mă, am un băiat unic, un giuvaer, rușinos ca o fată mare, deștept, de viitor, băiat de familie bună, băiatul, mă rog ție, al doctorului Sima. Cine n-a auzit de doctorul Sima? Face și el medecina, și e în anul al treilea (Stănică minți intenționat). Are și avere bunicică. Mă, s-au speriat profesorii de el, scrie cărți, are să fie cel mai mare doctor. Ța ajunge sigur la Universitate și la Academie. Mă, și e frumos, de pică. Să am fete, i-aș da două deodată. Tu știi cât câștigă un doctor mare? Colosal! Și ce face? Te-ascultă nițel ici, nițel colo, și-ți ia banii. Pe urmă, cinstea. Madam doctor Sima, profesor doctor Sima. Înalți nivelul familiei, că m-am plictisit tot de moșieri și de directori de fabrici. Să dăm, ceara mă-si, un Eminescu. E tocmai ce-ți trebuie ție, un doctor.

— Pe nevăzute nu pot să mă pronunț! zise cu comică gravitate Lili.

— Știi că-mi plăci! Păi când l-oi vedea, pici jos. Ța sucește mintea fetelor într-un minut (Stănică simți că se contrazice și atenuă), vreau să zic sucește fără să facă nimic, că e băiat serios. Primejdia e să nu vrea el, dar am încredere în gustul lui fin. Când te-o vedea, nu se poate să nu-i plăci. Știi, băiatul ăsta e puțin sub conducerea mea morală, eu îi dau directive în viață, așa că m-ascultă, se lasă sugestionat. Hai să provocăm o întâlnire...

— N-ai decât, zise Toader, n-are ce strica.

Stănică încruntă sprâncenele în chip de adâncă meditație, apoi zise hotărât:

— S-a făcut. În curând aveți știri de la mine. Oprește, mă, că mă dau jos.

Trăsura trasă de cei doi cai lucioși ajunsese în dreptul bisericii Sfântul Gheorghe. Stănică întinse mâna spre tovarășul de călătorie și zise grăbit, fără timiditate:

— Mă Toderiță, dă-mi repede ceva parale, că nu prea am procese.

Să beau și eu din diurna unui senator. Toader scoase repede o hârtie mototolită pe care o ținuse pregătită

și i-o dădu zâmbind, fără strâmbătură de neplăcere și fără emfază. Stănică o luă, sări jos, făcând cu mâna la cei doi, și se-ndreptă spre Lipsani, fără alte ceremonii. De-abia după o sută de metri de mers, scoase hârtia din buzunar și o privi. Era o bancnotă de o sută de lei. Stănică visase absurditatea de a primi o mie de lei.

— Poftim, zise el cu pofidă, aruncă suta, cum aș arunca eu o băncuță. Bani nemunciți.

Stănică cumpără prăjituri de la o cofetărie și porni spre casă. Învârtindu-se cu mintea tot în jurul ideii de căsătorie, se înflăcăra de Olimpia. Mâna pe care o retrăsese cu sentimentul vinovăției de pe Lili voia s-o întindă legal spre nevastă-sa. Credea că o înțelege. În sărăcie, marile sentimente nu se pot dezvolta. Olimpia era și ea femeie, avea nevoie de lux, de rochii, de blănuri. E adevărat că nu era vina lui și că

o femeie trebuie să aibă zestre, însă nici vina ei nu era vina că avea părinți denaturați. Câtă

deosibire între fetele din familia lui și cele din familia Tulea! Sărăcia te face posac, acru. Biata Olimpia! O trăsură să fi avut și facea din ea regină. Cu aceste sentimente generoase, Stănică intră pe poarta "proprietății" lui, înlăturând, pe cât cu putință, privirile de pe fațada strâmbă, culcată pe-o rână, a casei. Voi să intre în marchiza de lemn, aplicată ca o gheretă peste ușa principală, dar se răzgândi și merse spre fund, unde era bucătăria. Îi era foame și voia să știe ce se gătește. Bucătăria era închisă, goală. Pe fereastră văzu mașina de gătit, fără foc. Simți o primă nemulțumire. Intră pe dindos în sufragerie, unde constată că masa era nepusă. Pe Olimpia o găsi în dormitor, îmbrăcată ca de oraș, uitându-se în oglindă.

— Bau! făcu Stănică, cu voință optimist.

Olimpia îl privi liniștită, aproape senină. Stănică îi întinse pachetul de prăjituri:

— Uite, iubito, mi-am permis o mică atenție. Nu te uită Stănică.

— Ce-ai adus acolo? întrebă Olimpia.

— Ce-ți place ție, prăjituri cu cremă.

— Bine-ai făcut! aprobă Olimpia fără exagerare. Cuprins de un val de sentimentalitate, Stănică se așeză în spatele

ei, cu fața spre oglindă, scoase capul mustăcios de după coafura ei și o strânse de mijloc.

— Olimpia mea scumpă, tot ce văd mă întărește și mai mult înconvingerea că nimic nu e mai înalt ca misterul căsătoriei. Iubirea eternă, pentru care părăsești familie, bogății, onoruri.

— Mă strângi prea tare, reproșă moale Olimpia.

— Te strâng ca să simți că ai îndărătul tău un apărător dezinteresat, devotat, pe soțul tău, pe tatăl fiului tău. Pe cine altcineva poți conta? Iubita ta mamă, și soacră mie, vinde tot ce are în casă, vrea să petreacă și să nu mai rămână și altuia un capăt de ață. Socru-meu abia ți-a dat baraca asta, ca să ne asigurăm un adăpost, sub demnitatea ta. Dar n-avea grijă, nu cer decât un pic de iubire, și lasă că-ți realizez eu toate dorințele tale. Rudele? Îți dau voie să le disprețuiești, să rupi definitiv cu ele. Ce-ai avut și ce-ai pierdut? Amândoi, prin iubire, facem un bloc.

Stănică strânse încă de un grad cercul brațelor și sărută pe Olimpia pe lobul unei urechi. — Și, barim sunt proaspete prăjiturile? Că de obicei le iei stătute! observă ea, fără schimbarea glasului.

— Îmi pare rău. Le-am comandat special pentru tine. Numai pentrutine, comoară scumpă. Uite, ți-am cumpărat de la anticar patru cești de cafea antice, notează bine, de-ale strămoșilor, pe care am pus de mult ochii. Vreau să strângem de pe acum lucruri de preț pentru căminul nostru cel nou.

Când Stănică vru să sărute pe Otilia și pe obraz, aceasta arătă puțină plictiseală:

— Dragă, mă-nțepi cu mustățile. Lasă-mă puțin, că sunt supărată!

— Dar ce ai? se alarmă Stănică, așa faci tu totdeauna, la bucuriile și durerile tale eu nu particip niciodată. Olimpia desfăcu pachetul de prăjituri, luă o bucată și începu s-o mănânce încet. Ce faci, scumpo, îți strici apetitul. Nu mergem la masă?

— N-am gătit nimic, servitoarea e dusă la mama. Mănâncă și tu prăjituri.

— Dar ce s-a întâmplat, dragă? observă Stănică, în sfârșit, camiritat, dând drumul Olimpiei.

— S-a întâmplat că Titi iar a fugit de acasă. Unde, și cu cine, știe Dumnezeu!

— Nu mă-nnebuni! exclamă Stănică, lăsându-se pe pat, plin de toate voluptățile senzaționalului.

Și luând și el o prăjitură, începu s-o mănânce, clătinând mereu din cap.

XVII

Felix visă înspre ziuă diguri lungi, pe care se spârgeau mari valuri, debutând cu urlate și scurgându-se sfărâmat cu zornăitul unei grindini de sticlă. Apoi apele se retraseră cu totul, târâtoare ca fumul, și lăsară descoperit fundul mării, care se vedea plin de creste inegale. Cobo-rându-se din zbor asupra lor, Felix văzu că vâfurile de stâncă erau de fapt turla de biserici în care se clătinău clopote de toate mărimile, scoțând valuri de sunete, mai apropiate sau mai îndepărtate. Clopot-nițele se

prefăcură în dansatori, acoperiți din cap până în picioare de zurgălăi, în fața cărora Otilia se învârtea cu niște castaniete în mână. Felix știa că doarme și visează, și se silea să oprească mai mult fiecare metamorfoză. Deodată, însă, ochii îi fură loviți de sulii de lumini, și se recunosc în patul lui, deși nu rupsese toate legăturile cu visul. Curios, valurile de sunete răsunau mai departe, alcătuiind frazele din *Folies d'Espagne* de Corelli. Felix își strânse și mai tare ochii ca să se bucure de vis, însă simți în picior răceala tăbliei patului. Printre genele oboșite de atâta strângere silnică, se zăreau contururile camerei decolorate de prea multă lumină. Simți că era treaz și valul de sunete e o realitate. Sări din pat. O mână ușoară, furtunoasă execută partea *allegro moderato*, scoțând picurături vitroase. Inima lui Felix bătu să se smulgă din loc. Mâna aceasta obișnuită cu fraza clasică, exercitată la muzică înaltă, pasionată în geometrie, era numai a Otiliei. Își apucă lucrurile să se îmbrace, și de nervozitate și le puse pe dos, întârziind operația. În cele din urmă, de bine, de rău, fu îmbrăcat. Fără să se mai spele, cu părul vâlvoi, alergă jos pe scări, apropiindu-se de sursa din ce în ce mai sonoră de armonie. Ușa odăii cu pianul era dată de perete. Înăuntru, ghemuită pe taburet, îmbrăcată însă ca de oraș și cu pălăria

pe cap, Otilia în persoană își legăna moale mâinile pe deasupra claviaturii, îmbătată de sunete, subliniind câte o măsură cu *pan, pan, pan*.

— Otilia! strigă aproape fără voie Felix.

Sunetele muriră deodată, și taburetul, printr-o mișcare bruscă, se suci pe axă înfățișând-o pe Otilia stând turcește.

— Felix! răspunse fata și sări în picioare.

Tânărul se apropie exaltat de ea, și Otilia întinse brațele spre el. Când mâinile îi atinseră umerii, fata se opri puțin intimidată de timiditatea lui Felix. Apoi îl sărută ușor pe un obraz, ușor pe un altul și, în cele din urmă, pe gură. Moș Costache scoase o clipă capul pe ușă și fugi. Otilia îl ținea strâns pe Felix la oarecare distanță ca să-l poată privi bine:

— Felix, mi-era dor de tine. Ce-ai făcut tu atâta vreme?

Otilia merse înspre taburet, reaşezându-se pe el și trăgând după sine și pe Felix, care se lăsă jos pe covor, cu capul în poalele ei.

— Felix, uită-te la mine, ce-ai făcut în lipsa mea? Și fata, apucându-l de bărbie, îi ridică în sus capul. Felix își reînfundă obrazul în poalele ei. Era copleșit de emoție, dar devenit mai matur acum, mai capabil de a-și analiza sentimentele, se sculă și făcu recapitularea liniștit:

— Otilia, ce eram să fac? Te-am așteptat. Eu am crezut că tu mă iubești, am avut încredere în tine, și de aceea când ai plecat pe neașteptate cu... cu...

— Cu Pascalopol, preciză răsând Otilia.

— Da. Când ai plecat, am fost amărât. Nu te-am uitat niciodată, toate gândurile mele au fost numai pentru tine, însă eram demoralizat. Plecarea ta, trebuie să recunoști, era ciudată, nu mi-ai explicat niciodată nimic. Cu toate că o speranță absurdă îmi spunea altfel, în ultima vreme nu credeam că ai să mai vii.

— Ce prost ești!

— Eu am crezut în tine, am fost devotat cuvântului dat (aici Felix avu un scrupul și se opri puțin). Poate am greșit o clipă, sunt gata să-ți

mărturisesc, dar n-a fost nimic serios. O eroare, mai puțin decât atât, o desperare, fiindcă tu nu-mi scriai nimic. Otilia răsă. — Știu eroarea, te iert solemn!

— Ce știi? De unde știi?

— Ei, mi-a spus Stănică! Nu știu cum a aflat că vin, și azi-noapte a fost la gară cu un buchet mare de flori. Bineînțeles, mi-a spus lucruri pentru o săptămână. Mi-a spus și de o aventură a ta cu Georgeta, însă tu știi că eu pot deosebi ce e adevărat de ce e palavră în vorbele lui Stănică. N-am crezut nimic.

— Era totuși adevărat, până la un anume punct.

— Ah, Felix, rămâi mereu un copil! Nu poate fi nimic adevărat din punctul de vedere care ne

privește. Ți-am spus că te iubesc, nu sunt dădaca ta.

Otilia îl trase pe Felix de o mână, așa cum ședea cu genunchii pe taburet, îl sărută, apoi cu cealaltă mână zdrăngăni fantezist pe pian, încheind:

— Va să zică, totul e în regulă!

După puțină gândire, Otilia zise:

— Apropo, am primit o scrisoare foarte caraghioasă de la tantiAglae et compania, însă cineva semna în ea: Isus Cristos. Probabil, în bătaie de joc. Cine să fie? Pe Titi nu-l cred în stare de astfel de originalități.

Felix fu de părere că nu putea fi decât Simion, care devenise, într-adevăr, Mântuitorul. Otilia se arătă profund impresionată de nenorocirea bătrânului, fricoasă chiar.

— Felix, întrebă ea, e posibil ca cineva să înnebunească așa, dintr-o dată?

Felix asigură că nu, și că Simion era, propriu-zis, bolnav organic. Otilia păru convinsă și adăugă:

— Așa spune și Pascalopol.

Tânărul se încruntă:

— Otilia, zise el, eu n-am nimic cu Pascalopol, dimpotrivă, îi sunt chiar îndatorat. E un om așa de simpatic, încât nu mi s-ar părea deloc nepotrivit ca o fată ca tine să-l iubească.

— Aha! făcu ironic Otilia.

— Însă, recunoaște și tu, că totul e ciudat și că cea mai tare credințășovăiește. Te-ai dus la Paris și ai stat atâta vreme cu Pascalopol. În ce calitate? Îl iubești? A crede asta înseamnă să nu mai cred în vorbele tale. În tot cazul, el trebuie să te iubească. Pentru mine, Otilia, ai început să devii o enigmă. Și Pascalopol, și eu suntem îndreptățiți să credem că ne iubești și, totuși, nimeni nu știe sigur. Te rog, Otilia, spune-mi sincer, nu mă face să sufăr! De ce te duci mereu cu Pascalopol, de ce te porți cu el în așa fel încât să-i trezești speranțele?

Otilia se răsucise încet pe taburet și cânta la pian, fără să răspundă.

Felix lăsă capul peste claviatură, cu băgare de seamă, ca să nu rănească degetele încăpățănate ale Otiliei, și îngenunchind lângă ea, îi cuprinse picioarele.

— Otilia, te rog, e adevărat ce spune lumea, că te-ai logodit cu Pascalopol?

Fata se uită blând și lung, cu ochii ei albaștri, în ochii lui Felix, și spuse simplu și liniștit:

— Nu e adevărat, Felix. Acum ești mulțumit?

— Ar trebui să fii mulțumit, și totuși, este ceva care mă lasă înîndoială. Va să zică, tu ești capabilă să dai unui om ca Pascalopol credința că-l poți iubi, fără să fie adevărat.

— Pascalopol, zise Otilia, puțin cam iritată, nu crede că-l iubesc. El se poartă cu mine așa cum s-a purtat de când eram mică, de cinci ani. Mi s-ar părea curios să fie altfel. Am venit acasă veselă, și mă întristezi din nou.

— Otilia, regretă Felix, iartă-mă, n-am voit să te supăr. Ți-am spus cu sinceritate ce-am gândit în lipsa ta.

— Felix, imploră Otilia, de ce nu vrei tu să fii cuminte? Am atâtea să-ți spun! Haide cu mine sus.

Și fata, apucându-l de mână, ca de obicei, îl trase și începu să alerge cu el pe scări în sus.

În odaia Otiliei, pe pat, erau deschise două geamantane noi. Fata aruncă cu furie toate lucrurile de deasupra, spre a găsi ceva, și în sfârșit scoase un morman de cravate și unul de fotografii.

Cravatele le aruncă pe toate în jurul gâtului lui Felix, care însă n-avu vreme să le admire, fiindcă Otilia îi trecea, una câte una, fotografiile, în care erau fixate momentele mai tipice ale petrecerii ei în Franța. Curios, Pascalopol lipsea sistematic din aceste scene, ceea ce se explică, spunea Otilia, prin faptul că fotograful era chiar Pascalopol. Bucuria intimității le fu tulburată de apariția lui Stănică.

— Ei, zise el triumfător lui Felix, nu ți-am spus eu că are să se întâmple ceva extraordinar în curând? He, hei, Stănică e totdeauna bine informat. Știți c-am făcut pe detectivul. L-am găsit pe Titi.

— Unde e?

— E acasă, îl tratează soacră-mea cu zeamă de lămâie.

Stănică povesti scurta odisee a lui Titi. Nu fusese decât o banală escapadă. Titi se întâlnise cu Sohațchi, care îl bătuse pe umeri amical și-i făcuse teoria obiectivității. Între ei, zise el, nu putea fi nici un conflict. Ce fusese între Titi și soră-sa, nu-l interesa. Sunt lucruri care se întâmplă des, fără ca prin asta să se rupă legăturile dintre prieteni. Ei, în definitiv, n-aveau decât păreri bune despre el, și chiar Ana, “pe onoarea mea”, a regretat că s-au certat. Cum? Un bărbat cu o femeie, care au trăit împreună o vreme, trebuie să-și scoată ochii? Sohațchi reînvie amintirile de școală, ce plăceau atât de mult lui Titi, îl trată cu vin și-l ameți atât de bine, încât îl duse acasă la ei, la fostul lui cămin. Acolo, culmea, dădu ochii chiar cu Ana, care îl primi foarte jovial. Era măritată din nou, dar soțul avea casă în oraș. Acum avea să vină și el aici s-o ia. Titi se sperie, însă toți îl asigură că nu e nimic, că, dimpotrivă, noul soț zisese: cum se face că nu cunosc eu pe Domnul Tulea, fostul tău bărbat? Aș fi onorat, am auzit că e pictor de seamă și băiat de familie bună. Ana merse până acolo încât, în grabă, oferi lui Titi câteva mici atenții de ordin erotic, de care acesta era atât de lipsit de multă vreme. Veni și soțul, se arătă încântat și generos, comandă de băut, se scandaliză la ideea ca Titi să plece așa de repede și, când după o noapte de băutură, constatară că s-a făcut ora patru dimineața, toți sfătuiră pe Titi să rămână până se face bine ziuă. Soțul dispăru, și Titi avu, pentru două ore, iluzia că este iar căsătorit. Ce urmărea Ana? Stănică pretindea că sunt la mijloc planuri infernale. În fond, se pare că nu era nimic altceva decât o lipsă de ținută morală, de mică burghezie, amestecată și cu speranța ascunsă de a trage un mic folos. După ce se despărțise de Titi, Ana începuse să se slujească de amintirea lui ca de o distincție. Fiindcă auzise vorbindu-se de Otilia, de moș Costache și de ceilalți cu nuanță de respect burghez, se simți datoare să explice lumii că-i cunoaște, doar a fost căsătorită cu Domnul Tulea, dar a fost nevoită să se despartă prin bună înțelegere, fiind interese mari de moștenire, care nu se pot spune. Ana inventă fel de fel de absurdități în privința asta. Noul soț, care era un om de aceeași mentalitate, îi bătea în strună. Erau toți oameni pentru care orice cunoștință era prețioasă, fiindcă poți să te lauzi c-o ai, și a căror unică petrecere în viață era de a vizita azi pe unul, mâine pe altul. Sohațchi ar fi socotit cunoștință și pe acela cu care s-ar fi bătut, după terminarea conflictului, atâta sociabilitate era în el. Odată, călcat pe picior, înjurase pe drum pe un individ, care răspunsese și el cu multă culoare argotică. Sohațchi uită incidentul, dar ținu minte figura, și într-o zi apucă pe individ de braț, vorbi cu el, îl invită într-o bodegă mirându-se mereu de unde-l cunoaște. Chestiunea se lămură, dar rivalii efemeri rămaseră prieteni. Familia Sohațchi era, cu toate ridicările prin profesii, încă de structură mahalagească, recalitrantă la răceala protocolară, încât e foarte cu puțință ca numai acesta să fi fost tot misterul reținerii lui Titi. Însă Aglae, puțin complicată sufletește, dar cu purtări de familie veche, fu implacabilă. Pe Titi nu-l învinovăți deloc că acceptase invitația, ci blestemă pe Ana și toată stirpea ei c-au îndrăznit să amețească un băiat slab, scăpat de sub ochii “mamei lui”. Îl sui pe Titi care, în fond, satisfăcut fiziologiceste, se simțea bine, în paț, îi puse în jurul capului felii de cartof, îi dădu tisane și-i recomandă ca, altă dată, să fie mai prudent. Aglae luase în stăpânire desăvârșită pe Titi, având aerul de a spune că, fără ea, Titi e un nefericit.

Otilia râse și întrebă ce fac ceilalți. Stănică îi comunică cum că toți o iubesc superlativ și regretă c-au jignit-o, și mai ales îi transmise dorința Aurichii de a o vedea. Otilia n-avea nici un fel de fiere și uita repede răutățile altora. Consultă din ochi pe Felix și zise că niciodată n-a fost supărată, ceea ce determină pe preagrăbitul Stănică să dispară numaidecât și s-o aducă pe Aurica. Toată extraordinara revoluție sufletească a lui Felix, la apariția ca din vis a Otiliei, începu să fie amărâtă de aceste întrevederi, care îi păreau ceva din drepturile lui. Otilia intuitiv nemulțumirea lui Felix și-l mângâie repede și pe furiș pe o mână, în sensul că de el va avea ea grijă mai târziu. Aurica intră în odaie aproape umilită, sărută pe Otilia pe amândoi obraji și păru să nu mai aibă nimic din răutatea ei. Slăbise și mai tare, gropi mari, vinete îi înconjurau ochii, și era o mizerie s-o vezi vopsită violent pe față, ca să pară tânără. Otilia fu pe loc înduioșată și, fiindcă simțea lipsa până și a răului dacă se obișnuise cu el, revederea verișoarei o bucură. Îi mulțumi de

cartea poștală și de scrisoare, făcând-o să-și lase capul în jos, și atunci Stănică și Felix își dădură seama că Aurica scrisese pe furiș o scrisoare Otiliei. Scoase din geamantan niște nimicuri, o sticlută de parfum, un guler scrobit de broderie (se purta atunci) și le dădu generos Aurichii, deși nu avusese intenția aceasta, și lucrurile le cumpărase pentru ea. Aurica începu să plângă, urâțindu-și toată fața. Nu plângea de căință, ci din nervozitate. Dacă s-ar fi analizat, ar fi descoperit că invidia pe Otilia ca întotdeauna, însă acum invidia se prefăcuse în sentiment de înfrângere, în casa ei. Apăsând, fără tact, pe partea cea mai dureroasă a sufletului ei, Stănică îi declamă aceste ineptii:

— Aurico! Nu mai plânge, că Stănică veghează. Viitorul tău abia acum începe. Am pentru tine niște partide strălucite.

Aurica, însă, încetase numaidecât să plângă și examina cu lacomă curiozitate obiectele Otiliei. Acum fu ea aceea care aruncă o vorbă neplăcută:

— Și când sunteți deciși să faceți nunta? Întrebă în mijlocul unui oftat cu tril, ca după plâns.

— Nuntă? Cu cine? Întrebă mirată Otilia, observând paloarea subită a lui Felix.

— Cu... Pascalopol! zise, cu o reală nevinovăție, Aurica.

— Ah, se supără Otilia, m-ați înnebunit cu Pascalopol ăsta! Am început să-l urăsc, săracul! Cine v-a spus că mă mărit cu Pascalopol? E

o vorbă fără sens. Înainte nu vă mirați deloc când Pascalopol mă ținea pe genunchi, și acum, că sunt nubilă, trebuie neapărat să vedeți lucruri suspecte. S-a obișnuit cu mine și cu noi toți, cum ne-am obișnuit și noi cu el. Asta e tot. Nu mă pot lipsi de el, cum nu mă pot lipsi de papa. Dacă asta trebuie neapărat să ducă la nuntă, atunci nu mai știu ce e prietenia și mai ales respectul. Aș vrea să descopăr că mama îl înșela pe tata, că Pascalopol e tatăl meu adevărat. Atunci aș fi, în sfârșit, eliberată. Aș putea să-l iubesc în tihnă pe bietul meu Pascalopol, fără insinuații.

— Să fac eu cercetări! se offeri Stănică. Otilia strigă lui Felix:

— Dragă, dă-i o crăvată, din partea mea, ca să nu mă mai persecute.

— Cum! sări Stănică. Ai cravate? Și smulse tot mormanul de pe umărul lui Felix:

— Faine! Minunate! Adevărat pariziene. Otilia fu sărutată, cu un țoc sonor, pe frunte.

Stănică dădu să fugă pe ușă cu cravatele, dar Otilia îi smulse câteva din ele:

— Nu toate, Stănică, ce faci? Mai sunt și alții.

— Care alții, se rătoi Stănică, care alții? Eu pentru tine mi-am pus liniștea sufletească în joc, am făcut aici fapte mari, cu modestie, în tăcere. Vei vedea tu ce merit de la tine! Am să-ți spun o chestie teribilă, dar nu acum. Lasă, că Felix se duce el singur la Paris, vă duceți amândoi, nu mai faceți pe misterioșii. Am știri pozitive. Chestia e studiată, hotărâtă.

Abia seara târziu, Otilia scăpă de toți și, așezată după modelul ei pe sofa, în fața lui Felix, pe care-l chemase, îi povesti toate măruntele bucurii ale plimbării, mestecând, din când în când, câte o bomboană și dând și lui Felix. Acesta asculta și contempla. Otilia se rotunjise puțin la față, așa încât forma osoasă a capului ieșea și mai bine în evidență, devenise mai lucioasă, mai feminină, fără să-și piardă aerul copilăresc. Ochii îi erau mai ardenti și, în genere, ținuta ei era mai sigură. În vorba și gesticulația ei se citeau o stăpânire deplină, o maturitate enigmatică. Cu toată exuberanța fetei, Felix se simțea inferior. În ochii Otiliei mocneau judecăți despre viață și despre el, hotărâri îndelung meditate, ironii. Asupra unei astfel de fete, nu putea avea nici un fel de autoritate, seriozitatea ei îl paraliza. Oricât compararea i se părea jignitoare, se gândea la Georgeta. Aceea părea și ea emancipată, liberă în mișcări, protectoare și avea și ea detestabilul tic de a-l apuca de bărbie ca pe un copil. Și, cu toate acestea, în ochii ei se citeau o totală neîncredere în puterile ei feminine și un respect nesfârșit pentru bărbat. Nimic în purtarea Otiliei nu era agresiv sau arogant, gesturile și cuvintele ei erau pline de grație, însă totul respira prea multă inteligență. Otilia trăia cum cânta la pian, zguduitor și delicat, într-un tumult de pasiuni, notate precis pe hârtie, stăpânite și justificate. Otilia părea că "știe multe" și intimida pe bărbat, iritând pe femei, care în genere dușmănesc pe orice femeie independentă față de bărbat. Moș Costache, Pascalopol, Stănică, Felix însuși n-ar fi

îndrăznit să contrarieze pe Otilia. O scurtă oboseală a ochilor, o ducere a mâinilor la tâmpile, ca un reproș, împietrea pe cauzatorul presupus al supărării și-i dădea sentimentul catastrofei. Când Otilia înconjură cu lațul delicat al mâinilor ei subțiri gâtul lui moș Costache, bătrânul râdea cu toate liniile feței, dar dacă Otilia dezaproba, oricât de blând, ceva, mergea în vârful picioarelor, ca în odaia unui bolnav. Această siguranță izbise, din prima clipă, când intrase în casa lui Giurgiuveanu, pe Felix, și o acceptase ca pe ceva ce-i lipsea, ghicind în ea unul din atributele maternității. Felix așteptase de atâta vreme pe Otilia, și acum, când o avea înaintea, mai frumoasă și mai binevoitoare pentru el ca oricând, era nemulțumit. Otilia din așteptările lui se supunea închipuirilor, se mișca după dorințele lui, aceasta era independentă. Când Otilia din vis deschidea gura să spună lui Felix că nu-l iubește, Felix amâna sentința și o contesta, acum Otilia vorbea tare, spunea propoziții satisfăcătoare, însă nu așa netezi, cum le-ar fi dorit el.

— De ce mă privești așa fix? întrebă Otilia.

— Nu, nimic! protestă Felix, deși o serie întreagă de nedumeriri îi muncea creierul. Otilia nu spunea lui Felix că nu-l iubește, ci numai se apăra de învinuirea că nu-l iubește. Nu da nici un curs sentimentului, nu în forma brutală pe care, de mult, Felix o gonise din mintea lui, ca absolut incompatibilă cu dragostea adâncă, dar sub chipul proiectelor, al visării împreună. Felix ar fi voit ca Otilia să spună: “Mai târziu, când vom fi împreună”, însă ea nu făcea nici un proiect de viitor. Odată, ea dăduse a înțelege că Felix are, mai întâi de toate, de îndeplinit o misiune în viață, să-și promoveze cariera, însă nu era acesta un motiv de a goni până și visurile. Evident, sufletul Otiliei era impenetrabil, și, dacă ea juca conștient o comedie, o juca cu multă finețe și grație. Cu cât Otilia săruta mai des pe Felix, pe frunte, pe obraz, sau ușor, ca pe un copil, pe gură, cu cât îl asigura că “tu trebuie să faci cum îți zic eu, am eu vederile mele”, sau îi reproșa “așa mă iubești tu pe mine?”, cu stilul unei infirmiere frumoase care face ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operație, cu atât demoralizarea se întindea pe sufletul lui Felix. Otilia nu-l iubea, Otilia se dezvăluia ca definiția surorii, tocmai acum când se deșteptase în el dragostea. Suflet limpede, incapabil de disimulație, profund în sentimente, Felix, după oarecare codire, marturisi Otiliei starea lui de spirit:

— Mă întreb de ce te privesc! Sunt cuprins de un sentiment ciudat. Prezența ta aici mă face fericit, te-am așteptat cu încredere, te-am visat, dar sunt chinuit de întrebări. Dacă mi-ai spune neted că nu mă iubești, aș fi amărât cum nu poți să-ți închipui, totuși m-aș resemna, fiindcă aș socoti că te tiranizez, făcând prea mare paradă de tristețe. Nu știi bine ce hotărâre aș lua, dar ți-aș păstra totdeauna devotamentul meu. Tu spui însă că mă iubești! Dar de ce nu spui asta ca mine, de ce sufletul tău nu e așa de neted ca al meu? Nu pot să-mi închipui dragostea, decât sfârșind cu căsătoria. Sunt de acord că trebuie să aștept, dar de ce nu-mi vorbești de viitor, de ce nu mă faci părtaș la proiectele tale? De ce taci, pentru Dumnezeu, de ce nu-mi spui limpede cum vezi lucrurile, de ce nu spui nimănui nimic? Nu-mi trebuie de la tine decât un cuvânt, și aștept oricât, și mă port oricum vrei tu.

— Și ce cuvânt e acela?

— Un cuvânt limpede, care să-mi dea certitudinea că mă iubeștisau nu.

— Dar, Felix, pentru numele lui Dumnezeu, te iubesc, de câte ori ți-am spus?

— Nu știu, nu m-am exprimat bine, vād că nu-mi ajunge! Te vei căsători vreodată cu mine?

— Felix, nu complica lucrurile! De ce, dacă tu singur recunoști că nu e acum momentul pentru asta, să vorbim de viitor? Esențial pentru tine este că te iubesc. Sunt sigură că te voi iubi și mâine, dacă vei fi cuminte, bineînțeles, nu pot să vorbesc însă de pe acum de ceea ce se va întâmpla mâine. Poate că mâine, când tu sfârșești studiile, nu mă mai iubești.

— Niciodată!

— Vom vedea. Dacă mă vei iubi, se va întâmpla ceea ce dorești.

— Deci, îmi făgăduiești?

— Oh, ești ineducabil. Este cum ți-aș spune: îți promit să nu mormâine. Și tu, Felix, vrei să te faci doctor, om tare! Am avut totdeauna frică să hotărâsc lucrurile dinainte, lucrurile care nu sunt încă în puterea mea. N-am zis niciodată: mâine voi cânta la pian, dar, în fața pianului, am cântat. Niciodată nu m-ai auzit spunând: am să merg la Paris, și am mers îndată ce mi s-a propus. Nu înțelegi ce

vreau să-ți spun? Eu stau de vorbă cu tine, cel de acum, și ție îți spun: “te iubesc”, cu tine m-aș căsători, dar acum nu pot. Nu promit nimic, privesc viața care se desfășoară, de tine depinde totul.

Teoreticește, Felix înțelegea prea bine, dar, pentru o fată, explicația părea cam subtilă. Tot sufletul lui, voluntar și idealist, trăia în temeiul unui program, niciodată mulțumit cu prezentul. Putea să fie adevărat ceea ce spunea Otilia, dar putea fi și o tactică de fată șireată de a ocoli precizunile.

— Ascultă, Otilia, să zicem că mâine, când căsătoria noastră ar fi posibilă, eu te-aș iubi la fel și tu la fel, atunci ai primi să fii soția mea?

Otilia râse, strânse pe Felix în brațe, ca pe moș Costache, cu sensul: “nu-ți vine mintea la cap deloc” și zise:

— Felix, du-te și te culcă. Mi-e somn. Mâine povestim fiecare ce-am visat.

În ziua următoare, Pascalopol făcu o vizită quasioficială. Strânse viguros mâinile lui moș Costache, îi dădu un portțigaret dintr-un lemn parfumat, se interesă de sănătatea lui. Aceleași bune atențiuni le avu și față de Felix, a cărui mină o lăudă. Scoase din buzunar un portefeuille mic, de marochin roșu, și i-l dădu.

Apoi, Pascalopol făcu față de câteșitrei un raport amănunțit asupra petrecerii în Franța, destăinuind itinerariul, îngrijirile date Otiliei, micile incidente. Ai fi zis un unchi care comunică celorlalți membri ai familiei cum s-a achitat de însărcinarea de a plimba o nepoată. Pascalopol se miră că anume scrisori nu fuseseră primite de moș Costache. Deoarece spusese acolo lucruri pe care aci în București le știuse totuși Stănică, Felix bănuie pe dată pricina. Tăcu însă din gură, fiindu-i silă de orice delațiune. Pentru că afară era cald și adia un vânt dulce, cu miros de salcâm, Pascalopol avu dorința de a sta în chioșcul din grădină și de a juca o partidă de cărți. El găsi că e pacat ca rudele să se certe între ele, fiindcă acum ar fi avut-o și pe Aglae printre ei. Otilia se oferi numaidecât s-o cheme, însă moș Costache fu neînduplecat. Spuse, foarte răgușit, punctul lui de vedere:

— Cine nu se poa-poartă bine cu fe-fetița mea n-are ce căuta aici.

Și râse mulțumit, până la măselele din fund, către Otilia, care sări pe genunchii lui și-l încoronă cu brațele.

— Papa! zise ea, îndreptându-i unicul fir de păr, pe care acuitatea ochilor ei îl zărea în vârful țestei bătrânului. Moș Costache fu așa de mulțumit, încât primi să joace cărți, mizind cinstit, pe față, și continuă jocul și după ce pierdu. Satisfacția lui învăluia și pe Felix, căruia îi întinse, dintr-o dată, un fișic cu bani.

— A-am uitat să ți-i dau, explică el, e dreptul dumitale.

— Ei, Costache, nu e așa că Domnul Felix e un băiat bun, cum ți-am prevestit eu?

— Buun! aprobă bătrânul. El și cu Otilia sunt copiii mei.

— Tu, Costache, ai părțile tale bune și părțile tale rele, zise Pascalopol. Doar te cunosc de atâta vreme. Cine nu te-ar ști, cum te știu eu, ar zise că ești indiferent față de copii, și tu, dimpotrivă, îi iubești. Însă, vezi tu, Costache, n-ajunge să iubești un copil, trebuie să-i faci viața mai frumoasă, să-i dai toate bucuriile, dacă poți să i le dai. Asta e vârsta lor cea mai încărcată de dorinți, și ce-ți lipsește acuma nu mai capeți niciodată. Eu mi-aduc aminte, Costache, că, fiind copil, am vrut să mă duc la circ, odată când se reprezenta nu știu ce număr. Nu m-au lăsat, nu-mi amintesc din ce pricină. Viața pentru mine n-a avut în ziua aceea nici un înțeles. Apoi am fost la circ, chiar la același circ, ceva mai târziu, și am văzut programul, dar nu mi-a trecut insatisfacțiunea. Prietenii mei care fuseseră îmi povestiră, spre ciuda mea, cu atâta culoare reprezentăția la care nu asistasem, încât regretul de a nu fi văzut-o pe aceea a rămas nevindecat. Este, Costache, ca și când fata pe care am dorit-o la douăzeci de ani mi-ar fi dată, ca prin minune, acuma. E prea târziu. Mai plăcut e să-ți aduci aminte fericiri trecute, decât ca după o tinerețe uscată să ai târziu ceea ce n-ai avut la vreme. Tu iubești pe Otilia, fără îndoială, și ea te iubește pe tine. Îți jur aici, față de ea, că niciodată nu s-a plâns. Deocamdată, nici n-ar avea de ce. Dar, Costache, gândește-te la ce ți-am spus eu odată, de nu, îți fur pe Otilia. Îmi trebuie și mie.

Felix se încruntă deodată, însă Pascalopol îl văzuse și-l bătu cu palma peste mână, întinzându-se

puțin peste masă.

— Nu te speria, am respectat întotdeauna drepturile tinereții. Șidumneata îmi ești simpatic, ca și Otilia.

Moș Costache, fără să se supere de blânda morală a lui Pascalopol, aproba mereu cu capul și, în cele din urmă, făcu cu ochiul, misterios:

— Am eu planurile mele, cu Otilia mea!

Otilia rugă atât pe moș Costache cât și pe Pascalopol să nu-și mai facă planuri în privința ei, pentru că ea, zicea, nu dorește nimic altceva decât să știe pe “papa” sănătos, și fiindcă era “decisă” să moară tânără, înainte de a se ivi dezamăgirile în viață. Ea era, dimpotrivă, de părere ca “papa” să fie mai îngăduitor față de Aglae, căci îi era, în definitiv, soră. Veni vorba despre Simion, și moș Costache deveni, amintindu-și chestiunea, așa de indignat, încât nu fu capabil să exprime nici o idee. Pascalopol dezvoltă această teorie:

— Persecutarea bărbatului de către femeie, în căsnicii cu copii mulți, e un fenomen foarte frecvent. Am cunoscut multe cazuri, însă unul, mai cu seamă, îmi este încă proaspăt în minte. Când eram licean ședeam în gazdă pe strada Știrbey-vodă, la un tâmplar, numit Scarlat. Strada asta, care acum e o stradă de lux, a fost, nu mult înainte, teritoriu cu vii. Tăierea bulevardului Elisabeta a atras după sine deschiderea unui cartier nou, prefăcând în orașeni pe niște simpli țărani. Picat de la țară de pe undeva, Scarlat a găsit aci pe ultimul vlăstar feminin al unei familii de acestea simple, care deținea o curte mare de tot. Scarlat, fiind tâmplar, și-a făcut spre stradă niște case pasabile, care se văd și acum, și le-a închiriat. Terenul l-a tăiat în două prin altă casă cu prispă, pe care la fel o închiria mai ieftin, cu odaia, la studenți. Coridorul acestei case cu pâlmar răspundea în fund unde, în plin centru al orașului, dădea de o privesc cu desăvârșire țărănească. Acolo, Scarlat avea o casă, ca pe la munte în Muntenia, cu pridvor lat și cu boltă, livadă mare, nebanuită, de pomi, și în fund, în fund de tot, pierdută printre pomi, o magherniță, servind de atelier. Acolo lucra el uși, cercevele, lucruri de astea mai mult de dulgherie. Eu cred că nu există casă, în tot cartierul Matache Măcelaru, în care lemnăria să nu fie lucrată de Scarlat. Era un om simpatic afară din cale, martir al unei soacre greoaie, al nevastei și al copiilor. Semăna puțin cu Creangă, fiind mai slab, avea un răs sănătos, contagios și câteva expresii filozofice, printre care cea mai tipică era: “bun de tot!” Erau așa de țărani, încât mâncau pe o măsuță joasă, stând turcește în pat. Scarlat era un martir oficial al familiei. Când îi spuneai ceva care confirma această tragedie, clipea mărunț, striga “bun de tot” și te bătea ușor pe pânțele, râzând cu sughițuri, cu un timbru de o nevinovație înduioșă-toare, care îmi răsună încă în urechi. Dacă aș avea o placă de fonograf cu “bun de tot” al lui Scarlat, ați pricepe ce fel de om era. Scarlat n-avea nici un mijloc de apărare, afară de râsul lui și de “bun de tot”. Era tot ce făcea în momentele lui cele mai critice. Intram adesea în atelierul lui, unde îmi dădea bucăți de lemn și rânțelele complicate să mă joc, și-mi spunea cu glas comic lucruri de astea: “Bun de tot!” “Cea bătrână (soacră-sa) nu vrea să-mi dea de mâncare! Hi,hi,hi! Bun de tot!”

— Nu-i dădea chiar de mâncare? întrebă Otilia.

— Nu, oricât v-ați mira. Scarlat muncea ca un câine, se îmbătacâteodată la desperare, și depunea tot câștigul în mâinile nevastei, despre care mi-aduc doar atâta aminte că avea fața prea rumenă și plină de vinișoare, și ochii aprinși de conjunctivită granuloasă. Avusese copii mulți, pe care însă nu-i vedeam, fiind risipiți, și la care ținea cu fanatism madam, să-i zicem, Scarlat. Bietul tâmplar era persecutat în chipul cel mai groaznic. Mânca numai urzici, timp de o săptămână, în fața odioasei soacre (“cea bătrână”), care mușca lacom dintr-un cânat cu usturoi. Uneori, seara nu i se dădea de mâncare. Mi s-a spus chiar că a murit din cauza asta. A plecat dimineața la lucru și a picat jos, mort, după ce ceruse în zadar nevastei să-i dea o bucată de pâine cu ceva. Scarlat ar fi cerut, însă era mândru, fiind proprietar. Să-și oprească din câștig, nu putea iarăși. Nevasta se ducea singură să încăseze banii, sub cuvânt că bărbatu-său e bețiv. Scarlat privea cum i se iau banii și nu putea spune decât “Bun de tot!” Era de o onestitate scandaloasă. Singurul lui mijloc de a se hrăni mai bine, cu onoare, erau pomenile. Însă la pomeni, dându-se mai mult vin, se îmbăta.

— Cum îți explici enormitatea asta, ca o femeie să chinuiască astfel un bărbat? întrebă Otilia.
— În modul cel mai simplu. Nevasta lui Scarlat era o femeie de joscu o capacitate de afecțiune redusă. Câtă vreme n-au avut progenitură, s-a purtat normal. Apoi au început să vină pruncii, și nevasta a fost copleșită de grija pentru copii, care e mai puternică, fiindcă este instinctuală. La mamă-sa ținea iarăși prin instinct. Ca țărăncă de origine, își îndeplinea automatic așa-zisul sentiment, care însă, din cauza copiilor mulți, o irita, o obosea. Pentru Scarlat nu mai rămânea nimic decât iritația. Vreau să zic că oamenii simpli nu pot întreține decât un singur sentiment, și că și pe acela îl înlocuiesc cu un fel de automatism. Un om din popor nu poate fi și patriot, și tată sublim totodată, o mamă nu-și poate iubi bărbatul și copii. Ori iubește pe bărbat și bate pe copii, ori iubește pe copii și bate bărbatul. Eu am experiență de la moșie, sunt cum s-ar zice, vindecat de anume romantisme. Unul care ține în chip exagerat la un câine este epuizat sufletește și scoate cuțitul la tată-său. Emotivitatea, delicatețea sufletească, astea sunt produse ale inteligenței, sunt complicațiuni superioare. Am observat că părinții cu copii mulți iubesc rău copiii, în bloc, dimpotrivă, sunt plini de afecțiune aceia care n-au deloc copii. În sfârșit, să nu generalizăm și să revenim la cazul Aglaiei. Ea a fost totdeauna o femeie potolită, lipsită de curiozitate, n-a fost la teatru, n-a citit cărți. Când a început să aibă copii, ea și uitase de Simion, și când a avut copii mai mulți, trecea de la unul la altul. Ea e femeia-tip, de structură normală, care nu poate fi ocupată decât de un singur sentiment deodată. În privința asta, mi-aduc aminte ceva foarte nostim. Aveam o mătușă cu copii mulți, care, când se așeza cu dragostea la o fată (avea numai fete), o copleșa. Dar în timpul acela, era certată cu toate celelalte fete. Când se certa cu una, în chip necesar se împăca cu alta. Aglae are, dimpotrivă, sufletul mai cuprinzător. Ea ține la toți copiii ei, renunțând numai la bietul Simion. Nu-i pretinde, dar, să te iubească și pe dumneata, domnișoară Otilia.

Felix nu-l văzuse niciodată pe Pascalopol așa de vorbăreț. Moșierul povestea, însă avea aerul că face o mărturisire deghizată, că-și descarcă sufletul. De altfel, același sentiment părea să-l aibă și Otilia, fiindcă, reluând-și un vechi obicei, se așeză îndărătul scaunului moșierului, și-i tot scutura cu mâna umerii hainelor. Pascalopol avea aerul să zică: "numai eu știu să iubesc, fiindcă sufletul meu e vacant, fiindcă eu n-am iubit încă pe nimeni". Amintindu-și ce-i spusese moșierul despre trecutul lui, Felix pătrunse pentru întâia oară, eliberat de egoismul lui de tânăr, mica tragedie a lui Pascalopol. Moșierul suporta dificultățile unei familii mai mult decât moș Costache, însă cu riscul de a fi plictisitor. Se expunea la situații ca aceea când el, Felix, determinase pe Otilia să nu-l mai primească. Ce instincte nesatisfăcute împingeau pe Pascalopol în această slăbiciune? Jumătate bănuitor, jumătate plin de interes pentru Pascalopol, Felix întrebă:

— Din cât vă cunosc, mi-am dat seama că sunteți afectuos, că iubiți copiii. De ce, atunci, măcar pentru asta, nu v-ați căsătorit din nou?

Pascalopol privi pe Felix cu un zâmbet blând, amar, ca și când ar fi ghicit o cursă din partea tânărului. În chip de apărare, Otilia îl îmbrățișă de-a binelea, cu speteza scaunului cu tot.

— Iubite domnule Felix, să vezi pentru ce nu. Sensibilitatea exagerată e legată de unele neajunsuri. Un om subțire nu iubește numai copiii, ci un anume fel de copii, el ar vrea, bunăoară, copiii de la o anumită femeie, pe care o iubește, și ar avea silă de alții. Aglae iubește copiii ei fără discernământ, deși sunt ai lui Simion, pe care îl disprețuiește. Vezi că dragostea fină e selectivă. Cu temperamentul meu, cu educația mea, eu mi-am făcut în cap un anume tip de copil pe care l-aș iubi. Cred că unui om de vârsta mea o să-i îngăduiți să fie sincer și să mărturisească cum că i-ar fi plăcut o fată ca doamnișoara Otilia. Dacă prin căsătorie aș căpăta-o acum pe domnișoara Otilia, dar mare, fiindcă nu am timp să mai aștept, m-aș căsători. Însă cum nu se poate, și domnișoara Otilia e născută, profit și eu de ocazie și-i arăt și eu micile mele paternități de om ratat în viața familială. Și dumneata mi-ești simpatic, adaugă moșierul, văzându-l pe Felix cam posac.

Însă Felix era întunecat dintr-o obscură gelozie. Nu-i plăceau demonstrațiile acestea de simpatie față de Otilia, nici măcar sub forma paternității. Se temea că, în fond, Pascalopol acoperea cu eufemisme pasiuni de altă natură. Prins în discuție, își expuse rezerva:

— Tot ce spuneți e interesant, în general. În cazul special al iubirii paterne, am oarecare îndoieli. Iubirea dintre tată și copii se bizuie întâi de toate pe instinct, pe legătură de sânge. Fără îndoială că

un om în vârstă e capabil de iubire dezinteresată pentru o fată, dar se poate să cadă și în cursă, cum aș cădea eu, crezând că iubesc ca o soră o fată care nu mi-e rudă.

Pascalopol fu așa de izbit de această observație a lui Felix, încât tânărul se căi și-și dădu seama abia după ce vorbise de brutalitatea insinuării lui. Moșierul bătu darabana cu degetele, oftă, întoarse capul spre Otilia și zise, în sfârșit, în chip de închiere:

— Domnișoara Otilia e singură în măsură să judece în această materie. Suntem toți nimic altceva decât niște bieți oameni.

Felix fu așa de mâhnit de ieșirea lui inconștientă, încât, profitând de un moment de neatenție din partea celorlalți, se sculă de la masă și se pierdu prin curte. La un moment dat, ieși din ogradă cu mâinile în buzunar și capul gol, și se plimbă pe strada pustie, stăpânită de umbra clopotniței mănăstirii. Se învinovăți de răutate, de lipsă de respect față de Pascalopol, de gelozie neîndreptățită. În planul de dezvoltare a personalității lui, pe care-l alcătuiuse în minte, sta acest principiu: de a nu jigni pe nimeni și de a reacționa împotriva inimiciei prin rezervă. Purtarea lui față de Pascalopol era vulgară, prin prea marea exteriorizare a temerilor sale. Jignindu-l pe Pascalopol, o supărare, fără îndoială, pe Otilia. În orice caz, dăduse semne de nestăpânire de sine. Se plimba prin întunericul profund din preajma mănăstirii, apoi, potolit și hotărât, se întoarse. Pascalopol tocmai ieșea pe poartă și se îndrepta spre trăsura care-l aștepta cu mult mai departe, fiindcă vizitiul adormise și caii înaintaseră treptat, duși de câteva smocuri de iarbă tăiată de prin vreo grădină oarecare, și căzută, peste zi, din cotiuga gunoierului. Moșierul, văzându-l pe Felix, înaintă spre el cu mâna întinsă și rămase puțin surprins de gravitatea acestuia.

— Domnule Pascalopol, începuse solemn tânărul, am spus mai adineauri, de altfel fără intenție, niște vorbe de care erați îndreptățit să fiți jignit. Vă rog să primiți scuzele mele.

— Ah, dragă, făcu Pascalopol, ce-ți trece prin gând! N-am observat nimic. Tot ce-ai spus era perfect, just, în cadrul discuțiunii. Nu te uita

la mine. Sunt uneori, fără voia mea, îngândurat, și asta dă impresia de supărare.

Lămurirea lui Pascalopol fu atât de firească, încât Felix căzu într-alta nemulțumire de sine. Va să zică, se grăbise într-un exces de amor propriu și mărturisise moșierului o reacțiune pe care acela n-o băgase de seamă. Pascalopol trecu repede de tot asupra incidentului, și Felix avu cel puțin sentimentul că n-a căzut în complicații mai ridicole. De altfel, ca un semn că luase cuvintele lui Felix în sensul unei povește convenționale, Pascalopol îi mulțumi pentru bunele lui sentimente și-l rugă, dacă nu se supără, să-l viziteze a doua zi, spre a-i spune niște lucruri, care, nu se îndoia, "erau de cel mai mare interes pentru ei amândoi și pentru o persoană la amândoi egal de scumpă".

Deci, Felix se duse. Așteptând în birou pe Pascalopol, auzi sunetele dulci, melancolice ale unui flaut. Își aduse aminte că i se spusese că moșierul cânta la flaut. Auzi o melodie de tip clasic, cu măsuri de menuet, cu totul abstractă, dar tocmai prin aceea mai plină de caracter. Părea să fie de Mozart sau de un contemporan al acestuia, o bucată de aceea din caiete pentru amatori. Cântecele avea oboseli și stingeri grațioase, opriri și reluări de fraze. Cântecele muri într-o notă, semn că se vestise prezența lui Felix. Pascalopol apăru, în mână cu flautul ca un sceptru de abanos și îmbrăcat într-un greu chimono de mătase albastră, brodată cu balauri. Era impresionant.

Moșierul vorbi de una, de alta și se vedea că voia să ajungă undeva fără să se bage de seamă, fără solemnitate. Zise, în cele din urmă, că pentru Otilia călătoria fusese o necesitate, că în mentalitatea ei observase, în lunile din urmă, schimbări îngrijorătoare. Călătoria îi liniștise spiritul, îi redase încrederea în viață. "Chiar" el, Felix, trebuia să fie mulțumit de împrejurarea care-i aducea înapoi o prietenă reconfortată. De altfel, și el, mai curând sau mai târziu, avea să se ducă pentru studii la Paris, în care scop Otilia examinase toate posibilitățile și venise cu informații utile pe care "ți le-a comunicat probabil sau ți le va comunica". Un singur lucru îl mai îngrijora pe Pascalopol, că poate călătoria Otiliei la Paris, cu un om străin, să nu-i aducă iarăși acele neplăceri din partea cui nu cunoștea lucrurile. Așa vorbi Pascalopol, risipit, în frânturi, cu aerul de a nu da nici o importanță la ceea ce spune, privind cu un ochi prin găurile flautului, și suflând în chip de control câte o notă. Apoi, deodată, întorcându-se spre Felix, cu o față părintească și hotărâtă, îl luă de mâini și-l ținu

strâns cât dură acest mic discurs:

— Domnule Felix, Otilia nu m-a autorizat să-ți spun nimic și nu știe nimic despre ce vorbim noi aici. Știi însă că are destulă simpatie pentru dumneata. Discreția mă împiedică să fac aprecieri asupra naturii acestei simpatii. O fată se poate dispensa de buna opinie a femeilor, dar trebuie s-o aibă pe aceea a bărbaților. Ei bine, îți dau cuvântul meu de onoare că m-am purtat cu Otilia, la Paris, ca un tată. A stat tot timpul într-o pensiune, de unde veneam s-o iau, de altfel cu destulă greutate, fiindcă direcțiunea ținea, pentru renumele ei, să controleze mișcarea pensionarelor. (Era o pensiune numai de domnișoare.) Că s-a dus cu mine, nu dumneata, care cunoști lucrurile, ești îndreptățit s-o învinovățești. Se sufoca aici. De ce-ți spun asta? Eu, pe Otilia, vorbesc sincer, o iubesc, și poate nu m-aș da înapoi de la imprudența de a o lua de nevastă. Însă fac și eu ce pot la vârsta mea, ca s-ajung s-o merit. Eu lupt având ca arme bunătatea, satisfacerea capriciilor tinereții, dumneata lupți cu ajutorul tinereții. Recunosc că arma dumitale e mai sigură. Eu sunt un adversar (dacă pot eu să mă numesc astfel) leal. Poate că Otilia te iubește pe dumneata sau pe altcineva (eu te-aș prefera pe dumneata). Ei bine, atunci demnitatea mea îmi comandă să nu las să planeze calomnia asupra ei. Otilia e o fată cuminte și aș fi mândru să am un copil ca ea. Dacă vei fi dumneata norocosul ei tovarăș (fiindcă nu văd siguranța ferecirii decât în căsătorie), află de la mine că Otilia trebuie respectată. Se cade s-o spui și altora.

Spunând aceste ultime cuvinte, Pascalopol căpătase, în chimono-ul lui, o demnitate de tragedian. Strânse încă o dată mâinile lui Felix și-i dădu drumul definitiv. Felix vru să spună ceva, să se justifice, dar moșierul dăduse repede un curs familiar glasului și invitase pe tânăr în sufragerie să ia un vermut. Orice încercare a lui Felix de a mai aduce vorba asupra problemei Otiliei fu infructuoasă. Plecă învăluit de gesturile afectuoase ale moșierului, însă tulburat. Din stradă, pe fereastra deschisă de la etaj, auzi limpede sunetele dulci ale flautului, reluând aria de menuet. Calea Victoriei pe porțiunea aceasta era destul de liniștită, și notele se auzeau uneori clare ca-ntr-o poiană. Felix admiră pe Pascalopol și gândi că era un om superior, vrednic de imitat. Se cădea ca și el să fie la înălțimea moșierului și să dea dovezi de aceeași demnitate. O îndoială îl chinuia. La cine făcuse aluzie Pascalopol? Evident, îi atrăsese atenția lui să nu aibă nici o bănuială asupra Otiliei, însă vorbise de calomnie. El, Felix, nu se purtase de loc în așa chip încât să merite astfel de reproșuri și nu și-o putea închipui pe Otilia plângându-se de învinovățiri pe care nu le făcuse. Aluzia lui Pascalopol aluneca dincolo de ochii lui Felix, vorbea pentru altcineva. Mai mult din gesturi decât din vorbe, Felix înțelese să colaboreze cu el la apărarea Otiliei de calomniile altora. Ale cui? Se gândi că probabil Aglae bârfise, ca de obicei. Stănică îi răsări în minte. Dacă exista un colporteur permanent de fleacuri, acela era Stănică. Asta e sigur. Ce putea să spună însă mai mult decât putea să gândească el, Felix, în clipe de pofidă? Că între Otilia și Pascalopol pot fi legături de dragoste. Curiozitatea îl făcu pe Felix șiret. Își zise că de la Stănică (pe care-l găsi cu ușurință) poate afla misterul de-a dreptul. Sentimentul lui era că-și îndeplinește mandatul moral, că, aflând calomnia, va fi în stare să apere mai viguros reputația Otiliei; în fond era mânat de o gelozie pe care o credea vindecată.

— Domnule Stănică, zise el, te întreb ca pe un om cu experiență, să-mi spui drept, ce crezi dumneata, ca bărbat, despre mergerea Otiliei la Paris?

— Ha, făcu Stănică, luat repede, ce cred? Ce să cred? (Stănică examină repede situația și nu bănuia nici o intenție malițioasă. De altfel, întârzia întotdeauna răspunsul, ca să poată inventa.) Domnule, să-ți spun drept, vorbă mare nu vreau să scot, păcat nu vreau să fac. Am avut un copil pe care mi l-a luat Dumnezeu, fiindcă poate am greșit cu ceva. Lumea vorbește, dar ce, trebuie să te iei după lume? Nu e nimic, domnule, s-o fi dus fata să se plimbe.

— Dar ce zice lumea?

— Domnule, rea e lumea, pe onoarea mea, nu poți să faci un gest care să nu fie interpretat. Păi, nici eu nu știu ce să mai zic, sunt câteodată coincidențe absurde, care uimesc, care zguduie. (Stănică stinse glasul.) Ți-o spun și eu cum am cumpărat-o. Nu te obligă nimeni să crezi. Ei și? și dacă? ce, numai ea, mă-nțelegi?

Felix își stăpâni enervarea.

— Ce anume?

— Păi, se zice, ești pezevenghi rău, parcă nu știi! nu zău! nu știinimic? totul e în definitiv o prezumție, se zice că fata, pricepi, s-a dus la Paris să facă, doar ești la medicină, un avort, de! Felix fu atât de indignat, încât rămase nemișcat. Stănică nu-i pricepu, sau se făcu că nu-i pricepe starea de spirit și izbucni tare:

— Auzeam eu, domnule, și nu credeam că o femeie după ce naștese face mai albă la față, mai picantă. Așa era Olimpia după ce a născut pe Relu. Ei, dar Otilia e superbă și așa, strașnică fată.

— Porcule! îi zise Felix cu glasul sugrumat, și-i întoarse spatele.

În seara aceleiași zile, pe când moș Costache, Otilia și Felix se aflau la masă (acum mâncau iarăși acasă), Stănică își făcu apariția, dădu mâna cu toți, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic și declară că a venit mai cu seamă pentru Felix ca să-i arate o mostră de stofă de vară, faină, deși cam scumpă.

Purtarea lui moș Costache deveni, după întoarcerea Otiliei, foarte curioasă. Din bâlbâielile lui se înțelegea că avea de gând să facă ceva pentru "fe-fetița" lui, însă ce anume nu se vedea limpede. În schimb, făcea dezordine. Alături de odaia lui Felix, mai era una aproape goală. Bătrânul scoase afară lăzile și mobilele stricate ce se aflau acolo și făcu broască bună la ușă, ca să se închidă bine. Apoi începu să depoziteze în ea tot soiul de materiale, al căror rost păru la început, cel puțin, misterios. Costache venea, de pildă, cu pungi mari de cuie de felurite mărimi, puțin cam ruginite și le arunca pe dușumea, făcând purcoaie pe categorii. Față de cel care vedea scena, dădea, neîntrebat, o explicație vagă, bolborosită și fără direcțiune precisă:

— Omul e bine să cumpere, când găsește, de ocazie! Să stea acolo.

Într-altă zi, bătrânul veni cu o căruță întregă plină cu cercevele, ferești, uși de la vreo casă veche dărâmată.

— Papa, se miră Otilia, ce faci cu astea? Pentru foc?

Bătrânul își frecă mâinile, ca omul care a făcut o afacere bună și nu vrea s-o destăinuie altuia, ca să-i facă surpriză mai târziu.

— Le-am luat ieftine, de ocazie, lemnărie bună, cum se făcea odată!

Otilia rămase surprinsă, văzând că bătrânul aduse într-o zi doi oameni să sape o groapă largă ca un bazin, în grădina din fața chioșcului, stricând astfel gazonul. Bătrânul nu dădu nici o explicație, apărându-se cu satisfacția omului care își îngăduie să scandalizeze pentru puțin aproapele nedumerit, știind că mai pe urmă îl va încânta cu buna lui intenție. În orice caz, scopul imediat al gropii se destăinui curând, fiindcă moș Costache aduse câteva căruțe de var și le răsturnă acolo. Zicea că le-a cumpărat chilipir de la o bina care a sfârșit lucrările.

— Dar ce vrei să faci, papa, vrei să zidești?

— Hehehe, zise șiret bătrânul, fac eu ceva pentru fe-fetița mea!

După aceea, bătrânul aduse grinzi mari de lemn de stejar, unele vechi, scoase de la alte case, altele noi, dar cam verzi, desigur toate de ocazie, și le îndesă pe toate de-a lungul gardurilor. Într-o zi, aduse și cărămidă veche, din demolițiuni, și o depozită morman pe gazonul din grădină, răpind chioșcului perspectiva. După toate aceste isprăvi, bătrânul era neliniștit să nu i se fure materialul, pe care îl însemna mereu cu var. Ieșea noaptea târziu sau dimineața în zori și-i dădea târcoale, tresărea la cel mai mic zgomot și trimitea pe Felix sau pe Otilia să spioneze. Cu toată isteția lui, Stănică nu putea afla direct ce urmărea bătrânul. După logica lui, moș Costache făcea vreo speculație oarecare. Află însă Pascalopol, căruia bătrânul i se destăinui. Moș Costache zicea așa: azi, banii sunt instabili, și mai ales tinerii nu pot să-i țină. Un bărbat, când ia o fată, e mulțumit să capete zestre o casă cu de toate. Casa nu ți-o poate cheltui ginerele. I-ar fi dat el casă Otiliei, din câte avusese, însă nu erau potrivite cu nevoile ei. Acum o să-i facă una aici, pe locul grădinii, dar cu socoteală mare. Aici în Antim nu prea sunt prăvălii, încât dacă ai casă cu prăvălii faci afaceri grozave. Are să construiască o casă cu prăvălii la parter și apartament la etaj, așa că Otilia o să aibă și casă gratis, și venit da la prăvălii, bineînțeles, după moartea lui, fiindcă acum urma să-și

scoată ceva din cheltuielile pe care le-a făcut cu clădirea. Pascalopol rămase foarte surprins de hotărârea bătrânului și prevesti că soarta Otiliei va rămâne din cele mai încurcate. Cunoscându-l pe moș Costache încăpățânat și capabil să facă iute contrariul, tăcu din gură. Însă, amărât pentru Otilia, îi vorbi acesteia, aceasta spuse nepăsătoare în glumă lui Felix, Marina îi auzi pe când bodogănea prin preajma lor și astfel află în cele din urmă și Stănică. Numai Stănică țipă scandalizat, ca și când chestiunea l-ar fi privit:

— S-a ramolit, are să vâre toți banii în cărămidă veche și n-o sămai găsiți nimic. E iresponsabil, și eu să fiu în locul dumitale (vorbea Aglaei) aș lua măsuri.

Aglae îl cunoștea însă pe frate-său. De aceea privi lucrurile cu calm.

— Dacă Costache s-a apucat să cumpere cărămidă, înseamnă căn-are de gând să-i dea mare lucru Otiliei. Nu dă el din mână lucrul lui, să-l tai, doar îl cunosc. Nu-ți închipui c-a cheltuit cine știe cât pe molozurile alea. Dacă face casă, lasă-l s-o facă. Casa n-o fură nimeni. Să nu facă testament pentru nebuna, de asta mă tem. Încolo, treaba lui.

Otilia fu foarte necăjită când află intențiile lui moș Costache. Pe ea o plectiseau toate preocupările de a i se face o zestre, de a i se da o situație legală. I se păreau burgheze, umilitoare. Nu trăise niciodată în mizerie și nu se temea de ea. Un instinct feminin îi spunea că interesul cu care era înconjurată de bărbații o va urmări totdeauna, iar ideea bătrâneții n-o înspăimânta. Nu-și închipuia că ar putea fi vreodată bătrână, altfel de cum arăta acum. Era hotărâtă să se sinucidă pe dată ce ar fi zărit semnele bătrâneții. Însă fiindcă deocamdată ele erau de domeniul speculației asupra viitorului, Otilia se gândea și la această sinucidere ca la un eveniment foarte dramatic și teatral, în felul unei sinucideri japoneze. Ea avea scrupulele și libertăți de gândire cu totul deosebite de ale lui Felix, aceasta fiind pricina pentru care tânărul nu le înțelegea. A primi daruri de la un bărbat, a fi plimbată i se părea foarte firesc. Oricât ar fi cheltuit Pascalopol, Otilia nu găsea că face o faptă nepotrivită, atâta vreme cât nu se obligă cu nimic. Ar fi fost cuprinsă de milă să vadă că un tânăr face sacrificii ca să-i facă daruri, însă darurile le-ar fi primit, ca să nu-l jignească pe dăruitor, fiindcă lumea se împărțea, pentru ea, în bărbați care fac daruri și femei care le primesc. Ideea de a nu-și satisface capriciile, de a nu avea mânuși și ciorapi la vreme n-o înspăimânta pe fată, pentru simplul motiv că nu putea concepe această situație absurdă. Fiindcă moș Costache nu-i lua aproape nimic, se obișnuise să și-l închipuie pe Pascalopol ca pe un înlocuitor providențial. Deopotrivă o supărau pe Otilia preocupările de înzestrare, de statornicire a viitorului. Asta însemna pentru ea o încetare a omagiilor, înlocuirea lor printr-un regim de asistență. Pascalopol pătrunsese foarte bine sufletul Otiliei, fiindcă cunoscuse și pe mamă-sa, femeie cu aceeași mentalitate, ca descendentă a unei familii foarte bogate. Mama Otiliei încredințase, foarte neștiutoare, toți banii ei lui Costache, care apoi o pusese la un regim de avar. Murise și de tristețe, fără să învinovățească pe bărbat, pentru că nu-și dădea seama ce fel de situație era aceea în care se afla. Pascalopol, cunoscător profund al acestei stări de spirit, fiindcă el însuși trăise în astfel de condiții și avea milă mai mult de un om de familie bună, scăpătat, decât de un vagabond nemâncat, simțea datoria de a înlocui pe moș Costache. Felix vedea în Otilia o fată cu un bun-simț exagerat, cu o experiență de viață, dusă până la mizantropie, dar nu era așa. Otilia era ușuratică, iubitoare. Era însă modestă, încredințată că orice bine în viață trebuie plătit cu o nefericire sau măcar cu o dușmănie, că nu avea dreptul să pretindă nimic. Asta o făcea cuminte și ridica nebuniilor ei acel aer de lăcomie feminină atât de caracteristic fetelor care au prestigiu asupra bărbaților. Gândul că moș Costache vrea să-i facă o casă cu prăvălii pentru speculă, o izbi pe Otilia într-un chip dureros.

Ea visa viitorul ca un șir de explozii neprevăzute. Putea s-o răpească un englez s-o ducă în Indii, putea să-l roage pe Pascalopol s-o ducă în Rusia, dar să se fixeze pe jumătate din grădina lui moș Costache era odios. Rațional, înțelegea planul, însă sufletul ei era invadat de neliniștea copilului căruia i se prigătește plecarea într-un orfelinat.

Pascalopol încercă să convingă blând pe moș Costache că nu era potrivit să cheltuiască banii cu o casă de speculă chiar în Antim. Avea doar casă pentru Otilia. Bătrânul era însă fanatic în deciziunea lui, încât moșierul nu mai insistă. În capul lui, ideea de speculă personală se combina din ce în ce

mai tare cu aceea de asigurare a viitorului Otiliei, încât aceasta din urmă aproape dispărea. El merse până acolo încât să propună sub forma unui sfat părintesc lui Felix să contribuie la afacere. De pildă, dacă Felix ar fi contribuit la majorat, adică în toamnă, cu suma de bani pe care o avea depusă ca fond la o bancă, atunci el, Costache, ar fi construit o casă cu două etaje pentru Felix și Otilia ca coproprietari. Bineînțeles, Felix i-ar fi plătit lui terenul "foarte ieftin". În felul acesta, ar fi avut jos venit de la prăvălii, împreună cu Otilia, și ar fi avut și un apartament de locuit, pe care, cum era deocamdată singur, ar fi putut să și-l închirieze, păstrându-și o mansardă. Pentru un doctor, o astfel de afacere era strălucită. Felix iubea și respecta pe Otilia peste orice măsură posibilă, dar combinațiile lui moș Costache îl aruncau într-o silă care umbrea sentimentele lui. Exagerând, în sensul prudenței, i se păru că se țese în jurul lui o manoperă pentru a-l deposeda de avutul lui, pe care nu și-l cunoștea bine, înainte de majorat. A i se propune să fie coproprietar cu Otilia, era un mod de a i se recomanda căsătoria cu Otilia, căreia, printr-o abilitate a bătrânului, i-ar fi constituit el însuși dotă. Felix se temu, și-n parte acesta era și adevărul, că moș Costache construiește casa cu banii lui. A se căsători cu Otilia, a pune toată energia lui la picioarele fetei, era năzuința lui cea mai înaltă. Cu toate acestea voia s-o ia el pe Otilia, s-o cucerească. Moș Costache părea a umbla să scape de Otilia, și asta era așa de jignitor, încât Felix se gândi că dacă fata ar ști că bătrânul, dându-i-o de soție, a voit să-l păcălească, ea ar fi copleșită de rușine și el însuși n-ar mai fi fost în stare să suporte jena ei. Ceea ce făcea bătrânul era mijloc sigur de a-i înstrăina, prin ambiție, pe Otilia.

Moș Costache stricase toată grădina cu materialele lui, și un copac, apăsasese prea mult la rădăcină de cărămizi, începu să se usuze. Verile sunt înăbușitoare și prăfoase la București, și tot colbul de cărămidă sfărâmată, luat de vânt, umplea treptele scârilor, cercevelele și orice ciubucărie arhitectonică. Apoi bătrânul, grijuliu, nu lăsa lucrurile pe loc, ci le mișcă mereu. Ca să nu i se fure cărămizile, se puse să le care el însuși în fund, făcându-și fața spână aprinsă ca o figură de piele-roșie. Grinzile le așeză peste cărămizi ca să le ferească pe acestea de ploaie, apoi găsi că, dimpotrivă, grinzile au nevoie de uscăciune și duse pe cele mai scurte din ele în odaia de sus cu materiale. Casa nu era prea solidă, și lui Felix i se păru într-o noapte că aude pârâituri. Aprinse o lumânare și zări în perete o crăpătură lungă și zigzagată ca un fulger. A doua zi, moș Costache, mobilizând toată familia, cără grinzile într-o șură și și pierdu restul zilei în examene amănunțite ale zidului vătămat. Ploaia inundase groapa cu var, pe care-l stinsese, prefăcându-l într-un lapte murdar. Toate aceste mici dezastre nu zdruncinară fanatismul constructiv al bătrânului. Te-ai fi așteptat ca moș Costache să consulte un arhitect, să facă planuri din vreme, însă nu făcea asta. Scoțând din dulapurile lui creionul cel mai tocit, își făcea singur, pe hârtie, un fel de schițe. Se exprimă limpede că arhitecții sunt niște hoți și că o casă trainică se face cu un zidar bătrân, priceput, cum fusese făcută și casa în care sta. Un italian bătrân fusese chemat odată să vadă locul, și bătrânul îi împărtășise fel de fel de dorințe extravagante. Bucătăria, locurile de confort, el le voia în fundul curții, fiindcă zicea că așa e mai sănătos; în loc de mai multe camere, era de părere că sunt de ajuns două, dar mari, care să ocupe tot spațiul disponibil al unui apartament. Voia tavan cu grinzi, și, în locul balconului, care ar fi putut să cadă, pălimar repetat și la etaje. Pivnița ținea s-o facă nu sub casă, ci în fundul curții. Zidarul ascultă aceste deziderate cu calm și înțelegere, fiindcă era obișnuit să construiască locuințe nu după rațiuni estetice și arhitectonice, ci după instrucțiile clienților. Moș Costache voia să facă jos prăvălii, dar pretindea că trebuiau urcate cu cel puțin trei sferturi de metru deasupra solului, ca să nu intre hoțul de-a dreptul în prăvălie și să fure. Văzuse el o dulgheană, în tinerețe, așa înălțată deasupra pământului, căreia i se puneia ziua o scară de lemn în fața ușii. Dacă zidarul ar fi executat planul oral al bătrânului, rezultatul ar fi fost comic. Însă nu-l înfăptui, fiindcă moș Costache amăna lucrările pentru o dată incertă, pe care urma el s-o fixeze, după studii serioase ale prețurilor mâinii de lucru. În vară construiește toată lumea, așa încât salahorii sunt scumpi. Toamna târziu, ei sunt însă fără lucru și sunt bucuroși să se angajeze și pe puțin. Mai ales moș Costache își făcea acest calcul: "Angajez un zidar maestru cu atât pentru toată durata lucrărilor, pe care le voi supraveghea eu personal. Materialul îl cumpăr eu și nu dau decât unde văd eu că este nevoie. Arhitectul aici te fură. Pentru partea de salahorie angajez o familie

întreagă de țigani. Țiganul vrea să rămână și el cu o mână de bani, să aibă peste iarnă. Oricât de bine i-ar plăti un arhitect, ei nu sunt înlesniți, fiindcă trebuie să-și cumpere hrană. Eu le dau atât la sfârșit (și moș Costache gândea

o sumă înfricoșător de minimă), care le rămâne, în schimb vor avea hrană. Pun pe Marina să le gătească zilnic. "Moș Costache începu să facă cumpărături de alimente, care puteau să mire pe cei care-l cunoșteau zgârcit. Cumpără fasole uscată, care vara nu se mai caută, linte, ceapă, costiță râncedă, carne afumată (mai mult picioare, coaste și fălci), în care Marina găsi viermi mici, albi. Bătând cuie în tavanul odăii, el își atârână alimentele, așteptând campania de lucru. În curând constată că ele n-ar rezista până la toamnă, și atunci costița, ceapa și celelalte apărură cu exagerată frecvență la masă. Otilia, de obicei, aproape nu mânca nimic și privea bucatele ca pe niște ciudate invenții nepotrivite omului (numai ciocolata îi plăcea), iar Felix începu să vină acasă săturat din oraș.

Moș Costache, așa de discret în afacerile lui, veni la Felix cu câteva coale de hârtie și felurite note de plată și însemnări și-l rugă să-i alcătuiască o listă de tot ce cheltuiseră pentru materiale. Felix i-o făcu, rămânând totuși mirat de scumpetea articolelor. O cărămidă veche din demolițiuni costa aproape cât și una nouă. Cum moș Costache nu arăta a fi omul ușor de păcălit, ignorant în asemenea chestiuni, ai fi fost înclinat să crezi că socoteala urmărea să înșele pe cineva. Dar, fiindcă moș Costache însuși era cumpărătorul, problema rămânea fără rezolvare. Tot Stănică deschise ochii lui Felix, care se încredințase că supărarea față de acesta e lipsită de orice eficacitate. El arătase, cu solide argumente, care putea fi prețul întregului material. Totul fusese cumpărat pe sume derizorii și, întrucât privește cărămida, Stănică se jura că moș Costache a luat-o gratis. Într-adevăr, se dărmăse undeva, prin centru, câteva case vechi, în scopul de a se clădi un mare hotel. Întreprinzătorii cumpărase locul cu un preț în care construcția veche intra prea puțin. Dimpotrivă, zidăria îi încurca, fiindcă n-aveau unde s-o depoziteze și transportarea ei i-ar fi costat parale. Ei oferiră cărămida gratis, cu condiția să fie ridicată numaidecât de pe teren. De acolo trebuie s-o fi luat bătrânul, concurând doar câțiva țigani, care luaseră și ei cât putuseră căra cu mâna. Varul, exagera poate Stănică, putea fi de furat. Cu bacșiș bun, îndupleci numaidecât un țigan, de la binalele unde se consumă mari cantități de materiale, să-ți scoată din groapă, peste noapte, câteva zeci de kilograme de var. Ca să încredințeze pe Felix și pe Otilia ce poate face un om îndrăzneț și cărpănos, Stănică se făcu forte să le-aducă, de probă, câte ceva din toate. Și, într-adevăr, veni cu câteva cărămizi în sacul unui țigan, cu un pachet de cuie, cu clei și alte lucruri. Le obținuse cu bacșiș de pe la binale. Ba chiar târziu de tot, în noaptea zilei în care Stănică făcuse demonstrația, o țigancă aduse, cu de la sine putere, un lighean încărcat cu var stins, gros, fiindcă, zicea, are nevoie de câțiva gologani. Moș Costache nu se miră de loc de gestul lui Stănică, pe care nu-l întrebă de ce aduce cărămidă, var și celelalte, și puse numaidecât stăpânire pe toate, după ce smulse lui Stănică mărturisirea că n-are nevoie de ele. Bătrânul veni din nou cu lista de materiale la Felix și-l rugă, de vreme ce-o compusese el, s-o iscălească în josul paginii "ca să știe el cine i-a făcut-o". Felix o iscăli, dar foarte mirat și cu aceeași neplăcere cu care semnase polițele.

Așa precum vorbise vărului său Toader, Stănică se socoti dator să pună pe Felix în legătură cu Lili, nemaiîndoindu-se că fata trebuia neapărat să-i placă. Încercă dar să convingă pe tânăr să meargă să i-o arate.

— Domnule, zise el, nu anticipez cu nimic și nu pretind nimic. Ameu așa un gust, o slăbiciune de unchi, ce vrei! Vreau să vezi o nepoată a mea, un crin de fată, s-o contempli ca pe-o icoană, fără să-i spui o vorbă, și să pleci. Atât pretind. Să vedem, e numai amor propriu din partea mea, ori fata e o făptură divină? Ah, iubitele, să nu fiu înșurat, să nu fie legile omenești la mijloc, pe Lili aș lua-o de nevastă. Să mă prostern înaintea ei, să-i sărut numai vârful piciorului. Ce piele fină, ce răs, ce nevinovăție! Și plinuță, colo, bine! Păcat că ești "angajat", insinua Stănică, c-ar fi pentru dumneata o partidă strălucită. Tată-său vrea să dea așa pahar de cristal în mâinile unui tânăr curat la suflet și la trup, cum ești dumneata, de pildă. Are avere, domnule (știu că dumneata ești idealist!), însă-ți spun, are avere. Nu pretinde de la ginere nici o meserie; îi ține pe amândoi tinerii ca pe niște cânărași în colivie. Oh, doamne, fă-mă iar tânăr! Văru-meu are moșie, îl știe Pascalopol, moară mare mecanică,

la Obor, e senator, e putred, dă-l dracului. Eu ți-aș spune dumitale un lucru, dacă m-ai înțelege bine. Un tânăr sărac, cum ești dumneata, în definitiv, căci prea bogat nu ești, cu inteligență, cu capacitate de muncă, e dator să pună mâna pe

o fată cu zestre, să absoarbă ceva din averile trântorilor, care n-au contribuit cu nimic pe altarul patriei. E singurul lor mod de a-și justifica existența. Dumneata ești speranța țării, savantul de mâine, nu trebuie să-ți irosești tinerețea. Probabil că iubești pe Otilia, te aprob. Nu te uita acolo la un cuvânt scăpat fără intenție. Otilia e o fată superbă, dar e vorba, te iubește și ea, vreau se zic, te iubește cu aceeași intensitate? Se poate să te iubească, dar Otilia e sufletește obosită, blazată. Zi că nu există Otilia pe lume, dumneata rămâneai fără dragoste? Admit că Otilia e încântătoare, dar mai sunt și alte fete. De aceea îți spun: lasă-mă să te scot în lume, să-ți arăt, fără obligații, o fată delicioasă. Hei, domnule, adevărata dragoste e totdeauna a doua dragoste. Vrei să-ți mai spun un lucru secret, ținând seamă că ești un om simțitor, delicat? În inima Otiliei se dă o luptă grozavă între dragoste și datorie: dragostea merge, nu mă îndoiesc, spre dumneata, iar interesul ei e să-l aibă pe Pascalopol ca ocrotitor, fiindcă moș Costache n-are să-i dea nimic, te-asigur eu, fiindcă nu-l lasă soacră-mea. Îți repet: interesul și datoria, fiindcă bănuiala mea este că Otilia (ești om serios? pot să-ți încredințez un secret? adică, propriu-zis, o prezumțiune serioasă?), ei bine, Otilia trebuie să fie fata lui Pascalopol! Altfel, cum îți explici dumneata dragostea asta între o fată de nouăsprezece-douăzeci de ani și un om în vârstă? Ei, și atunci, dumneata, dacă ar fi așa, vii și zdrobești inima unui tată, care nu poate să facă mărturisiri. Dar să ne întoarcem la nepoată-mea. Îi zice Lili. Bre, să vezi fată modestă, bine crescută, rușinoasă, cultă, dar nu îndopată cu fel de fel de intelectualisme de astea, care strică femeile. Îți fac o mărturisire: Olimpia mea n-are mai nici o zestre, pot să zic, și e pretențioasă foc. În sfârșit, vreau să vezi fata, m-am angajat, față de tată-său, că am să te prezint. Firește, nu le-am spus nimic de chestiune. Însă sunt și eu mândru, de, să arăt familiei ce rude am căpătat prin alianță! Dacă nu m-oi mândri cu dumneata, cu cine vrei să mă mândresc? Când poți să mergi, ori mai bine s-aduc fata aici?

Felix n-avea nici o repulsie principială față de necunoscuta Lili, dar se temea de gafele lui Stănică și de atmosfera de vizită pentru peșit. Aducerea fetei acum, când Otilia era acasă, nu o găsea nimerită. Îl rugă pe Stănică să lase asta pentru mai târziu, fiindcă acum era încurcat cu examenele. Stănică nu consimți, în ruptul capului, ci voi numai să știe când e acasă Felix, hotărât s-o aducă pe fată dincolo, la Aglae, unde îl ruga să-și calce pe inimă și să vină, dacă va fi chemat. Ca să scape, Felix făgădui, crezând că Stănică va uita chestiunea. Dar Stănică n-o uită, și peste câteva zile, când fu sigur că toți vor fi acasă, veni mândru în trăsura lui Toader, cu Lili alături de el. Fata era prietenoasă, supusă și fără ascunzișuri, obișnuită să fie alintată, încât primi să vină, întocmai cum ar fi făcut o fată liberă, din curiozitate. Stănică o prezentă cu multe preambuluri Aglaei și celorlalți. Lili făcu o foarte bună impresie, din cauza atenției cu care privea toate. Obișnuită cu bogăția, ea găsea interes în orice lucru, oricât de ridicol, și, parte dintr-o modestie înăscută familiei ridicate de jos, parte din lipsă de gust, nu făcea observații jignitoare. Aurica se extazia înaintea ei, și Titi rămase prost. Asta făcea plăcere lui Stănică, firește. Mai puțin interes stârni fetei Titi, ferindu-se totuși de orice reacțiune. Stănică era indiferent, în privința asta, întrucât adusesse pe fată în vederea lui Felix. În fundul sufletului disprețuia toată progenitura Aglaei, și o clipă nu i-ar fi trecut prin minte că cineva în acea casă s-ar fi gândit la vreo nouă alianță cu familia lui, prin Lili. Vesti dar pe Aglae că ține ca fata să cunoască pe Felix și că acesta a consimțit să vină. Ca să se înlătore orice neînțelegere, ajutând astfel și la împăcarea dorită cu moș Costache, era bine ca Aurica sau Titi să se ducă să-l cheme pe Felix. Titi ridică din umeri încăpățânat, Aglae îi dădu ghes, și Titi plin de rea-voință se ridică în sfârșit. Ieși în sală, apoi în curte și se opri. Pe Felix nu-l putea suferi din cauza superiorității care-l apăsa și-l încurca. De când urma la belle-arte, se mai vindicase de această antipatie, judecând că el are un "talent", care-l ridică deasupra celuilalt. Sentimentul care îi opri picioarele pe loc nu fu antipatia, ci gelozia. Era sigur că dacă Felix va veni, cu aerele lui distinse, cu figura lui regulată, va plăcea fetei, așa cum plăcuse și Otiliei, și Georgetei. Titi fusese cuprins, pe dată ce zărise pe Lili, nu de sentimentul dragostei, ci de dorința grabnică de a o lua de nevastă. Era decis, acum când vedea că Aglae se ocupă așa de generos de treburile lui, să roage pe mamă-sa să facă tot ce-i stă în

putință să i-o capete. Deci Titi se mișcă greu prin curte, apoi intră încet de tot în odaia lui, unde se unse cu cosmetic pe păr, ieși din nou, fără grabă, trecu în curtea vecină, dădu un ocol așa ca să nu fie observat și se-ntoarse cu întârziere mare, declarând că nu e nimeni acasă și că e aproape sigur că Felix a plecat în oraș. Departe de a bănui manopera lui Titi, a cărui veste înveseli pe Aglae, Stănică se scandaliză.

— Nu se poate să nu fie aici! Nu se poate. Domnul Felix e un tânăr serios. Când a spus o vorbă, e vorbă. Cel mult dacă s-a dus pentru puțin timp. Aurico, du-te tu!

Aurica s-ar fi dus, fiindcă ar fi fost încântată ca Felix să ia pe altcineva, așa ca Otilia să vadă că nu este numai ea pe lume. Însă se crezu datoare, față de o domnișoară străină, să dea dovezi de o mare pudoare virginală.

— Nu pot, Stănică, să mă duc, gândește-te și tu. Poate e singur acasă, în odaia lui. Cum o să intru eu, o fată, la el?

Stănică, nervos, ieși din casă și se duse drept în camera lui Felix, pe care-l găsi citind cursuri.

— Cum spune dobitocul ăla că nu ești acasă?

— Care dobitoc?

— Păi Titi, domnule. L-am trimis la dumneata să te cheme și mi-a spus că nu te-a găsit.

— N-a fost deloc aici! se miră Felix.

Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se țese la mijloc o conspirație, în scopul de a împiedica o legătură așa de strălucită, fără să-și închipuie serios că Titi ar putea să se gândească la Lili.

Felix consimți să treacă dincolo, după ce se consultă cu Otilia, spre a-și ușura conștiința. Lili nu i se păru extraordinară. O găsi foarte drăguță, simpatică, însă lipsită de vioiciunea nervoasă a Otiliei, de marele stil al acesteia. Se purtă cu ea cu atât mai amabil, cu cât nu se temu că trădează nici un alt sentiment mai sfânt. Tocmai această purtare tulbură pe Lili. Până acum fata se jucase în libertate și vorbise de căsătorie ca despre păpuși. Prin educația ereditară, simțurile ei erau coapte de pe acum pentru dragoste, și căzu în ea cu aceeași repeziciune cu care-i căzuse victimă Titi. Urmărea cu ochi umezi tot ce spunea Felix, îl scruta cu supunere și duioșie, râdea când râdea el și se întorcea ori de câte ori acesta o țintea în ochi. În același timp Titi simțea leșinuri când o privea pe Lili și ură mocnită pentru norocosul la vorbă Felix.

Aglae făcu tot ce-i stătu în putință să orienteze pe Lili spre Titi și să sfărâme convorbirea dintre Felix și fată. Întâi ordonă lui Titi să facă fetei un portret frumos, așa cum știe el. Lili se supuse din politețe și se lăsă așezată în semiprofil, așa cum dorea Titi. Dar se plictisi numaidecât și întoarse capul mereu, la orice cuvânt al lui Felix, încât Titi șterse de câteva ori schița cu guma, până ce, vântă la față de ciudă, o rupse bucățele și o aruncă jos.

Lili privi foarte curioasă pe Titi și comise imprudența de a-i spune:

— Nu trebuie să vă enervați, domnule, mai nimeni, din câți s-au încercat, n-au putut să-mi dea asemănarea.

— Eu reușesc, de obicei, foarte bine asemănarea, scrâșni Titi.

— Foarte bine reușește, aprobă și Aglae, ca un ecou.

Lili însă nu auzea nimic și umbla cu ochii, blândă ca o oaie bolnavă, după Felix. Prin limbuția lui Stănică, Lili află de Otilia, care venise de la Paris, și puse întrebări lui Felix despre ea. Aglae făcu încercări desperate să sfărâme convorbirea, aduse dulceață, cafele. Stănică lăuda acum zgomotos pe Otilia și demonstră că numai o astfel de fată superioară este vrednică de prietenia Lilieii. În cele din urmă, Stănică luă pe Felix și pe Lili și trecură dincolo, la moș Costache, spre ciuda Aglaei, care nu-i putea urma. Titi, însă, se ținu după ei. Otilia făcu cea mai bună primire blândeii fete, stătu mâini în mâini cu ea, îi cântă la pian, mărindu-i vibrația sufletească, pe care Lili o întrebuița toată spre a contempla pe Felix. Titi, uitat, încruntat, privea muțeste pe Lili. Stănică lăudă ditirambic, când pe Otilia, când pe Lili, când pe Felix, nemaștiind ce spune, ca de obicei, făcând pe diabolicul cu sentimentalism. În sfârșit, se aprinse atâta, încât își aduse aminte că Lili îi fusese încredințată ca un “depozit sacru” și că trebuie înmânată părinților. O conduseră cu toții spre trăsură, și Titi încercă să

se așeze cât mai aproape, pe linia fetei. Lili plecă blând entuziasmată de Felix, pe care-l visă multă vreme, și împărtăși numaidecât impresiile ei părinților, de față fiind și Stănică, care izbucni jovial: — Nu v-am spus eu? Felix e o podoabă, un model de tânăr, e mândria mea, ciracul meu! Când a mințit vreodată Stănică, săracul?

Evenimentele care urmară nu mai îngăduiră lui Felix să se gândească la Lili și la momentele acestui scurt episod. Dar în casa Aglaei ura se dezlănțui din nou furioasă împotriva familiei de dincolo, și intențiile de împăcare fură din nou abandonate. Titi spusesese întunecat, apăsător, ca atunci când vestea că e bolnav de inimă și credea că are să moară, că el vrea de nevastă pe Lili. Aglae, departe de a se mira și de a găsi această dorință ridicolă și extravagantă, răspunse ambițioasă:

— Ți-o dau de nevastă, să știi că mă tai în cuțite cu Costache! Ocările împotriva Otiliei și celorlalți începură mai verzi. Otilia era

o "rafinată" cu școală de la Paris, care atrăgea, cu ajutorul "păcătosului de Stănică, fiindcă altfel nu pot să-i zic", fete ca Lili pentru Felix, cu care voia să pună la cale cine știe ce matrapazlăcuri. Îl amețise și pe bătrân, care voia să le facă casă la amândoi, ca să se dea peste cap. S-au mai văzut femeii care împing pe amanții lor spre căsătorii bogate, ca să mănânce banii nevestelor împreună cu ei. Felix era un stricat prefăcut, care știa să intre pe sub pielea oamenilor. Toți studenții de la medicină sunt oameni fără rușine, iar Felix, auzise ea, era făcut de tată-său cu nu se știe cine, fiindcă altfel nu se explică de ce l-a ținut tot printre străini. Deciziunea ei era să nu-l mai prindă pe Felix prin casa ei să-i strice băiatul. Câtă vreme Titi a avut de-a face cu Felix, se zăpăcise. Acum, de când a rupt-o, și-a venit în fire și ascultă de ea, cum se cuvine unui băiat cuminte. O dorință are: să-l însoare pe Titi cum știe ea, și apoi să-l pună pe Costache la respect prin tribunal, ca să vadă dacă este de tolerat ca un om bătrân să-și risipească averea după gustul unei fete și al unui june, care nu-i sunt copiii, nici rude de sânge, nici nimic. O fată ca Otilia merită să intre într-o casă de corecție, iar Felix trebuie trimis la urma lui, nu să cheltuiască Costache cu întreținerea lui cât nu ia din pretinsele venituri ale acestuia.

Blestemurile acestea, aprobate cu o furie mută de Titi, fură produse în intimitate. Împotriva lui Stănică, Aglae căpătă oarecare necaz, dar nu îndrăzni să-i facă observații, fiindcă de delațiunile acestuia avea nevoie, și apoi acesta era un consilier juridic, interesat personal la parte, căruia ea putea să-i destăinuie toate dorințele ei, oricât de lacome. Pe care avocat ar fi putut să-l întrebe cum să facă spre a moșteni un frate, care nu vrea să-i lase averea? Stănică mirosi indispoziția Aglaei și se supără el. Tot necazul lui de a fi făcut o căsătorie săracă îl strânse de gât acum, și, cu o demnitate foarte distinsă, începu să ocolească pe Aglae, venind ostentativ numai la moș Costache. Stănică simțea amărăciunile umui romantic în fața unui lac de munte, înconjurat de piscuri înzăpezite. El, omul bun, care aducea pe Lili ca să ferească un tânăr, care se interesa de afacerile Aglaei, deși vedea că sunt "imorale", sub demnitatea lui, el, care luase pe Olimpia pentru a înălța instituția căsătoriei, a o purifica de egoism, tocmai el era privit cu nasul sus. De acum încolo, nu se mai simțea legat de nici o obligație și avea să-și vadă serios de propriul lui viitor. Da, e adevărat că iubise și poate o mai iubea pe Olimpia și că adorase pe Relișor, însă care e scopul nostru în viață, mai presus de sentimentalisme? Să facem fii în dureri (Stănică se gândea, firește, la niște dureri morale), să dăm țării copii pentru apărarea granițelor. Însă nu mai putea fi nici o îndoială. Olimpia nu mai era capabilă să-i dea alt fiu, mijloacele ei generatoare erau sleite. Se știe că Napoleon și-a frânt inima și, pentru a-și asigura un succes, a divorțat de Josefina. Ei bine, avea să facă și el acel gest sublim.

Stănică nu vorbea nimănui de divorț, dar vorbea de cazul lui Napoleon și al Josefinei, spre a vedea cum judecă lumea gesturile sublime. Deveni devotat pentru Otilia, îi făcu mulțime de mici servicii, iar lui moș Costache începu să-i procure materiale. Îi aducea piroane, vopselării, pensule, nimicuri dibuite, cine știe pe unde, dar pe care bătrânul le primea cu mare satisfacție. Îl întreținu în preocuparea construcției, comunicându-i zilnic prețul varului, al cărămizilor, al cimentului. Intră prin case de cunoscuți și semicunoscuți, ca să afle ce se mai pune azi într-o casă modernă, "fiindcă am un unchi care construiește", și destăinui lui moș Costache misterele arhitecturii. O casă în construcție, clădire mare, destinată unei bănci, prin reaua tratare a betonului, sau din alte cauze, se prăbuși. Stănică

anchetă foarte serios și pasionat pe lucrători asupra cazului, ba chiar aduse, după o tratare cu țuică, pe un salahor ce ședea prin Antim, la bătrân, și-l puse să facă teoria artei arhitectonice. Moș Costache era foarte mulțumit să i se vorbească despre construcție, cu atât mai mult cu cât asta ținea locul acțiunii înseși de a construi.

Era luna iulie, și Felix, după terminarea examenelor, visa de-a binelea să meargă undeva la țară, deși nu prea știa cum. Otilia nu pomenea nimic de vilegiatură, abia sosită cum era din străinătate, mai ales că ea, neavând nici o putere și nici un ban, aștepta totul de la întâmplare, ca un copil. Întâmplarea era de obicei Pascalopol, care plecase acum pentru câțva timp să vadă moșia. Într-o zi, moș Costache invită pe Felix și pe Otilia să meargă în oraș, să se plimbe și să mănânce, și le dădu în acest scop bani, atât cât nu scosese niciodată din buzunar pentru atare lucruri. Spunea că are să aducă un meșter constructor să facă unele măsurători și că vrea să aibă liniște și să nu-i supere nici pe ei. O trimise și pe Marina pe la cunoștințele sale. Stănică spusese tocmai că în acea zi pleacă la Ploiești, pentru un proces. Stănică însă mințise din plăcere, și veni pe la vremea prânzului. Găsi totul pustiu, și perdelele de pânză și de șipci trase peste tot. Avocatul se apropie tiptil de casă, încercă ușor de tot clanțele ușilor din față și din dos și văzu că sunt închise. Dinăuntru auzi însă lovituri surde de ciocan. Se apropie de fereastra de unde se auzea zgomotul, aduse, tot în vârful picioarelor, un scaun din grădină, se urcă pe el și privi înăuntru prin interstițiile șipcilor transparentelor. Apoi se dădu repede jos, puse scaunul la loc, și fugi iarăși, zâmbind ușor, luând-o de-a dreptul spre oraș.

XVIII

Pe la sfârșitul lui septembrie, într-o zi de arșiță tardivă, cu vânt uscat înecăcios, moș Costache se împletici din mers, pe când cotrobăia în curte printre cărămizile lui, și căzu moale jos. Marina îl văzu din bucătărie și-și închipui că s-a aplecat dinadins să vadă ceva. Așteptă să se ridice, dar moș Costache întârzia. Atunci Marina se apropie tiptil de locul căderii, se uită prudentă la bătrân, îl întoarse pe față și, văzându-l inert și roșu la obraz, fugi repede înspre casă, dar mereu tiptil, ca și când ar fi fost la mijloc un secret mare, și năvăli în odaia lui Felix.

— Vino repede, zise ea în șoaptă, aproape satisfăcută de senzația nouă pe care o încerca după atâta monotonie, a căzut jos bătrânul, mi se pare c-a murit.

Felix sări săgetat de ceva rece și se năpusti pe scări așa de repede, încât Otilia, presimțind ceva, ieși speriată. Tânărul nu putu să-i spună nimic, de emoție, deși după paloarea feței își dădu seama că ea a înțeles. Se repezi la bătrân, îl descheie la gât, ca să se afle în treabă, și observă că respiră și gemea cu ochii pe gumătate închiși, ca un om care simte o durere. Îl ridică de jos, cu ajutorul Marinei, care îl luă de-a binelea în brațe, atât era de ușor bătrânul. Voi să-l ducă înspre dormitor, dar, când să pășească pragul, moș Costache mormăi destul de distinct:

— Acolo! acolo! în sufragerie!

În sufragerie era o canapea lată, cu margini, ca un pat. Pe ea, Felix așeză pe bătrân. Otilia își frângea încet mâinile privind sfioasă când la unul, când la altul, și tremura. Numai când bătrânul începu să mărmaiască, zise stins: "Papa!" Bolnavul ședea pe spate ca un om care a luat un narcotic greu și nu poate să se deștepte. Cu ochii întredeschiși, tulburi privea prosteste în jurul lui, și cu mâinile se silea să găsească ceva în jurul mijlocului. În sfârșit, izbuti să-și aducă aminte:

— Che-che...

— Cheile? Înțelese Otilia. Sunt aici cheile, papa, și-i întinse un inelîncărcat cu chei, căzut jos de-a lungul pantalonilor, dar ținut încă de mijloc printr-o curea.

Bătrânul puse mâna avid pe ele, le vârî greu sub pernă, făcând sforțări de a înlătura ajutorul altuia, apoi, ca și când misiunea lui ar fi fost îndeplinită, se lăsă în voia gemetelor și somnolenței.

Felix își dădu seama că bătrânul avusese un atac. Cum nu se pricepea încă în latura practică a medicinei, nu îndrăzni să ia nici o măsură și fu de părere să se cheme repede un doctor. Marina fu îndrumată numaidecât la un medic de pe aceeași stradă. Bătrâna rămase cam mirată de propunerea celor doi, cu aerul de a le spune că sunt niște proști, ieși în curte bombânind, mai intră

în bucătărie, apoi fără nici o grabă trecu în curtea vecină. Aglae, aflând accidentul lui moș Costache, căpătă deodată fizionomia aspră a unui căpitan de vapor care comandă în timp de naufragiu: — Aurica, strigă ea, vino repede, că i-a venit rău lui Costache! Chemă-l și pe Titi. Treceți dincolo, să nu fure vreunul ceva. Marino! tu aleargă iute la Stănică. Să vie și el, și Olimpia și să aducă doctorul pe care-l știe el. Ah! tocmai acum l-a găsit și pe Costache. Sunt sfârșită. N-am pus nimic în gură de azi de dimineață.

Aglae bău, la repezeală, puțină cafea și apoi trecu dincolo, înconjurată ca de o gardă de Titi și Aurica. Bătrânul era mult mai limpezit și prevea numai îngrijorat spre mobilele din casă.

— Ce-i cu tine, Costache? întrebă mai mult arogant decât comi-serativ Aglae. Te-a pus dracul să cari cărămidă, să faci casă, parcă n-aveai casă. Așa e când te iei după copii!

Aglae întoarse privirile spre Felix și spre Otilia și, ca și când n-ar fi fost niciodată vreun conflict între ea și ei, întrebă:

— Dar voi ce faceți? Aici erați? Și ce-ai, Costache? continuă ea, poate de căldură, c-a fost un zădug groaznic! Ar trebui să te sui în pat, ce stai aici, pe canapeaua asta?

Bătrânul gemu puțin și făcu doar din cap semn că nu vrea să se miște de acolo.

— Trebuie să te dezbraci măcar, că te sufocă hainele!

Fără să mai aștepte aprobarea, Aglae îl răsuci ca pe un copil și trase surtucul. Otilia se repezi să-i scoată ghetele cu gumilastic, uscate și încovoiate de vechime, ca niște iminei turcești. Picioarele lui moș Costache apărură înfășurate în niște ciorapi de lână, de o grosime fabuloasă. Degetele mari tăiaseră cu unghia vârfurile și ieșiseră ca două ghemuri de ceară. În alte împrejurări Otilia ar fi râs, dar acum nu vedea și nu auzea nimic, nimic. După surtuc Aglae îi trase pantalonii, de la capătul de jos, cum ai scutura un sac, și bătrânul apărură în niște nădragi largi de stambă colorată, legați jos, în lipsa șireturilor rupte, cu bucăți de sfoară.

— Poftim, observă Aglae, cu reproș, uite ce-nseamnă să n-ai o femeie de ispravă în casă! Așa te îmbrăcai tu altădată?

Otilia dibuise în dormitor și găsisse o cămașă de noapte, de pânză țărănească grea, afară din cale de lungă, în care, vârat, chelul moș Costache semăna cu un faraon înfășurat în pânze de in. I se aduse și o plapumă, și Aglae ridicase perna s-o scuture și s-o umfle mai bine, când bătrânul scoase un țipăt:

— Che... che-i-le!

— Cheile, uite-ți cheile, aici (moș Costache întinse o mână spre ele). Ar fi bine să mi le dai mie, să nu ți le fure cineva!

În curând sosiră Stănică, Olimpia și cu doctorul Vasiliad, și odaia se umplu de inși. Atmosfera era înăbușitoare, fiindcă un miros fetid venea din partea bolnavului. Otilia deschise geamul de perete. Vasiliad consultă pe bolnav cu superficialitate, îi luă pulsul, îl privi în ochi. Fața îi arăta neîncredere și plictiseală.

— Ei? Vasiliade, ce zici? întrebă, sugrumat de curiozitate, Stănică.

— Deocamdată n-am ce să zic. Să stea liniștit și dacă se poate să ise pună o pungă de gheață la cap. Atacul n-a fost violent, de vreme ce nu și-a pierdut cunoștința. Să vedem mai târziu, dacă poate vorbi, dacă n-are vreo parte paralizată.

— Doamne ferește, se-nchină Aglae, mai bine moartea decât așa ceva! Poate un om paralizat așa să trăiască mult?

— Depinde! zise doctorul, cu aceeași strâmbătură de amărăciune.

— Ascultă, mă, Vasiliad, îl luă Stănică la o parte pe doctor, fii om cum te știu, nu ne-ncurca cu vorba! Tu ce crezi, o duce, sau moare? Să știm ce facem!

— De obicei nu prea scapă nimeni la vârsta asta. Mai îi vine altatac, pe urmă. Depinde însă de constituție!

— A dracului e medicina asta a voastră, se scârbi Stănică, nu știținimic precis.

În sfârșit, Aglae se gândi să execute ordonanța doctorului și, fiindcă Otilia insista să se cumpere

pungă și gheață, întrebă tare pe bătrân:

— Costache, unde ții tu banii? Să-ți cumpărăm gheață! Dă-mi cheile!

Moș Costache holbă ochii și-și mușcă buzele, fără sunet. Cu mâna strânse și mai tere cheile. Aglae întinse mâna și dădu să i le apuce. Atunci, cu sforțare eroică, bătrânul se trase mai spre fundul canapelei, bombănind:

— Nu-nu-nu v-vrreau gheață!

— Vorbește! observă Vasiliad.

Stănică făcu un gest de admirație și de ciudă:

— E pezevenghi rău moșul! Îl știu eu. E tare de tot.

— Dar, Costache, se răsti de-a binelea Aglae, trebuie bani de cheltuială, de plătit Domnul doctor, ce, vrei să plătesc eu?

Bătrânul, atunci, după îndelungă nemișcare, făcu semn cu mâna spre Felix, care se apropiase de pat, ridică cheile și cu mare dificultate alese una pe care o arătă acestuia și, cum Felix voia să ia tot ghemul de chei, se împotrivi, de unde tânărul înțelese că trebuie să scoată cheia de pe inel.

Bătrânul încercă să-i explice:

— Și-șifonier... În sa-salon... e o cutie! În vreme ce Felix se îndreptă înspre salon, Stănică se mișcă să-l urmeze și chiar făcuse semn acestuia că vine și el. Olimpia îi strică socoteala, fiindcă, fără nici un rost și fără să intuiască situația, îl invită să stea lângă ea, fapt care trezi atenția bolnavului.

Stănică își întârzie dispariția, ochind mereu usa. Felix luă pe rând fiecare cutie a scrinului. Una era plină cu cutii de chibrituri de formă cilindrică. Scuturând una din ele, constată că sunt pline și că nu era cu puțință ca bătrânul să fi ținut bani în ele. Altă cutie era umplută cu ținte, printre care înotau câteva piroane. În sertarul de sus, Felix descoperi într-adevăr o cutie de tinichea din acelea pentru tutun, în care se afla un morman de monede de toate mărimile. Se gândi câți bani să ia, apoi se hotărî să ia cutia cu totul. Atunci zări sub cutie un pachet de coale scrise, cusute printr-o sfoară roșie, în chip de caiet, și cu un titlu care-l izbi, cu toată graba lui, întrucât găsisse acolo numele său. Scoase caietul și citi pe copertă aceste rânduri:

Cont de cheltuieli ce-am făcut pentru minorul Felix Sima.

Învins de curiozitate, Felix depuse cutia cu bani pe scrin și întoarse paginile, oprindu-se la cea din urmă, și văzu această socoteală. Pagina era împărțită în două printr-o linie cu creion roșu, ca filele de registre, și printr-o contabilitate empirică, în stânga erau însemnate primiriile, iar în dreapta cheltuielile.

Primit la 3 ianuarie a.c., lei 2.000 de la Banca "Națională" dobânda 4% asupra capitalului depus de lei 50.000.

Primit în cursul lunii aprilie, după contracte, pentru prăvălia mare 1.000 lei pe șase luni pentru celelalte două prăvălii câte 800 lei pe șase luni.

Primit chiria de la etaj unu 350 lei pe trei luni.

Primit chiria de la etaj doi 300 lei pe trei luni.

Ianuarie.

Chirie pentru cameră, încălzit -----80 Spălat -----10 Dat în mână pentru
teatru -----20 Dat în mână pentru buzunar -----100 Cumpărat instrument chirurgical -----10
Adus doctor, fiind băiatul bolnav -----20 Haine, rufărie -----120 Masa zilnică a 10
lei -----310

Februarie.

Chirie pentru cameră, încălzit -----80 Masa zilnică a 10 lei -----280 Spălat -----
-----10 Dat în mână pentru buzunar -----120 Împrumutat-----
-200 Mănuși -----20 Reparațiuni în odaie -----60

770

Martie.

Chirie pentru cameră, încălzit -----80 Masă a 10 lei pe zi -----310 Supliment seara --
-----100 Dat bani nevoi tinerești -----200 Doctorii -----
----20 Voiaj lași pt. vederea casei -----100 Batiste -----30 Pardesiu

Aprilie.

Chirie pentru cameră, încălzit -----80 Materiale pentru construcții-----2142

Felix rămase cu gura căscată, uimit, pe de o parte, de venitul cel mare pe care-l avea, vreo opt sute de lei lunar, sumă considerabilă pentru acea vreme, și scandalizat, pe de alta, de socoteala încărcată. Avea un venit de ministru, și moș Costache își pusese în cap să-l facă să irosească pentru mizerabila întreținere tot acest venit. Nu credea să se cheltuiască în casă, pentru coșniță, mai mult de doi lei pe zi, poate cu mult mai puțin. O pâine costa douăzeci și cinci de bani și o para, carnea vreo optzeci de bani. Nu i se dăduse niciodată bani de teatru, sau bani de buzunar, nu i se cumpărase nici un pardesiu. Hainele le luase cu banii împrumutați, însă pe poliță. Instrumentul chirurgical fusese inventat. De asemenea boala, doctoriile, doctorul, călătoria la Iași, batistele. Râse de cuvântul "încălzit" pe aprilie, fiindcă nu se mai făcea foc din martie, cu tot frigul. Dar scandalul nemaiauzit erau cei 2142 pentru materiale de construcții. Care construcție? Prin urmare cuiele, țintele, cărămizile vechi, grinzile, toate erau în contul lui. Bătrânul făcea o casă pe spinarea lui și nu se știa dacă pentru el. Amețit de descoperire, Felix uitase pentru ce venise aici și că bătrânul e bolnav și se gândea să facă scandal. Contul scris cu felurite cerneluri nu era terminat. Alături, Felix dădu de un pachețel de hârtii soioase, pe care erau însemnate cu creion chimic felurite cifre cu o dată și o justificare. De pildă: 10 mai, masă cu prăjituri 12 lei; 11 mai, bani de cinematograf 10 lei; 12 mai, cuie mari 20 lei. Erau note ce urmau să fie trecute mai târziu în cont. Era, dar, foarte adevărat ce spunea Stănică: bătrânul era un pezevenghi. Trânti contul la loc și împinse cutia, când glasul autentic al lui Stănică se auzi în spatele lui:

— Ai găsit ceva, șmechere? Are parale moșul? Lasă-mă să mă uit șieu.

După o scurtă meditație, Felix întoarse cheia în broască și zise hotărât:

— N-are nimic decât cutia asta cu bani mărunți. Încolo, tot cutii dechibrituri.

— De la tutungerie, desigur, observă Stănică, aparent convins, îți spun eu că are tutungerie, pe numele altuia.

Felix devenit matur prin experiență, găsisese că era și rușinos, și primejdios ca altcineva să știe cât venit are el și cum îl fura bătrânul. În curând avea să fie major și avea să scape de toate mizeriile astea. Cu astfel de venit putea să trăiască în străinătate, oriunde, conștientându-se științei numai pentru glorie. Când revăzu pe moș Costache întins pe spate, respirând greu, uită de toată dușmănia. Otilia avea un aer atât de rătăcit, părea atât de străină în acea casă, încât fu cuprins de milă. Nu. Providența avusese grijă de el și-i dădu-se un tată bun și mijloace de existență pe care nu le meritase. Bătrânul îi risipise venitul, dar nu se atinsese de capitalul lui. Trebuia prin urmare să fie calm, chibzuit, acum în aceste împrejurări grele, spre a putea să dea tot sprijinul Otiliei. Fata era mândră, și cu un cuvânt greșit putea s-o jighească.

Bătrânul luă cutia cu mâna stângă. Dreapta nu putea s-o ridice decât cu greutate, și atunci cei din odaie observară că o ușoară paralizie îi ținea acest braț. Chiar și un colț al gurii avea mușchii puțin